

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ORTA ASYA'DA BİR GÜVENLİK ÖRGÜTÜ
OLARAK KOLEKTİF GÜVENLİK ANLAŞMASI
ÖRGÜTÜ

Yüksek Lisans Tezi

Beibit BAİMURATOV

1150Y81207

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sare AYDIN

İstanbul, 2014

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi Beibit Baimuratov'ın "Orta Asya'da Bir Güvenlik Örgütü Olarak Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunmuştur.

Adı - Soyadı	İmza
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Sare Aydın	
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Aya Döğler Macar	
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Bekir Berat Özbek	

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Beibit Baimuratov

ÖZET

Araştırma konusu olan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) – Beyaz Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu ve Tacikistan tarafından, 1992 yılında imzalanan Kolektif Güvenlik Anlaşmasını (KGA) temel alarak 2002 tarihinde kurulan uluslararası bölgesel güvenlik örgütüdür.

Çalışmanın amacı, Batı yazarları tarafından “Doğu’nun NATO’su” ve “Rus NATO’su” olarak da ünlenen ve Orta Asya bölgesinde tek güvenlik örgütü olan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün kapsamlı araştırılmasını sağlamaktır. Bu bağlamda, çalışmada Sovyetler Birliği (SSCB) dağıldıktan sonraki gelişmeler ele alınarak örgüt kurulmasının nedeni irdelenmiştir. Örgütün yapısı detaylı şekilde incelendikten sonra KGAÖ’nün güvenliği sağlama konusunda diğer uluslararası kuruluşlarla ilişkileri anlatılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, örgüte üye ülkelerin ulusal çıkarları kapsamında örgütün rolü ve güvenliklerini sağlama açısından KGAÖ’nün önemi ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün gündemini meşgul eden konular üzerinde durulmuş ve örgütün geleceğe doğru beklentileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde, “Sonuç” başlığı altında tez çalışmasında incelenen temel konular değerlendirilmekte ve araştırmanın ortak sonucu yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, Rusya, Orta Asya Cumhuriyetleri.

ABSTRACT

The subject of the research the Collective Security Treaty Organization (CSTO) – is a international regional security organization that set up by Belarus, Armenia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, the Russian Federation and Tajikistan in 2002 based on Collective Security Treaty (CST) which was signed in 1992.

The purpose of the study is to provide comprehensive research on the Collective Security Treaty Organization which also known as “NATO of the East” and “Russian’s NATO” by Western writers and as the only security organization in the Central Asian region. In this context, this research examined the developments after the collapse of the Soviet Union and the reason for the establishment of the organization. After examining in detail the organization’s structure the relations of the CSTO with other international organizations in providing security has been explained. Also, in this study the role of the organization within the context of national interests of the member countries and the importance of the CSTO in providing security tried to be put forward. In addition, the issues that were on the agenda of organization and the future prospects of the Collective Security Treaty Organization have been outlined.

The final part evaluates the basic issues and draws a general conclusion of the whole study under the title of “The Result” section.

Kew Words: Collective Security Treaty Organization, Russia, Central Asia Republics.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
Özet	ii
Abstract	iii
Şekiller Listesi	vii
Kısaltmalar	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I. Güvenlik Kavramı.....	4
II. Kolektif Güvenlik Kavramı.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

KOLEKTİF GÜVENLİK ANLAŞMASI ÖRGÜTÜ YAPISAL DEĞERLENDİRME

I. Tarihsel Gelişmeler ve Örgütün Oluşması.....	13
A. Kolektif Güvenlik Anlaşması ve Özellikleri.....	13
B. Anlaşmadan Uluslararası Bölgesel Örgüte.....	21
II. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün Organları.....	31
A. En Yüksek Organ - Kolektif Güvenlik Konseyi.....	32
B. Danışma ve Yürütme Organları.....	33
C. Daimi Çalışma Organları.....	36
D. Yardımcı Organlar.....	38

E. KGAÖ Parlamenter Asamblesi.....	39
III. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne Üyelik meselesi.....	42
IV. Örgüt Bütçesi.....	44
V. KGAÖ Etkinlik Alanı.....	45
A. Kuvvet Kullanma.....	45
B. Barışı Koruma.....	46
C. Ortak Askeri Oluşumlar Kurma.....	48
D. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele.....	52
VI. Örgüte Üye Ülkelerin Kolektif Güvenlik Yaklaşımı.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOLEKTİF GÜVENLİK ANLAŞMASI ÖRGÜTÜ'NÜN ULUSLARARASI KURULUŞLARLA İLİŞKİLERİ

I. KGAÖ ve Birleşmiş Milletler.....	64
II. KGAÖ ve Şanghay İşbirliği Örgütü.....	66
III. KGAÖ ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı.....	69
IV. KGAÖ ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü.....	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖRGÜTE ÜYE ÜLKELERİN ULUSAL ÇIKARLARI AÇISINDAN – KOLEKTİF GÜVENLİK ANLAŞMASI ÖRGÜTÜ

I. Rusya Federasyonu.....	76
II. Beyaz Rusya Cumhuriyeti.....	79
III. Ermenistan Cumhuriyeti.....	81
IV. Kazakistan Cumhuriyeti.....	82
V. Tacikistan Cumhuriyeti.....	84
VI. Kırgızistan Cumhuriyeti.....	86

BEŞİNCİ BÖLÜM
KOLEKTİF GÜVENLİK ANLAŞMASI GÜNDEMİ VE GELECEĞİ

I. KGAÖ Gündemi.....	90
II. KGAÖ Geleceği.....	93
SONUÇ	96
EKLER	100
KAYNAKÇA	102

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Amblemi.....	100
Şekil 2. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Kurumsal Yapısı.....	101

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrasya Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AGİT	: Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
BİO	: Barış İçin Ortaklık
C.	: Cilt
der.	: Derleyen
DBK	: Dışişleri Bakanları Konseyi
GKSK	: Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi
GUAM	: Gürcistan, Ukrayna, Özbekistan, Azerbaycan, Moldova
KGA	: Kolektif Güvenlik Anlaşması
KGAÖ	: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü
KGK	: Kolektif Güvenlik Konseyi
KHMG	: Kolektif Hızlı Müdahale Güçleri
KHKG	: Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri
MGİMO	: Moskova Devlet Diplomasi Enstitüsü
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
RF	: Rusya Federasyonu
SBK	: Savunma Bakanları Konseyi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ŞİÖ	: Şanghay İşbirliği Örgütü

GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasıyla bağımsızlıklarına kavuşan yeni ũlkeler başta gũvenlik olmak ũzere birēok zorunlulukla karşı karşıya kalmıştır. İki kutuplu sistemin ortadan kalkmasından en fazla etkilenen Orta Asya ũlkeleri, radikal akımlar, uyuşturucu kaēakēılıđı, etnik kargaşa, sınır uyuşmazlıkları ve su anlaşmazlığı gibi sorunlarla başa ēıkmak iēin dış gũēlerin yardımına ihtiyaē duymaktaydı.

Rusya Federasyonu, Bağımsız Devletler Topluluğun (BDT) kurarak Sovyet dŕnemdeki nũfuzunu korumaya ēalıřtıysa da, 90'lı yılların başında yaşadığı ekonomik ve siyasi kriz, başarılı olmasını engellemiştir. Bu dŕnemde, dũnya petrol ve doğalgaz rezervlerin ŕnemli bir bŕlũmũnũ barındıran Orta Asya bŕlgesinde Rusya dışında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve ēın Halk Cumhuriyeti gibi bũyũk gũēler etkinliğini arttırmaya başlamışlar. Ancak, 2000'li yılların başında Rusya, SSCB'nin yıkılmasından sonraki yaşadığı şoku atlatarak kendisini toparlamaya başlamış ve Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle dış politikada ŕnemli değişikler yapılarak Moskova'nın ŕnceliđi olarak belirlenen BDT bŕlgesinde Rusya tekrar etkin jeostratejik oyuncu olarak ortaya ēıkmıřtır. Rusya, bŕlge ũlkelerindeki etkisini meşrulaştırmak iēin yeni bũtũnleřme girişimlerini başlatmıştır. Moskova'nın ŕnceliđindeki bu entegrasyon girişimlerinden biri ekonomik, diğer i gũvenlik olmak ũzere iki yŕnde gelişmektedir.

Gũvenliđi temel alan Kolektif Gũvenlik Anlaşması Őrgũtũ, 2002 yılında Beyaz Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan tarafından kurulan uluslararası bŕlgesel gũvenlik ŕrgũtũdũr.

Rusya'nın, Kuzey Atlantik Antlaşması Őrgũtũ'nũn (NATO) Doğuya doğru yayılmasını ŕnlemek ve Afganistan'dan kaynaklanan sorunları en aza indirmek amacına hizmet etmesi iēin tasarladığı Kolektif Gũvenlik Anlaşması Őrgũtũ, bugũn ŕzellikle Orta Asya ũlkelerinin gũvenliđi iēin ŕnemli ve ABD'nin bŕlgedeki nũfuz politikasına karşı bir direē merkezi haline gelmiş. Bu yolda en ŕnemli dŕnũm noktasının Afganistan operasyonu olduğunun altı ēizilmelidir.

Tezin amacı, Post-Sovyet ülkelerinin askeri güvenliği için önemli, özellikle Orta Asya bölgesinde askeri oluşumlarıyla yalnız ve çok fonksiyonlu güvenlik yapısı olarak Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün geniş çaplı ve çeşitli yönleriyle araştırılmasıdır. Asıl amaçtan yola çıkarak aşağıdaki hedefler belirlenmiştir:

- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün kuruluş nedenlerini ve kurumsallaşma sürecini incelemek;
- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üye devletlerin örgüte katılmasının sebeplerini tespit etmek;
- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nü oluşturan önemli belgelerini analiz etmek;
- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün etkili bir yapıya dönüşmesini engelleyen faktörleri ortaya çıkarmak;
- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü etkinlik alanını araştırmak;
- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ile Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü arasındaki işbirliği sorunları incelemek;
- Örgüte üye ülkelerin güvenliğini sağlamada Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün rolünü ve katkısını tespit etmek.

Hazırlamış olduğum bu tez çalışması, giriş bölümü, beş ana bölüm ve sonuç bölümü olarak yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmı tezimin ana amacını, araştırma konularını, araştırmanın önemini ve esas konuyu kısaca ortaya koymaktadır.

Tezin birinci bölümünü kavramsal çerçeve oluşturmaktadır. Bu bölüm teorik kısım olduğundan kavramsal ve teorik olarak güvenlik ve kolektif güvenlik tanımlarına açıklama verilecektir.

İkinci bölümde ise, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra meydana gelen gelişmeler, Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın imzalanması ve Anlaşmadan uluslararası bölgesel örgüte giden süreç, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün kuruluş nedenleri, örgütün yaptığı zirve toplantıları ile gelişim aşaması ve kurumsallaşması ayrıntılı olarak anlatılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, KGAÖ'nün kurumsal yapısı, organlarının görev ve yetkileri, örgüte üyelik mekanizması, bütçesi ve etkinlik alanı ortaya konulmaktadır. Ayrıca bu bölümde, örgüte üye ülkelerin kolektif güvenlik yaklaşımı üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü bölümde, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün sorumluluk alanı içinde uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizm gibi yeni tehditlerle mücadele, bölge güvenliği ve istikrarı sağlamak amacıyla küresel ve bölgesel kuruluşlarla olan ilişkilerinin yanı sıra yaşadıkları sıkıntılar ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde, örgüte üye ülkelerin ulusal çıkarları açısından Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü analiz edilmektedir ve üye devletlerin güvenliğini sağlamada örgütün önemi incelenmektedir.

Son bölüm olan beşinci bölümde, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün gündemini meşgul eden başlıca problemler ve onların çözüm yolları ve örgüt geleceği anlatılmaya çalışılmıştır.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, kaynaklarının çoğu Rusça dilinde olduğundan Türkiye'de akademik alanda fazla araştırma yapılmamıştır. Bu tez çalışmasında örgütün kuruluş nedenleri, oluşum aşamaları, organların görev ve yetkileri, iç sorunları, uluslararası kuruluşlarla ilişkileri, etkinlik alanı, üye ülkelerin ulusal çıkarları açısından örgütün rolü gibi konular ilk kez kapsamlı şekilde sunulmaktadır.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve üye ülkeler ile ilgili bilgilerin incelenmesi ve yorumlanmasında bilimsel araştırma yöntemlerinden biri olan nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi uygulanmıştır.

Çalışmada, konuyla ilgili Türkçe, Rusça, Kazakça ve İngilizce kitaplar, bilimsel makaleler, süreli yayınlar ve raporların yanı sıra internet vasıtasıyla elde edilen KGAÖ belgeleri, örgütün zirve toplantılarında yayınladığı bildirgeleri, üye ülke başkanların, yetkili kişilerin demeçleri ve bölgeye yönelik haber ajanslarının güncel verilerinden faydalanılmıştır. Ayrıca, Beyaz Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan hükümetlerinin resmi siteleri ve çeşitli araştırma enstitülerinden yararlanılmış ve mümkün olduğunca güncel bilgiler sunulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I. Güvenlik Kavramı

Güvenlik kavramından ne anlaşılması gerektiği ve güvenliğin sınırlarının nasıl belirlenmesi hakkında ilim adamları arasında görüş birliği olmadığı için güvenliğin birkaç tanımlaması mevcuttur.¹ Genel olarak güvenlik kavramı Heisenberg “emniyet altına alınmak istenen toplumsal yapı, birey veya eşyaların gelecekte de korunacağına yönelik beklenti” şeklinde tanımlanmıştır. Başka bir ifadeyle güvenlik kavramı bireyin, toplumsal sistemin ve değerlerin korunmasını kapsamaktadır.²

Latince security olan güvenlik kavramı etimolojik olarak iki kelimedenden oluşmaktadır. Latince “se” sız/siz anlamı taşıırken “cura” ise dert anlamına gelmektedir. Bu iki kelimedenden oluşan güvenlik kavramı “dertsiz” yani derdi olmayan anlamına gelmektedir.³ İlk olarak “Securitas” şeklinde ortaya çıkan bu kavram 1. yüzyılda Cicero ve Lucretius tarafından yaratılmış ve batı geleneğinde zihnin felsefi ve psikolojik durumunu ifade eden bir anlam taşıyordu. Daha sonra “Pax Romana” bağlamında siyasi kavram olarak kullanmaya başlamıştır.⁴

Sözlük anlamıyla “güvenlik”, korku veya tehlikeden uzak olma durumu veya hissidir. Tanımlamaya bakarak güvenliğin psikolojik ve fiziksel boyutu olduğunu görebiliriz. Tarih boyunca güvenliğin daha çok fiziksel boyutu üzerinde durulmuş ve ulusal sınırları, başka devletlerin saldırı ve tehditlerinden uzak tutmak, devletlerin güvenlik anlayışlarının en önemli unsuru olarak belirlenmiştir. Güvenliğin psikolojik boyutu ise fiziksel boyutu gibi somut tehditleri içermeyebilir. Bir ulusun kendini

¹ İrfan Kaya Ülger, “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Arka planı, Oluşumu ve Temel Anlaşmazlık Konuları”, **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, der. Refet Yinanç ve Hakan Taşdemir, Ankara: Seçkin Yayıncılık Yayınları, 2002, s. 85.

² Muhittin Demiray ve İsmail Hakkı İşcan, “Uluslararası Sistemde Güvenlik Kavramının Değişimi Ekonomik ve Jeopolitik Arka Planı”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 21, (Ağustos 2008), s. 149.

³ **a.g.m.**, s. 150.

⁴ Brauch, Hans Günter, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C. 5, S. 18, (Yaz 2008), s. 2,3.

güvende hissetmesi, soyut yönleri olan ve farklı algılamalardan kaynaklanan bir olgudur.⁵

Korku ve tehlikeden uzak olma anlamına gelen güvenlik kavramı, Wolfers tarafından objektif ve subjektif olarak ele alınmış. Objektif güvenlik, eldeki değerlere yönelik tehlikenin olmadığını ifade ederken, subjektif güvenlik ise, şüphelenilecek bir tehlikenin olmaması durumudur.⁶

Birçok yazar ve düşünür güvenlik kavramını tanımlamaya çalışmış, dolayısıyla güvenliğin birbirine benzeyen çok sayıda tanımı ortaya çıkmıştır. Örneğin, güvenlik; “toplum yaşamında yasal düzenlemelerin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi, güven içinde yaşam sürmeleri”⁷ veya güvenlik “elde edilen değerlere karşı tehdidin yok olduğu durumdur”,⁸ başka bir tanımlaması ise, “tehditler, kaygılar ve tehlikelerden uzak olma hissi” şeklindedir.⁹ Akademisyenlerin çoğu güvenliğin temel değerlerin tehlikeden uzak olması anlamına geldiği konusunda hemfikir olsalar da, analizlerin temel odağının “bireysel”, “ulusal” veya “uluslararası” güvenlik mi olması gerektiği konusunda görüş birliği sağlayamamışlardır.¹⁰

Bir sosyal bilim terimi olarak “güvenlik anlamca muğlâk ve esnektir”.¹¹ Birine güvenlik anlamına gelen, başkasına tam tersi güvensizlik anlamına gelebilir. Örneğin, ABD’nin Orta Doğu’da güvenliği tesis etmesi İran için güvensizlik ve tehdit unsurudur. Bu doğrultuda düşünüldüğünde bir devletin refah kaynağı olan başka birisi için baskı unsuru olabilir.

⁵ Çağrı Erhan, “Soğuk Savaş Sonrası ABD’nin Güvenlik Algılamaları”, **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, der. Refet Yinanç, Hakan Taşdemir, Ankara: Seçkin Yayıncılık Yayınları, 2002, s. 58.

⁶ Wolfers Arnold. **Discord and Collaboration: Essays on International Politics**. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1962, s. 150’den Burcu Kanbal, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Algısı”, (Çevrimiçi) <http://politikaakademisi.org/uluslararasi-iliskilerde-guvenlik-algisi/> (Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2013).

⁷ Seval Gökbaşı, “Çok Kutuplu Yeni uluslararası Sistemde “Güvenlik” Algısı”, (Çevrimiçi) <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/yeni-guvenlik-algisi.pdf> (Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2013).

⁸ Oktay Tanrısever, “Güvenlik”, **Devlet ve Ötesi**, der. Atilla Eralp, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005, s. 108.

⁹ Nihal Ergül, “Yeni Güvenlik Anlayışı Kapsamında Birleşmiş Milletlerin Rolü ve Uygulamaları”, (Çevrimiçi) www.bilgesam.org/tr/images/stories/kitaplar/n_ergul.pdf (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2013), s. 166.

¹⁰ Baylis John, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C. 5, S. 18, (Yaz 2008), s. 9.

¹¹ Joel Krieger, **The Oxford Companion to Politics of the World**, New York: Oxford University Press Yayınları, 1993, s. 820-822’den. Brauch, **a.g.e.**, s. 4.

Güvenlik kavramının tanımı Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1987 yılında şu şekilde ifade edilmiş: “Güvenlik, tüm uluslar için başta gelen bir önceliktir. Güvenlik, aynı zamanda hem silahsızlanma hem de kalkınma için temel oluşturmaktadır. Güvenliğin sadece askeri yönü yoktur; aynı zamanda siyasi, ekonomik insani ve çevresel boyutları bulunmaktadır”.¹²

Beril Dedeoğlu'na göre, güvenliğin ne biçimde veya nasıl kullanırsa kullanılsın güvenlik olgusundan söz edilebilmesi için varlığın korunması ve sürdürülmesi bakımından;

- bir veya birkaç içsel tehdidin,
- bir veya birkaç dışsal tehdidin,
- veya bu türden algılamaların ve tahminlerin bulunması gerekmektedir.¹³

Realist Yaklaşım Göre Güvenlik.

Uluslararası ilişkilerin temel kuramsal yaklaşımlarından realist öğretiyeye göre güvenlik gücün bir uzantısıdır. Realistler bir güvenlik yapılanması tesis etmek ve kendinizi güvenlikte hissetmek için güç biriktirmeyi zorunlu olarak görmektedir.¹⁴ Bu çerçevede, devleti uluslararası sistemin temel aktörü olarak kabul eden realist yaklaşıma göre, devletler, güvenliğini sağlamak için güçlerini en yüksek noktaya çekmeye çalışmaktadır.

Realizm, insanoğlu barışı bozabilir, günah işlemeye meyilli ve saldırgan anlayışına dayanmaktadır. Dolayısıyla güvenliği sağlamak, barışı tesis etmek için güçlü olmak gerekir.¹⁵

Realistlere göre, uluslararası politikanın ana gündemini ulusal güvenlik konuları oluşturmaktadır. Ulusal güvenliğin en iyi şekilde nasıl sağlanabileceği konusundaki tartışmalarda Hobbes, Machiavelli ve Rousseau gibi yazarlar, uluslararası sistemi, devletlerin kendi güvenliğini komşuları pahasına sağlamaya çalıştığı oldukça sert bir

¹² UN, **International Conference on the Relationship between Disarmament and Development: Final Document, 24 August – 11 September 1987**, New York, 1987, s. 3.

¹³ Beril Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, İstanbul: Derin Yayınları, 2003, s. 10.

¹⁴ Ülger, **a.g.e.**, s. 85.

¹⁵ Haydar Çakmak, **Avrupa Güvenliği**, Ankara: Akçağ Yayınları, 2003, s. 25.

alan olarak değerlendirmiş ve devletler arası ilişkiler, devletlerin sürekli olarak birbirinden faydalanmaya çalıştığı bir güç mücadelesi olarak görmüşler. Bu görüşü paylaşan Carr ve Morgenthau gibi klasik realistler, dünya üzerindeki sorunların insan doğasından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Neorealist teorisyenler Kenneth Waltz ve John Mearsheimer gibi yazarlara göre, güvenlik veya güvensizlik, büyük ölçüde uluslararası sistemin anarşi yapısının sonucudur.¹⁶

Uluslararası ilişkileri güç mücadelesi olarak gören realizmin güvenlik anlayışı, eldeki kaynakları koruma ve yenilerine yönelme biçiminde özetlenebilir. Realizm, karşı tarafın tümünden ortadan kaldırılmasına kadar varabilecek bir güvenlik anlayışına sahiptir. Bir aktör karşı tarafı ortadan kaldırırken kendini mahvetmemelidir. Yani birinin mutlak kazancı diğerinin mutlak kaybına yol açabilir. Bu sıfır toplam oyununda kaybeden olmamak için “güç” unsurlarının artırılması güvenlik anlayışının temelini oluşturmaktadır.¹⁷

İdealist Yaklaşımına Göre Güvenlik

İdealizm yaklaşımına göre, güvenliğin sağlanması ancak uluslararası hukuka, uluslararası anlaşmalara, insani değerlere ve uluslararası örgütlerin barışçıl kurallarına uyarak mümkündür.¹⁸

İdealistler, realizmin uluslararası sistemin anarşikliğine katılmakla birlikte devlet dışı aktörlerin varlığını ve önemini vurgulamakta, realistlerin çok önem verdiği askeri güç yerine yumuşak güç kullanarak ortak güvenlik sağlama üzerinde durmuştur.

İdealist yaklaşım, realizmde olduğunun tersine insanoğlunun iyi ve barışçıl olduğu anlayışına sahiptir. Bu çerçevede, devletler arası işbirliği ve dayanışma, karşılıklı bağımlılığın geliştirilmesiyle güvenliğin sağlanması mümkündür. İdealistlere göre, devletler tek başlarına var olmaya çalışmaktansa örgütlenmelidir ve böyle bir ortam tam bir güvenlik oluşturur.¹⁹

¹⁶ John, **a.g.m.**, s. 71-72.

¹⁷ Dedeoğlu, **a.g.e.**, s. 43-44.

¹⁸ Çakmak, **a.g.e.**, s. 25.

¹⁹ Ok Çiğdem, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorileri Bölgesel Güvenlik Bağlamında ASEAN Deneyimi Analizi”, (Çevrimiçi) <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger?start=287>

İdealist eğilimlerin geliştiği 18. yüzyılda güvenlik, savaş durumunun reddi ile özdeş tutulmaya başlamıştır. Bu durumda, savaş ve çatışmaya engel olabilecek öneriler geliştirilmeye başlanmış ve bu önerilerin tümü, devlet güvenliğinin uluslararası sistemin güvenliği ile birlikte ele alınabileceği düşüncesine oturtmuştur.²⁰

İdealist yaklaşıma göre, demokrasinin yaygınlaşması, yani toplumun karar alma sürecine etkin bir şekilde katılımı, siyasal sistemlerin çatışmacı yapısının azalmasına yol açacaktır. Dolayısıyla demokrasinin oluşturduğu bir sistemde savaş kararı alınması da zorlaşacak, bundan dolayı demokrasi ile yönetilen devletlerin birbiriyle savaşmayacağı iddia edilmektedir.²¹

İmmanuel Kant, 1795 yılında yazdığı “Ebedi Barış” makalesinde uluslararası barışın korunması ve halkların güvende olması, ancak aralarında yaptıkları bir anlaşma ile sağlanabileceklerini vurgulamış ve uluslararası düzeyde güvenliği sağlayacak kolektif bir kurumsal yapıya işaret etmiştir.²² Kant’ın eserlerinden etkilenen birçok idealist yazar uluslararası kuruluşları, barış ve güvenliği sağlayıcı unsurlar olarak görmüştür.

II. Kolektif Güvenlik Kavramı

Kolektif güvenlik, dünya ülkelerinin birleşerek sürekli bir barış ve güvenlik ortamı oluşturmaya yönelik ortak çalışmalarıdır²³ veya kolektif güvenlik, tehditlerin ortadan kaldırılması, saldırganlık eylemlerinin bastırılması için ve uluslararası barış ve güvenliği sağlamak amacıyla bölgesel veya evrensel bazda devletler tarafından kolektif bir şekilde uygulanan eylemlerdir. Başka bir ifadeyle kolektif güvenlik saldırganlığa karşı mücadele türlerinden biridir.²⁴

Başka bir tanımlamaya göre ise, kolektif güvenlik, dış politikada ortak amaçları olan ülkelerin, sistemde daha fazla etkili olabilmek için güçlerini birleştirme yoluyla

(Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2013).

²⁰ Dedeoğlu, **a.g.e.**, s. 54.

²¹ Çiğdem, **a.g.m.**

²² Demiray, **a.g.m.**, s. 153.

²³ Boran Karakaya, “Güç Dengesi ve Kolektif Güvenlik”, (Çevrimiçi) <http://borankarakaya.blogcu.com/guc-dengesi-ve-kolektif-guvenlik/5167917> (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2013).

²⁴ Bekyashev, **Mezhdunarodnoye Publichnoe Pravo** (Uluslararası Kamu Hukuku), 5. b., Moskova: TK Velbi, Prospekt Yayınları, 2003, s. 355.

ittifaklar kurarak ve hemen her alanda (askeri, ekonomik, mali, çevresel, siyasi) ortak güvenlik sistemleri kurmasıdır.²⁵

Ayrıca, kolektif güvenlik, uluslararası sistemdeki en temel aktörlerin başka herhangi bir aktör tarafından yapılacak karşı hücumlara karşı geniş bir ittifakın oluşumunu ifade eder.²⁶ Yani başka bir ifadeyle kolektif güvenlik, devletlerin kendi güvenliklerini başka devletlerle birleşerek sağlaması anlamına gelmektedir.

Kolektif güvenlik kavramı literatürlerde çeşitli kuramsal yaklaşımlar tarafından şu şekilde ele alınmaktadır: “Ortak Güvenlik”, “Kapsamlı Güvenlik”, “Karşılıklı Güvenlik”, “Güvenlik Ortaklığı”, “İşbirlikçi Güvenlik”, “Uluslararası Güvenlik”, “Genel Güvenlik” ve “Küresel Güvenlik”.²⁷

Kolektif güvenlik fikrinin pratikte uygulanmasına yönelik ilk adımlar dünya ülkelerinin 1897 ile 1907 yıllarındaki I. ve II. konferanslarında atılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası Milletler Cemiyeti’nin oluşması ve statüsünün kabulü ile kolektif güvenlik sisteminin ilk modeli ortaya çıkmıştır.²⁸ Günümüzde ise kolektif güvenlik, Milletler Cemiyeti’nin devamı olan Birleşmiş Milletler Şartı’nın temelini oluşturmaktadır.

Ülkeler kendi güvenliklerini sağlamayı başarsa da bulunduğu bölgede veya dünyada güvenli bir ortam yoksa yakın veya uzak komşularından kaynaklanan güvensizlik veya savaş tehlikesi, çatışmalar, krizler güvenli ülkeleri de etkilemektedir, dolayısıyla kendilerini tam güvende hissetmekten uzak kalmaktadır. Bu yüzden ülkeler güvensizlik yaratan tehlike ve tehditlere karşı güç birliği yaparak güvenliklerini sağlamaya çalışmaktalar. Yani kolektif güvenliklerini sağlamaktalar. Bu durumda ülkeler diğer ülkelerle ortaklaşarak güvenlik sistemi oluşturabilirler. Güvenlik sistemi ise, dâhil olan ülkelere güvenlik garantisi olmaktadır. Ancak bazı ülkeler güvenlik garantisine ihtiyaç duyduğu için değil sistemin dışında kalmamak için dâhil olabilirler.

²⁵ Dedeoğlu, **a.g.e.**, s. 31-32.

²⁶ My University Ties, **Kolektif Güvenlik**, (Çevrimiçi) <http://myuniversities.wordpress.com/category/uluslararasi-iliskiler-international-relations/> (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2013).

²⁷ Ergül, **a.g.m.**, s. 170.

²⁸ Bekyashev, **a.g.e.**, s. 356.

Çünkü güvenlik sisteminin dışında kalmak tehlikeli olabileceği gibi güvensizliklerin çıkabilme riski de yüksektir.²⁹

Ortak veya kolektif güvenlik kavramı tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi ittifak oluşturmayı içermektedir. Devletlerin ittifak oluşturmalarının en önemli nedeni hepsinde ortak bir amacın oluşması ve devletlerin bu amaca tek başlarıyla ulaşma konusunda kendi kaynaklarının ve kapasitelerinin yetersiz kalmasıdır. Diğer taraftan devletler öz kaynakları ve kapasiteleri yeterli olsa bile yine de kolektif güvenlik için ittifak oluşturmayı tercih edebilir. Böyle durumlarda ittifak kurmanın nedeni söz konusu amaca ulaşmanın maliyetini azaltmak, meşruiyet sağlamak veya etki alanını genişletmek de olabilir.³⁰

Kolektif güvenlik kavramı sadece ittifaklar ve birlikler içindeki devletlerin karşılıklı sorumluluğu değil, aynı zamanda devletlerin bir bütün olarak uluslararası toplumla ilgili sorumluluğudur.

Kolektif güvenlik sayesinde ülkeler bir saldırıya karşı adeta sigortalanmıştır. Güçlü bir koalisyon içinde buldukları için saldırıya maruz kalma riskleri yok denecek kadar azdır. Saldırı olduğu takdirde ise, kolektif güvenlik içinde olan diğer ülkelerin desteğini alma garantileri vardır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, kolektif güvenlik sisteminin üyesi bir ülke ortak güvenliğe katkıda bulunmak zorunda olduğu gibi, yüksek güvenlik riski taşıyan ülkelerle uluslararası ilişkilerde kötü sicile sahip ülkelerin, ortak güvenlik sistemine dâhil edilmesi zordur. Örneğin, Afganistan ve Irak gibi ülkelere değişik nedenlerle (Afganistan'a rejimi, etnik yapısı nedeniyle, Irak'a kitle imha silahlarına sahip olma ihtimali nedeniyle uluslararası yaptırımlar ve silahlı müdahale söz konusu olabilir) ortak güvenlik sistemlerine katılması zordur.³¹

Kolektif güvenlik, araştırmacı ve uzmanlar tarafından hukuki ve siyasi olarak iki yönüyle ele alınmaktadır. Kolektif güvenliğin hukuki yönü aşağıdaki unsurları içerir: kuvvet kullanımını yasaklayan uluslararası hukuk normlar ve ilkeleri, uluslararası anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü, egemenliğin tanınması, devletlerin eşitliği, iç işlere karışmama. Siyasi yönü ise; devletler arası diplomatik ilişkiler ve diplomatik

²⁹ Çakmak, **a.g.e.**, s. 27.

³⁰ Ülger, **a.g.e.**, s. 89.

³¹ Çakmak, **a.g.e.**, s. 27.

önlemler, ekonomik yaptırımlar, silahlanma dâhil olmak üzere kolektif güvenlik güçlerinin ortak eylemlerini kapsamaktadır.³²

Oluşturulan tüm ortak güvenlik sisteminin bir veya birkaç tehdit anlayışı bulunmaktadır. Karşı taraf ya da öteki olarak nitelenen bu ortak tehdit kötüdür ve ona karşı verilen her türlü mücadele müttefikler tarafından meşru kabul edilir. Ortak güvenlik sisteminin, askeri stratejisi, ekonomik modeli, siyasal sistemi ve ideolojisi belirlenmiş ve her zaman yazılı olmuyor.³³ Kuralların ve ortak tehdidin her zaman yazılı olmaması bazen ortak güvenlik sisteminin işleyişinin aksamasına yol açabilir. Yani düşmanın belli olmadığı zamanlarda saldırganın kim olduğunun ve hangi tedbirlerin alınması gerektiğinin ortak güvenlik üyeleri arasında tartışmalara ve görüş ayrılıklarına neden olabilmektedir.³⁴ Kolektif güvenlik sisteminin başka bir zayıf yönü ise, karar alma sürecinin ve ortak eylemlerin koordine edilmesine uzun zamanın harcanmasıdır.

Ülkelerin güvenliğini tehdit eden veya bozacak potansiyele sahip çok sayıda neden vardır. Bu nedenler bazı ülkeler için geçerli olabilirken bazı ülkeler için hiçbir sorun yaratmayabilir. Ama genel anlamda güvenliği tehdit eden veya bozabilme yeteneğine sahip olan nedenleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Ülkelerin askeri, ekonomik, politik yönlerden güçsüz olması,
- Tarihsel nedenlerle, geçmişe dayalı sorunlar, örneğin soykırım iddiaları, kin-nefret-intikam düşüncelerinin olması,
- Toprak sorunları,
- Ülke içinde bulunan vatandaşların başka ülkelerle aynı etnik soydan gelmeleri ve diğer ülkeyle birleşme veya bağımsızlık istekleri,
- Terörizme dayalı sorunlardan kaynaklanan güvenlik tehdidi veya uluslararası terörizmin getirdiği riskler,
- Politik, ideolojik, dini ve ülke rejimlerinin getirdiği güvensizlik,
- Nükleer, biyolojik ve kitle imha gibi tehlikeli silahların mevcudiyeti,
- Ülkeye yönelik emperyalist amaçlı faaliyetler ve tehditler.³⁵

³² S. Lantsov, “Usmanov F. I, Problemy Bezopasnosti v Teorii Mezdunarodnykh Otnosheniy” (Uluslararası İlişkiler Teorisinde Güvenlik Problemi), **Politex Dergisi**, C. 4, S. 2, (2008), s. 154.

³³ Dedeoğlu, **a.g.e.**, s. 54.

³⁴ Çakmak, **a.g.e.**, s. 29.

³⁵ **a.g.e.**, s. 30.

Kolektif Güvenlik, barış içinde bir arada yaşama, eşitlik, eşit güvenlik, devletlerin egemenliği ve toprak bütünlüğüne saygı, karşılıklı yararlı işbirliği askeri ilişkilerde yumuşama ilkelerine dayanmaktadır.³⁶

Çağdaş uluslararası ilişkilerde herhangi bir devletin güvenliği tüm devletlerin güvenliğine yakından bağlı olduğundan ülkeler için ortak güvenlik mekanizmalarının oluşturulması hayati bir gerekliliktir. Herhangi bir barışın bozulması dünya barışı için tehlikeli olabilir, çünkü güvenlik artık karmaşık hal almıştır ve ortaya çıkan yeni tehditler ve sorunlar tek bir ülke tarafından çözülmesi imkânsız hale gelmiştir.

Kolektif güvenlik sisteminin kurulması ülke sınırlarının korunması, çeşitli alanlarda işbirliğinin yapılması, silahlı kuvvetlerin kapasitesinin artırılması ve çatışmaların çözülmesi gibi bölge ülkeleri arasındaki sorunların giderilmesini ve kolektif güvenliğin sağlanmasını kolaylaştırır.

³⁶ A. Orlov, “Kollektivnaya Bezopasnost” (Kolektif Güvenlik), (Çevrimiçi) <http://ponjatiya.ru/node/3285> (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI BİR ÖRGÜT OLARAK - KOLEKTİF GÜVENLİK ANLAŞMASI ÖRGÜTÜ

I. Tarihsel Gelişmeler ve Örgütün Oluşması

A. Kolektif Güvenlik Anlaşması ve Özellikleri

Sovyetler Birliği'nin dağılması, aynı zamanda dünyanın en güçlü silahlı kuvvetlerinden biri olan ordunun da ortadan kalkmasını beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda yeni bağımsız olan ülkeler kendi güvenliklerini sağlama sorunuyla karşı karşıya kalmıştır.

8 Aralık 1991'de Beyaz Rusya, Ukrayna ve Rusya Federasyonu Bağımsız Devletler Topluluğu kurulmasına ilişkin anlaşmayı imzalayarak Sovyet Birliği'ne resmen son verdiler.³⁷ Daha sonra 21 Aralık 1991 yılında Letonya, Litvanya ve Estonya hariç Eski Sovyet Cumhuriyetleri, BDT'yi kuran anlaşmayı Kazakistan başkenti Almatı'da imzaladılar.

1990'larda BDT'ye üye ülkelerin çoğunun henüz ulusal ordularının oluşmamasından dolayı, güvenliklerini temin etmelerinin üç yolu bulunmaktaydı: birincisi – BDT içerisinde çok taraflı askeri işbirliği, ikincisi – BDT'dan ayrı, Kolektif Güvenlik Anlaşması çerçevesinde askeri-siyasi işbirliği, üçüncüsü – ikili anlaşmaya dayanan askeri alandaki işbirliği.³⁸ Eski Sovyet ülkelerinin güvenlik konusunda işbirliğinin temelini oluşturan önemli belge Kolektif Güvenlik Anlaşmasıydı.³⁹ Daha sonra örgüte dönüştürülen Kolektif Güvenlik Anlaşması, uluslararası güvenlik örgütleri ve askeri-siyasi işbirliği alanındaki en genç kurulumlardan biridir. Bunun yanı sıra, Orta

³⁷ Bağımsız Devletler Topluluğu Kurulmasına İlişkin Anlaşma, 8 Aralık 1991, (Ukrayna Minsk).

³⁸ A. V. Torkunov, "Vneshnepoliticheskiye Protssesy v SNG" (BDT Dış Politika Süreçleri), (Çevrimiçi) <http://www.km.ru/referats/4B3998C559104D01A05C0D83665FCD43#> (Erişim Tarihi: 12 Haziran 2013).

³⁹ Kolektif Güvenlik Anlaşması, 15 Mayıs 1992, (Özbekistan Taşkent).

Asya bölgesinde mevcut olan tek güvenlik örgütü olmasından ötürü, KGAÖ bu ülkelerin güvenliğini sağlaması açısından çok önemlidir.

Kolektif Güvenlik Anlaşması, 15 Mayıs 1992 tarihinde Özbekistan başkenti Taşkent şehrinde Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan tarafından imzalanmıştır.⁴⁰ Uzatılma ihtimaliyle 5 yıl için yapılan anlaşma, üye ülkelerin parlamentosu tarafından onaylandıktan sonra 20 Nisan 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Günümüzde anlaşmaya Ermenistan, Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan üyedir.

Kolektif Güvenlik Anlaşması, SSCB'nin dağılmasından sonra Eski Sovyet ülkelerinde istikrarın devam ettirilmesinde önemli rol üstlenmiştir. İlk olarak BDT'yi kuran anlaşmayla beraber Sovyet Cumhuriyetlerin barışçıl yolla ayrılmalarını ve kendi aralarında ve uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanımından kaçınmalarını sağlamıştır. İkinciden, KGA yeni oluşmakta olan devletlerin askeri ve savunma alanlarını geliştirme aşamasında dış tehditlere karşı güvenlik garantörü olmuştur.⁴¹

Rusya açısından bakıldığında Kolektif Güvenlik Anlaşması, Rusya'nın Sovyet döneminde kaybettiği etkisini, "yakın çevre" olarak adlandırdığı bölgelerde tekrar meşrulaştırmaya yönelik adımdır.⁴²

Orta Asya ülkelerinin anlaşmaya katılmalarının nedenlerinden biri de Afganistan'daki durumun kötüleşmesiydi. SSCB'nin dağılmasıyla Afganistan Demokratik Cumhuriyetine yapılan yardımın kesilmesi, Necibullah hükümetinin ülke üzerindeki kontrolünü kaybetmesine neden olmuştur. Sovyetler Birliği'nin düşmanı olan mücahitlerin iktidara gelmesi ve ülkedeki aşırıçılık hareketlerinin yükselişi, Sovyet sonrası devletlerin güvenliği ve egemenliğine yapılan ciddi bir tehdit olarak algılanıyordu.⁴³

⁴⁰ Önceleri Taşkent Anlaşması ismiyle bilinen Anlaşma, 1999'da Özbekistan'ın çekilmesinden sonra Kolektif Güvenlik Anlaşması olarak adlandırılmaktadır.

⁴¹ J. Saat, "The Kollektive Security Treaty Organization", **Conflict Studies Research Center, Defence Akademy of the United Kingdom, Central Asian Series**, (Ocak 2005), s. 3.

⁴² Tayyar Arı, "Orta Asya'da Güvenlik Sorunları ve İşbirliği Girişimleri", (Çevrimiçi) www.tayyarari.com/download/armaoğlu.doc (Erişim Tarihi: 25 Haziran 2013), s. 10-11.

⁴³ V. Chernov, "Sistema Kollektivnoy Bezopasnosty Na Postsovetskom Prostranstve" (Sovyet Sonrası Bölgede Kolektif Güvenlik Sistemi), <http://arch.kyrlibnet.kg/uploads/Chernov%20V.A..pdf> (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2013), s. 91.

Kolektif Güvenlik Anlaşması, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 102. maddesine uygun olarak 1 Kasım 1995 tarihinde BM Sekreterliğine kayıtlı olmuş. KGA 11 maddeden oluşmaktadır.

Anlaşmanın giriş bölümünde, üye devletlerin kendi silahlı kuvvetlerin kurulmasının, ortak güvenliğinin sağlanmasının ve anlaşma maddelerinin yerine getirilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

KGA'nın önemli ögesi olan 1. maddesi, devletlerin başka bir taraf devletin aleyhinde diğer askeri ittifaklara ve gruplara katılmalarını yasaklamaktadır.

Anlaşmanın 2. ve 4. maddeleri kolektif güvenlikle ilgilidir. KGA 2. maddesine göre, üye devletler kendilerini ilgilendiren tüm uluslararası güvenlik konuları üzerinde birbirine danışma ve kendi tutumlarını belirleme vaadinde bulunmuştur. Üye ülkelerin birinin veya birçoğunun güvenliğine, toprak bütünlüğüne veya egemenliğine yönelik bir tehdidin ortaya çıkması durumunda, ya da uluslararası barış ve güvenliğe karşı bir tehdit karşısında taraf devletler, ortak danışma mekanizmasını faaliyete geçirir ve konumlarını belirleyerek ortaya çıkan tehdidi bertaraf etmek için önlemler alacaktır.

Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın bel kemiğini 4. madde oluşturmaktadır. Bu maddeye göre, anlaşmaya taraf ülkelerin birine yapılan saldırı, üyelerin tümüne yapılan saldırı olarak kabul edilecektir. Maddenin devamı şu şekildedir: “taraf devletlerin herhangi birine karşı saldırganlık durumunda, diğer tüm üyeler o devletin isteği üzerine askeri yardım dâhil gerekli yardımı sağlayacak ve BM Şartı'nın 51. maddesi doğrultusunda, kolektif savunma hakkının kullanılması için emirlerinde bulunan araçlarla destek verecektir”.

Tehdidi yok etmek için silahlı kuvvetler kullanma kararı Anlaşmanın 6. maddesi doğrultusunda üye devletlerin başkanları tarafından alınacaktır. Anlaşmaya üye ülkelerin toprakları dışında silahlı kuvvetlerin kullanılması ancak uluslararası güvenlik için, BM Şartı ve taraf devletlerin kanunlarına uygun olarak gerçekleşebilir.

Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın 2. ve 4. maddelerinin, NATO'yu oluşturan Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 4. ve 5. maddeleriyle neredeyse aynı olduğunu iddia eden Viyana'daki Silahsızlanma Merkezi Uzmanı Nikolay Sokov, bu iki anlaşmanın birbirine

benzemesinin tesadüf olmadığı kanısındadır. Ona göre, 1992’de Taşkent’te imzalanan anlaşma, NATO karşıtı bir siyasi-askeri ittifak için temel olarak tasarlanmıştır.⁴⁴

Anlaşmanın 10. maddesine göre üyelik, KGA amaçlarını ve ilkelerini paylaşan tüm ülkelere açıktır. Ancak, bu maddenin geliştirmesi esnasında devletlerin üyelik meselesini düzenleyen özel bir protokol kabul edilmiştir.⁴⁵ Bu protokolda anlaşmaya katılmak için üye devletlerin hepsinin onayı ön şart olarak konulmuş ve protokolün, 1992 yılında imzalanan Kolektif Güvenlik Anlaşması’nın bir parçası olduğu belirtilmiştir.

Üye devletlerin başkanlarından oluşan Kolektif Güvenlik Konseyi (KGK), anlaşmada adı geçen tek organdır. Taraf devletler arasında işbirliğin sağlanması ve ortak faaliyetlerin yürütülmesi KGK ve onun oluşturduğu organlar tarafından sağlanacaktır. Bu organlar şunlardır: Sekreterlik (17 Mayıs 1996’da kabul edilmiş), Savunma Bakanları Konseyi (SBK), Güvenlik Konseyi Sekreterler Komitesi (GKSK) (24 Mayıs 2000) ve Dışişleri Bakanlar Konseyi (DBK) (2 Nisan 1999).

1993 yılında anlaşmaya Azerbaycan, Gürcistan ve Beyaz Rusya dâhil oldular. Bu ülkelerin katılımı KGA’nın sadece sorumluluk alanının genişlemesi değil, aynı zamanda jeopolitik boyut açısından da önemlidir. Görünüşte birbiriyle fazla ilgisi olmayan bu ülkeler aslında KGA çıkarlarının üç yönde genişlemesine fırsat sağlamıştı: Rusya ve Beyaz Rusya Birliğinin temsil ettiği Batıya, Kafkasya’ya ve Orta Asya’ya.

Azerbaycan’ın anlaşmaya katılması Cumhuriyetin ikinci başkanı olan Elçibey’in siyasetten çekilmesinden sonra 24 Eylül 1993 yılında mümkün olmuştur. Haydar Aliyev, BDT ve KGA’ya üye olarak BDT ülkeleri özellikle Rusya ile ilişkilerin normalleştirmek istediğini bildirmekteydi. Aliyev’in Anlaşmaya katılmasının bir nedeni de kuvvetle halledemediği Karabağ sorununun ortaklaşa çözmek ve Azerbaycan için o an tek seçenek BDT’ye girmek gibi görünüyordu.⁴⁶

⁴⁴ Nikolay Sokov, “Bezyadernaya Zona v Tsentralnoy Asii: Kak Zapoluchit Pyaterku?” (Nükleer Silahlardan Arındırılmış Orta Asya: Beş Ülke Nasıl Elde Edilir), (Çevrimiçi) http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p1684_1.pdf (Erişim Tarihi: 19 Ekim 2013).

⁴⁵ Anlaşmayı İmzalamayan Ülkelerin KGA’ya Üye Olma Mekanizmalarını ve Prosedürlerini Düzenleyen Protokol, 24 Aralık 1993, (Türkmenistan, Aşkabat).

⁴⁶ Zafer Guliyev, “Azerbaidzhan i SNG” (Azerbaycan ve BDT), (Çevrimiçi) <http://inews.kz/news/2011/08/15/5978180.html> (Erişim Tarihi: 29 Ekim 2013).

Gürcistan ve Beyaz Rusya'nın da Anlaşmaya üye olması ülkelerdeki rejim değişimlerinden sonra, Eski Sovyet ülkelerinin entegrasyon girişimlerine daha olumlu yaklaşan Lukaşenko ve Şevardnadze'nin iktidara gelmesiyle 1993 yılının Aralık ayında gerçekleşmiştir.⁴⁷

Eski SSCB ülkeleri olan Baltık Cumhuriyetleri ise, NATO askerli-siyasi bloğuna katılacakların belirtmekteydi.⁴⁸ Baltık ülkeleri KGA'nın jeopolitik konumu açısından çok önemliydi. Bu ülkelerin Batıyla saf tutması durumunda bölgedeki Sovyet döneminden kalma askeri-stratejik üslerin kaybı anlamına geliyordu.

Bununla beraber 1990'lı yılların ortalarında Sovyet sonrası ülkelerin güvenliklerine ciddi bir tehdit mevcut değildi. Nükleer silahları azaltma süreci aktif bir şekilde devam ederken, NATO, Avrupa Birliği (AB), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Çin gibi ülkelerle ilişkiler gelişmekteydi. Bu dönemlerde KGA ülkeleri için tek sorun yerel ve bölgesel çatışmalardı. Kafkasya'daki etnik çatışmalar ve Tacikistan'daki iç savaş gibi sorunlar endişe verici hale gelmişti.⁴⁹

Bu durumlarda KGA çatışmaları ortadan kaldırmak için barışı koruma operasyonları ya da önleyici diplomasi gibi faaliyetlerde bulunamamış ve üye ülkelerin güvenliğini sağlamaktan uzak kalmış. Örneğin, Abhazya'ya yerleştirilen Barışı Koruma Güçleri KGA değil, BDT mandası altında görev yapıyorlardı.⁵⁰ Bunun yanı sıra KGA üyeleri, kendi aralarında bazı konular üzerinde görüş farklılığı vardı. Bunlar Rusya-Gürcistan, Özbekistan-Tacikistan, Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinde daha çok belirgin hale gelmişti.

Bu gelişmeler ışığında üye ülkeler 1995 yılının şubat ayında KGA yapısını güçlendirmek, ana hedeflerini ve temel faaliyet alanlarını belirlemek amacıyla Almatı şehrinde bir araya geldiler. Oturumda KGA'nın önemli belgeler kabul edildi: Kolektif Güvenlik Anlaşması Taraf Devletlerin Bildirgesi; Kolektif Güvenlik Konsepti; KGA Taraf Devletlerin Askeri İşbirliğinin Güçlendirilmesinin Temel Yönleri.⁵¹

⁴⁷ Sokov, **a.g.m.**

⁴⁸ İgor Dmitriyevich, "ODKB: Sozdaniye i Perspektivy Razvitiya" (KGAÖ: Oluşma ve Gelişme Beklentileri), (Çevrimiçi) <http://www.dkb.gov.ru/d/azzn.htm> (Erişim Tarihi: 4 Aralık 2013).

⁴⁹ Arı, **a.g.m.**, s. 5-8.

⁵⁰ A. Sokolov, **Restructuring The Global Military Sector**, Londra: New Wars Pinter Yayınları, t.y. s. 5.

⁵¹ Kolektif Güvenlik Anlaşması çerçevesinde imzalanan hukuki belgeler için bkz. KGAÖ Resmi Web Sitesi: <http://www.odkb-csto.org/documents/>

10 Şubat 1995 tarihinde kabul edilen Kolektif Güvenlik Konsepti'ne göre, üye ülkelerin ortak güvenliğinin sağlanmasını; “savaş ve silahlı çatışmaların önlenmesi, saldırı durumlarında ise üye ülkelerin egemenlikleri, toprak bütünlüğü ve çıkarlarının korunmasını temin etme” olarak belirlenmiştir. Konsept yapısal olarak üç bölümden oluşmaktadır: üye ülkelerin askeri siyasetinin temelleri, ortak güvenliği sağlamanın temelleri, kolektif güvenlik sistemi ve kurulmasının esas yönleri. Bununla birlikte 1995 yılında üç çeşit askeri grup oluşturulması kararlaştırılmış. Birincisi, Doğu Avrupa Grubu, bu grup Rusya ve Beyaz Rusya silahlı kuvvetlerinden oluşmaktadır, ikincisi Ermenistan ve Rusya'nın temsil ettiği Kafkasya Grubu ve Orta Asya Grubu, Rusya ve Orta Asya ülkelerinin ordusundan oluşmaktadır.⁵²

1995 ve 1999 yıllarında önemli belgelerin kabul edilmesine rağmen, Kolektif Güvenlik Anlaşması devletler arasındaki görüş farklılıklarından dolayı giderek verimsiz bir yapıya dönüşüyordu. Ayrıca, üye devletlerin çoğu o zamana kadar kendi dış politikasını şekillendirebilmişti ve anlaşmanın etkisiz kaldığını ve işlemediğini açıkça dile getiriyorlardı. Örneğin, Gürcistan Cumhurbaşkanı Şevardnadze KGA'nın sadece kâğıt üzerinde olduğunu ve uygulamada hiçbir başarı elde edemediğini ifade etmiştir.⁵³

Kabul edilmesi gereken bir gerçek, Kolektif Güvenlik Anlaşması, var oluşunun ilk aşamasında oldukça zengin normatif çalışmalara rağmen üyeler arasındaki işbirliğinin artmasını sağlayamamıştır. Diğer taraftan üye devletler arasındaki çıkarların farklılaşması KGA'nın birbirine bağlı bir yapıya dönüşmesine engel olmuştur.

1999 yılında anlaşma süresinin sona ermesiyle 2 Nisan'da Ermenistan, Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın beş yıla uzatılmasına ilişkin protokol imzaladılar.⁵⁴ Bununla beraber protokol ile Anlaşmanın sonraki beş yıl için de otomatik olarak uzatılması kararlaştırılmıştı.

Anlaşmanın uzatılmasına karşı çıkan Azerbaycan, Gürcistan ve Özbekistan KGA'dan çekilme kararı aldılar. Üç ülkenin de anlaşmayı reddetmelerinin kendi nedenleri vardı.

⁵² Yulia Nikitina, “The Collective Security Treaty Organization Through the Looking Glass”, **Problems of Post-Communism Dergisi**, C. 59, S. 3 (Mayıs, Haziran 2012), s. 41-52.

⁵³ Saat, **a.g.m.**, s. 3.

⁵⁴ Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın Uzatılmasına İlişkin Protokol, 2 Nisan 1999, (Moskova, Rusya).

Özbekistan'ın KGA'dan çıkmasının nedeni, 1999 yılının şubat ayında İslam Kerimov'a yönelik yapılan ve başarısız olan suikast girişimidir. Özbekistan Cumhurbaşkanı KGA'nın, İslamcı militan grupların ülke sınırlarına girmesini engelleyemediğini eleştirirken, Tacik liderin ülkesinde İslami militanlar barındırmakla suçluyordu, öte yandan Kerimov, Rusya'nın Orta Asya'da sürdürdüğü politikasından rahatsızdı.⁵⁵ Özbekistan, üyeliğini durdurmasının ardından aynı yılın nisan ayında ismi üye ülkelerin ilk harflerinden oluşan ve Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova (GUAM) tarafından 10 Ekim 1997 yılında kurulan GUAM Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü'ne katılmıştır.⁵⁶

Gürcistan'ın anlaşma süresinin uzatılmasını reddetmesi Güney Osetya ve Abhazya sorunuyla ilgiliydi. Coğrafi konumu açısından önemli olan Gürcistan hem Rusya'nın hem de ABD'nin ilgisini çekmekteydi. Rusya, Batıyla yakın ilişkiler kurmaya başlayan Gürcistan'ı kendi nüfuz alanında tutmak için Güney Osetya ve Abhazya özerk bölgesindeki ayrılıkçı hareketleri desteklemekteydi. Gürcü tarafı ise, NATO'ya üye olacağını açıkça dile getiriyordu.⁵⁷

Azerbaycan tarafı Dağlık Karabağ konusunda üye ülkelerle olan anlaşmazlıklardan dolayı Kolektif Güvenlik Anlaşması'ndan çekilmiştir. Azerbaycan, Rusya'nın Ermenistan'a silah yardımı başta olmak üzere aktif desteğinden ciddi memnuniyetsizlik duyuyordu. Rus askerlerinin Ermenistan'a konuşlandırılmasını öngören Rusya ile Ermenistan arasındaki anlaşmadan dolayı Azerbaycan Kremlin'le yollarını ayırmıştır.⁵⁸

KGA'nın bu dönemde karşı karşıya kaldığı başka bir sorun yukarıda bahsettiğimiz GUAM örgütüydü.⁵⁹ Yeni kurulmuş olmasına rağmen GUAM, ABD ve bazı Batı ülkelerinin desteğiyle KGA'ya karşı bir blok haline gelmişti. Böylece, 1999 yılında KGA ciddi bir kriz yaşamaktaydı.

⁵⁵ Esme Saraç, "Rus Dış Politikasını Şekillendiren Temel Dinamikler Çerçevesinde Rusya Federasyonu-Orta Asya Türk Cumhuriyetleri (Türkistan) İlişkileri (1991-1999)", Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2008, s. 84.

⁵⁶ Timuçin Kodaman ve Haktan Birsnel, "Bağımsızlık Sonrası Özbekistan ve Dış Politikası", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 16, S. 2 (Elazığ 2006), s. 413-442.

⁵⁷ Reha Yılmaz, "Bağımsızlık Sonrası Rus-Gürcü İlişkileri", (Çevrimiçi) http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1130:bagim (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2013).

⁵⁸ Saraç, **a.g.e.**, s. 84.

⁵⁹ Örgüt 1999 yılından 2005 yılına kadar Özbekistan'ın üyeliği döneminde GUUAM olarak adlandırılmış.

90'lı yılların sonuna doğru KGA ülkelerinde genel olarak BDT çapında jeopolitik durum kötüleşmiş ve dolayısıyla güvenlik seviyesi düşmeye başlamıştı. Özellikle Kafkasya'daki durum son derece huzursuzdu. 1999 yılında İslami hareketler Dağıstan'da İslami bir devlet kurulduğunu açıklamış ve Rusya'ya karşı savaş ilan etmiş, 2. Çeçen Savaşı'nın başlamasıyla durum daha da şiddetlenmiştir.

Taliban'ın 1996 yılında Afganistan hükümetini devirerek iktidara gelmesi ve 1998'de Taliban tarafından desteklenen İslamcı hareketlerin BDT sınırlarına girmesiyle Orta Asya ülkelerindeki durum olağanüstü hal almıştır.⁶⁰

1999 yılında Afganistan'daki haşhaş üretiminin geçen seneye göre iki kat artması İslami grupların aktif hale gelmesine neden olmuştur.⁶¹ Ağustos ayındaki Batıkent olayları⁶² ve bir sene sonra İslamcı silahlı grupların Tacikistan topraklarından kolayca geçerek Özbekistan ve Kırgızistan'da güvenlik güçleriyle sıcak çatışmalara girmeleri, Orta Asya bölgesinde güvenlik sisteminin zayıf olduğunu göstermiş ve bu olaylardan sonra, Orta Asya KGA'nın temel faaliyet alanı haline gelmiştir.

Dış siyasetteki değişiklikler ve KGA ülkelerinde meydana gelen hadiseler dikkate alınarak yeni güvenlik tehditleriyle mücadele edebilmek için 2000-2001 yıllarında önemli adımlar atılarak bu yıllarda üye devletlerin başkanlarıyla gerçekleşen 3 zirve KGA'nın etkinliğini artırma doğrultusunda önemliydi. Bunlar 2000 yılının mayıs ayındaki Kolektif Güvenlik Konseyi'nin Minsk Zirvesi, aynı yılın ekim ayındaki Bişkek zirvesi ve Mayıs 2001 tarihindeki Erivan Zirvesidir.

Minsk Zirvesi'nde devlet başkanları konseyi tarafından Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya olarak üç farklı güvenlik alanının kurulması kararlaştırılmıştır. Ekim ayında Bişkek şehrinde gerçekleşen konsey toplantısında kolektif güvenlik güçleri sistemi oluşturulmasına dair anlaşma imzalanmış.⁶³ Kırgızistan'daki Batıkent olayları, Orta Asya için Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri'nin (KHKG) kurulmasına yol açmıştı.

⁶⁰ Turgut Demirtepe, "Orta Asya'da Radikalizm ve Terör", USAK, (Çevrimiçi) <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=105> (Erişim Tarihi: 1 Nisan 2013).

⁶¹ Nikitina, **a.g.m.**, s. 43.

⁶² İslami gruplar 1999 yılında Kırgızistan'ın Batıkent bölgesinde birkaç köyü istila ederek 4 Japon Bilim adamı ile 3 yerli polisi kaçırmışlar. Hükümet güçleriyle çatışma sonucunda 48 kişi hayatını kaybetmiştir. Rehinelere ise bir süre sonra para karşılığında serbest bırakılmış. Daha fazla detay için bakınız: Nurbek Omuraliyev, "Batıkenskiye Sobytyia v Kyrgyzstane" (Kırgızistan'daki Batıkent Olayları) (Çevrimiçi) <http://www.ca-c.org/journal/cac-07-2000/04.omural.shtml> (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2013).

⁶³ Saat, **a.g.m.**, s. 4.

Bu güçlerin oluşması Erivan Zirvesi'nde kabul edildi.⁶⁴ Ancak, yapılan zirvelerde KGA ülkeleri kendi aralarında temel sorunlar üzerinde uyumsuzluklar yaşamaktaydı.

Orta Asya ülkeleri için 2000-2001 yıllarında en mühim sorun terörizm ve radikalizme karşı mücadeleyle, Ermenistan ve Beyaz Rusya ise, coğrafi konumları nedeniyle Afganistan'dan kaynaklanan terörizm ve aşırılığa öncelik vermiyorlardı. Ayrıca, karmaşık bürokratik işlemler, işbirliğin sağlanmasında önemli bir engel teşkil etmekteydi. Devlet başkanları tarafından kabul edilen sözleşmelerin çoğu yürütme organlarınca yerine getirilmiyordu.⁶⁵ KGA'nın etkin olmamasının bir sebebi de mali kaynakların sınırlı olmasıydı. Anlaşmaya üye ülkelerin hiçbirisi genel olarak KGA sistemini güçlendirme amacıyla kayda değer yatırımda bulunmamıştı.⁶⁶

B. Anlaşmadan Uluslararası Bölgesel Örgüte

2000'li yılların başında Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın uluslararası bölgesel örgüte dönüştürülmesinin birtakım nedenleri vardı. Bunların en önemlisi, Rusya'nın dış politikasının ve uluslararası sistemdeki rolün yeniden şekillendiren 2000 yılındaki iktidar değişikliği.⁶⁷

Bunun sonucunda BDT coğrafyası, Rus dış politikasının önceliği olarak belirlenmiş ve bu ülkelere yönelik yeni politikalar geliştirilmeye başlamıştı. Putin, NATO'nun doğuya yönelik yayılmasını ciddi bir tehlike olarak görmüş ve Kozyrev tarafından belirlenen Batı modelini reddederek yeni entegrasyonlar kurma çabasına girmişti.⁶⁸

2001 yılının sonlarına değin Batı ülkeleri Rusya'nın Orta Asya'daki askeri üstünlüğünü kabul ediyorlardı ve ABD ve Çin bölgede askeri-siyasi bir güç olma girişiminde bulunmuyordu. Rusya, KGA aracılığı ile Türkmenistan hariç tüm Orta Asya

⁶⁴ Nikitina, **a.g.m.**, s. 43.

⁶⁵ Pavel Kovalev, "ODKB: Ot Deklaratsiy k Prakticheskim Shagam" (KGAÖ: Deklarasyon'dan Uygulamaya), (Çevrimiçi) <http://www.belvpo.com/ru/1057.html> (Erişim Tarihi: 3 Nisan 2013).

⁶⁶ Saat, **a.g.m.**, s. 4

⁶⁷ Anar Somoncuoğlu, "Rusya-Orta Asya İlişkilerinde Kolektif Güvenlik", (Çevrimiçi) <http://www.21yyte.org/arastirma/orta-asya-arastirmalari-merkezi> (Erişim tarihi: 9 Nisan 2013).

⁶⁸ İlyas Kamalov, **Rusya'nın Orta Asya Politikası**, Rapor, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi, Ankara, 2011, s. 20.

ülkelerinde askeri üsler veya birlikler bulundurmaktaydı.⁶⁹ Çin, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) çerçevesinde bölge ülkelerine mal ihraç ederek hammadde ithalatı yaparken, ABD ise, Orta Asya ülkeleriyle enerji alanında özellikle petrol ve doğal gaz sektöründe ekonomik işbirliği içindeydi. Böylece 2000’li yıllarda Hazar Denizinde ve Orta Asya bölgesinde ABD, Rusya ve Çin arasında belli bir denge oluşmuştu.

Bu jeopolitik denge 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’deki terör saldırısından sonra bozulmuş ve ABD, Orta Asya’da sadece ekonomik değil, aynı zamanda askeri-siyasi güç olmaya başlamıştı.

2002 yılında “Kalıcı Özgürlük” ismiyle Afganistan’a karşı başlatılan anti-terör operasyonu ABD ve NATO ülkelerinin Orta Asya topraklarında askeri üsler kurması, Moskova yönetiminin Orta Asya’ya yönelik politikalarını güçlendirmiş ve sıkı bir şekilde bütünleşmeye teşvik etmiştir.⁷⁰

Orta Asya ülkelerinin hiçbirisi Balkanlarda icra edilen NATO harekâtlarına katılmalarına rağmen, ABD ve NATO’nun Afganistan’daki Kalıcı Özgürlük ve Irak operasyonlarına destek sağlamıştır. Kırgızistan ve Özbekistan hükümeti ABD ve koalisyon güçlerinin üs kurmasına ve hava kuvvetlerinin geçişine izin vermiş. Kazakistan ise, Irak’taki Polonya askerlerinin mayın temizleme operasyonuna yardım etmiş ve Kırgızistan ile Özbekistan’da bulunan ABD uçaklarının geçişine izin vermiş. ABD’nin bu girişimlerinden rahatsız olan Rusya çeşitli yollarla cevap vermeye çalışmıştır.⁷¹

Aksi takdirde, Rusya jeopolitik çıkarları olan yakın çevre üzerindeki kontrolü kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilirdi. Daha önce diğer güçlerle nüfuz için rekabet etmesini gerektirmeyen Orta Asya’da ABD ve NATO varlığının artması Rusya için en acil durumdu.

ABD’deki terörist saldırıları ve BDT ülkeleri tarafından da desteklenen terörizme karşı küresel mücadele fikri, aynı zamanda çok taraflı işbirliği ve uygulama noktasında

⁶⁹ a.g.e., s. 36-39.

⁷⁰ Hasret Çomak ve Aladağ Görentaş, ”Orta Asya Güvenliğine İlişkin Yeni Yaklaşımlar”, (Çevrimiçi) <http://repository.enu.kz/xmlui/handle/123456789/1482> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2013), s. 4.

⁷¹ Shaymergenov, “Tsentralnaya Aziya v Voyenno-Politicheskoe Strategii NATO na Sovremennom Etape: Pozitsiya Rossii” (Günümüzde NATO’nun Askeri-Politik Stratejisi açısından Orta Asya: Rusya Konumu), **Kazakistan-Spektr Dergisi**, S. 3, (2005). s. 1.

başarı sağlayamamış Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın ivme kazanmasına da sebep olmuştur.

Bu gelişmeler sonucunda, Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın, askeri amaçlı bir uluslararası bölgesel örgüte dönüştürme fikri ortaya çıkmıştır.

2002 yılının mayıs ayında Moskova'da gerçekleşen KGA'nın 10. yıldönümü toplantısında üye ülkeler (Beyaz Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan) Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın uluslararası bölgesel örgüte dönüştürülmesine ilişkin karar almış⁷² ve taraf devletler Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün, NATO ve ŞİÖ ile işbirliğine hazır olduklarına da ilan etmiş. Aynı yılın Ekim ayında Kişinev zirvesinde taraf devletler KGAÖ'nün Tüzüğü ve Hukuki Statüsü ile ilgili Anlaşma imzaladılar.⁷³

Bu belgeler, 18 Eylül 2003 tarihinde tüm üye ülkeler tarafından onaylanarak yazılı şekilde Genel Sekretere teslim edilmesiyle KGAÖ resmi olarak yürürlüğe girmiş ve bir sonraki yılın aralık ayında BM Genel Kurulu önergesiyle Gözlemci statüsü verilmiş.⁷⁴ Bu tarihten sonra Kolektif Güvenlik Anlaşması uluslararası güvenlik mekanizmasının bir unsuru haline gelmiş. Böylece, Pos-Sovyet bölgesinde ilk uluslararası bölgesel güvenlik örgütü ortaya çıkmıştır.

KGA'nın örgüte dönüşmesini bazı Rus siyasetçileri olumlu bir gelişme olarak değerlendirmiş ve etkinliği sorgulanan Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın yerine uluslararası bölgesel bir örgütün kurulmasını “Avrasya askeri-siyasi bloğunun kurulması” olarak yorumlamışlar. Ancak, bağımsız yorumcular örgüte üye ülkelerin görüş zıtlığının, KGAÖ'nün önündeki bir engel olduğunu söylemiş ve etkin bir örgüte dönüşmesinin zor olacağını ileri sürmüşler.

Örgüt kurulduktan hemen sonra Putin, KGAÖ amacının birisine karşı değil, yüzleştiği tehditlere karşı olduğunu açıklamış olsa da örgütü, NATO'nun doğuya doğru genişlemesine yönelik Rusya'nın verdiği tepki olarak görebiliriz.⁷⁵ Diğer bir ifadeyle

⁷² Kolektif Güvenlik Anlaşması'na Uluslararası Bölgesel Örgüt Statüsünün Verilmesine İlişkin Karar, 14 Mayıs 2002, (Rusya Federasyonu Moskova).

⁷³ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün Tüzüğü, 7 Ekim 2002, (Moldova Kişinev).

⁷⁴ KGAÖ, “**Organizatsii Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti 10 let**” (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne 10 yıl), (Çevrimiçi) www.odkb.gov.ru/a/buklet.pdf (Erişim Tarihi 11 Nisan 2013), s. 11.

⁷⁵2002 yılında NATO, Prag Zirvesinde üç Baltık Cumhuriyetleri dahil olmak üzere 7 ülkeye üyelik müzakerelerini başlatmak için çağrıda bulunmuş. Eski Sovyet Ülkerli olan Çek Cumhuriyeti,

Moskova, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü aracılığı ile Orta Asya'daki ABD nüfusunu azaltarak ve bölgeyi kontrol altında tutmayı hedeflemektedir. Bu açıdan KGAÖ'yi NATO karşıtı örgüt olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim örgüt kurulduktan sonra açıklama yapan Beyaz Rusya Başkanı Aleksandr Lukaşenko, KGAÖ'nün NATO karşıtı bir örgüt olduğunu açıkça dile getirmiştir.⁷⁶

2002 yılında Rusya'nın ittifaka tam üye gibi NATO ile birlikte çalışacağını düzenleyen organ NATO-Rusya Konseyi kurulmasıyla ilişkilerin yeni bir seviyeye çıkmasına rağmen Rusya, NATO'nun terörle mücadele çerçevesinde Orta Asya ülkelerin nüfuz alanına dâhil etmesinden endişelenmekteydi.⁷⁷ Bundan dolayı Rusya Orta Asya'daki varlığını güçlendirmeye çalışmıştır. Rusya'nın 2003 yılının eylül ayında Kırgızistan'da kurduğu Kant üssü, ABD'nin Kırgızistan'ın Manas şehrindeki askeri üssüne cevap olarak düşünülmüştür. 2004 yılında askeri üs statüsü verilen Tacikistan'daki Rus varlığına da aynı şeyi söylemek mümkündür.⁷⁸

Orta Asya ülkelerinin ise, kendi topraklarında ABD veya Rusya askeri üslerinin kurulmasına izin vermesi, kendi imkânlarıyla güvenliklerini sağlayamamasından kaynaklanmaktadır. Bölge ülkelerin, Rusya'nın öncülük ve liderlik yaptığı örgüt içinde yer almalarının nedeni de bu ülkelerinin yeni tehditler karşısında çaresiz kalmasındandır.⁷⁹

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün hukuksal temelini şunlar oluşturmaktadır:

- Birleşmiş Milletler Şartı ve BM Sözleşmeleri;
- 15 Mayıs 1992 tarihindeki Kolektif Güvenlik Anlaşması;
- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Tüzüğü;
- Anlaşmanın uzatılmasına ilişkin protokol;
- Kolektif Güvenlik Anlaşması etkinliğinin arttırılmasına ve değişen jeopolitik şartlara uygun hale getirilmesine ilişkin Memorandum;

Macaristan ve Polonya ise 1999 yılında NATO'ya üye olmuştu. Ayrıca NATO Kafkasya ve Orta Asya'daki bazı ülkelerin üyelik meselesiyle ilgilenmekteydi. Saat, **a.g.m.**, s. 5.

⁷⁶ Fırat Purtaş, "Orta Asya'nın Bütünlüğü Sorunsalı ve Orta Asya'da Bölgesel Entegrasyon Girişimleri", **Orta Asya ve Kafkasya Güç Politikası**, der. Turgut Demirtepe, Ankara: Birikim Matbaası Yayınları, 2008, s. 47.

⁷⁷ Saat, **a.g.m.**, s.5.

⁷⁸ Purtaş, **a.g.e.**, s.47.

⁷⁹ Ali Hasanov, "Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Azerbaycan'ın Askeri-Jeostatejik Çıkarları", (Çevrimiçi), <http://strategiya.az/?m=xeber&id=2125> (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2013).

- Kolektif Güvenlik Anlaşmasının geliştirme esnasında kabul edilen hukuki belgeler ve KGAÖ üyelerin askeri işbirliği konusunda yaptıkları ikili ve çok taraflı anlaşmalar;
- KGAÖ'ya üye ülkelerin ilgili ulusal mevzuatları.

Örgütün amaçları uluslararası barış ve bölgesel güvenliğin güçlendirilmesi, istikrarın sağlanması, üye devletlerin bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin kolektif şekilde korunmasıdır, bu amaçlar KGAÖ'nün özel yetkiye sahip uluslararası bölgesel örgüt olduğunu göstermektedir. Örgüt bu amaçlara ulaşmada önceliği siyasi yollara vermektedir.⁸⁰

KGAÖ'nün faaliyet alanının belirlenmesinde 2000'li yılların başında ortaya çıkan tehditler etkili olmuştur. Örgüt tüzüğüne 3. bölümünde faaliyetlerin 4 ana yönde geliştirilmesi kararlaştırılmıştır:

1) askeri – “klasik tehditlere” karşı mücadeleyi amaçlayan ve ortak güvenlik sisteminin kurulması için ortaklaşa çalışmalara yöneliktir. Birleşik asker birliklerinin oluşturulması ve onların denetlenmesi, askeri altyapı, silahlı kuvvetler için askeri personel ve uzmanların hazırlanması ve onların gerekli silah ve askeri teçhizatlarla donatılmasıdır.

2) yeni tehditlere karşı mücadele ile ilgilidir. Bunlar uluslararası terörizm ve ekstremizm, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kaçakçılığı, yasadışı silah ticareti, uluslararası organize suçlar, yasadışı göç ve üye ülkelerin güvenliğini tehdit eden sorunlarla mücadeledir.

3) dış politika alanında – KGAÖ ülkelerinin uluslararası ve bölgesel güvenlik konuları üzerinde pozisyon koordinasyonu ile ilgilidir.

4) hukuki – örgütün hukuki altyapısının geliştirilmesi ve üye ülkelerin savunma, askeri altyapı ve güvenlikle ilgili ulusal mevzuatın KGAÖ mevzuatı ile uyumlaştırılmasıdır.

⁸⁰ Nikolai Bordyuj, “The Collective Security Treaty Organization: A Brief Overview”, (Çevrimiçi) <http://www.core-hamburg.de/documents/yearbook/english/10/Bordyuzha-en.pdf> (Erişim Tarihi: 11 Nisan 2013), s. 1.

KGA'nın uluslararası bölgesel bir örgüt haline geldikten sonra yapısını güçlendirmek amacıyla önemli adımlar atılmıştır. KGAÖ'ya üye ülkelerin 2003 yılındaki Duşanbe Zirvesinde Kolektif Güvenlik Konseyi KGAÖ'nün en üst organı olup, en yüksek karar alma organı olarak kabul edilmiştir. Dışişleri Bakanları Konseyi, Savunma Bakanları Konseyi ve Güvenlik Konseyi Sekreterler Komitesi örgütün yürütme ve danışma organları, Daimi Konsey ile Sekreterlik ise örgütün daimi çalışan organları olarak kararlaştırılmıştır.

Genel Sekreterlik Moskova şehrinde bulunmaktadır. Örgütün Rusya Federasyonu'nda bulunmasına ilişkin KGAÖ ile Rusya Hükümeti arasındaki anlaşma, örgütün uluslararası hukukun bir süreci olarak attığı ilk adım olmuştur.⁸¹

2003 Irak Savaşı, KGAÖ üyelerin güvenliklerini yeniden düşünmesi için bir diğer neden olmuş ve örgütün Orta Asya'daki varlıklarının güçlendirilmesine itmiştir. Aralık 2003 tarihindeki KGAÖ üye ülkelerin Savunma Bakanları Konseyi tarafından Orta Asya bölgesindeki Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri 2,5 katına artırılması kararlaştırılmıştır. Böylece, bölgedeki mevcut güçlere dört ülkeden (Kazakistan, Rusya, Kırgızistan ve Tacikistan) beş tabur eklenerek asker sayısı 3500'e ulaşmıştır. KHKG Kırgızistan başkenti Bişkek'in 40 kilometre doğusundaki Kant üssünü kullanmaktadır.

1 Ocak 2004 tarihinden itibaren KGAÖ üye ülkeleri Silahlı Kuvvetlerin müşterek karargâhı faaliyete başlamış. Müşterek karargâh, önerilerin hazırlanmasından ve askeri kararların uygulanmasından sorumludur ve aynı zamanda Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçlerin yönetmektedir.⁸² 2004 yılından başlayarak KGAÖ ülkeleri askeri-teknik işbirliği alanında pozitif ayrımcılık uygulanmaya başlamış ve ücretsiz askeri personel eğitimine geçmiştir. Şunu belirtmek gerekir ki, bu dönemde KGAÖ kapsamında finansman faaliyetlerinde Rusya'nın payı %50 diğer beş ülkenin payı ise %10 oluşturmaktaydı. Moskova'nın bu aktif şekilde girişimlerde bulunması müttefikler arasında işbirliğine teşvik etmekle ilgiliydi. Rus uzmanları ise, KGAÖ'nün güçlendirilmesi ve etkinliğinin artırılmasını Rusya'nın temel stratejik hedeflerinden biri olduğunu belirtmektedir.

⁸¹ Rusya Federasyonu Hükümeti ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü arasındaki Sekreterliğin Rusya Federasyonu'nda Bulunmasının Koşullarına İlişkin Anlaşma, 19 Aralık 2003, (Rusya Moskova).

⁸² KGAÖ, "Obyedinennyy Shtab Organizatsii Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti" (KGAÖ Müşterek Karargâh), (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/authorized_organ/files/buklet.pdf (Erişim Tarihi: 23 Aralık 2013), s. 2.

18 Haziran 2004 tarihinde üye devlet başkanlarının Kolektif Güvenlik Konseyi'nin olağan toplantısı gerçekleşmiştir. Astana'da düzenlenen bu oturumda KGAÖ ile NATO arasındaki diyalog ve ilişkilerin temel yönleri, bilgilerin korunması, örgüte üye olma ve ayrılma, Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri'nin faaliyetlerine hukuki ve mali desteğin sağlanması gibi önemli konuların faaliyetlerini düzenleyen belgeler kabul edilmiştir.⁸³

KGAÖ'da 2005-2006 yıllarında Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından önemli kararlar alınmış. 23 Haziran 2005 tarihinde Moskova'da oturum sırasında "Çok taraflı uluslararası işbirliğinin güçlendirmesi ile ilgili ana faaliyetlerin planı ve 2006-2010 döneminde kolektif güvenlik sisteminin oluşumu ve gelişimi", "2006-2010 dönemi için KGAÖ ülkeleri arasındaki askeri-tekniik işbirliğinin programı", "Örgüte üye ülkelerin hava savunma sisteminin geliştirilmesi" ve "Uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadele için yetkili makamların kurummasına ilişkin" kararlar kabul edilmiştir.

23 Haziran 2006'da Minsk şehrinde düzenlenen KGK zirvesinde örgüt faaliyetlerin daha da geliştirilmesi ve etkinliğinin artırılmasına ilişkin KGAÖ üye devletlerin bildirgesi imzalandı.⁸⁴ Bu belgede örgütün dünyadaki yeni gelişmelere adapte edilmesi ve yükselmekte olan tehditlere cevap verebilmesi gibi örgütün çok fonksiyonlu uluslararası bir güvenlik yapısına dönüşmesine yol açacak hedefler belirlenmiş. Ayrıca, oturumda üye devletlerin AGİT'e yönelik tutumu ele alınmıştır.

Bununla beraber bu oturumda Özbekistan örgüte üye olarak kabul edilmiştir. Özbekistan'ın KGAÖ'ye katılması, 2005 yılındaki Andican şehrindeki protestoların kanlı bir şekilde bastırılması nedeniyle ABD ve Batı'nın yaptığı sert eleştirilerden sonra ülkenin dış politika önceliklerinin tam bir değişikliği sonucu gerçekleşmiştir.⁸⁵ Özbekistan, Andican olaylarını araştırmak için ABD ve Avrupa Birliği'nin bağımsız bir

⁸³ Lapenko, Nekotoryye Aspekty Voyennogo Sotrudnichestva Na Postsovetkom Prostranstve, (Post-Sovyet Bölgesindeki Askeri İşbirliğinin Bazı Özellikleri), **Voyenno – İstoricheskiye İssledovaniya v Povolzh'ye Dergisi**, S. 7, (2006), s. 6.

⁸⁴ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Üye Devletlerin Örgütün Daha da Geliştirilmesi ve Etkinliğinin Arttırılmasına İlişkin Bildirgesi, 23 Haziran 2006, (Ukrayna Minsk).

⁸⁵ Özbekistan'ın Fergana Vadisi bölgesinde yer alan Andican şehrinde yerli 23 işadının Ekremiler adında bir grubun üyeleri olduğu gerekçesiyle terör suçu ile protesto gösterileriyle başlayan olaylar güvenlik güçlerinin sivil halka ateş açması sonucu yüzlerce kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Özbekistan hükümeti ölü sayısını 187 olarak açıklamış. Özbekistan Silahlı Kuvvetlerinden firar eden bir görevli ise ölü sayısının 1500 olduğunu iddia etmiş. Avrupa Güvenlik İşbirliği Örgütü ise olaylarda 500 yakın kişinin öldürüldüğünü haber vermiş. Petr Bologov, "Krovavaya Tsena Andizhanskogo Bunta" (Andican Ayaklanmasının Kanlı Hesabı), (Çevrimiçi) <http://lenta.ru/articles/2005/05/16/uzbek/> (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2013).

uluslararası soruşturma yürütülmesine ilişkin talebini reddetmesiyle Washington ve Brüksel, Taşkent'i Andican'daki protestolarda orantısız güç kullanmakla suçlayarak Özbekistan'a karşı yaptırım uygulamışlar. Bazı siyasetçilere göre, Özbekistan'ın rahatsız olması ABD eleştirisinden değil, daha çok Washington'un Andican olaylarından kaçanları Avrupa'ya gitmelerine yardım etmesinden kaynaklanıyordu. Özbek tarafı ise bu kişileri isyancılar olarak nitelendirmekteydi.⁸⁶

ABD'nin bu eylemlerine karşılık olarak Özbekistan Afganistan'daki Amerikan güçlerine ikmal amacıyla kullanılan Karşı-Hanabad üssün kapatılmasını talep etmiş, bunun sonucunda Amerikan askerleri üssü 2005 yılında boşaltmışlar. Özbekistan'ın güneyindeki askeri havaalanı olan Hanabad üssü 2001 yılında açılmış ve 2005 yılına kadar Amerikalılar tarafından kullanılmıştı. Buna benzer Kırgızistan'daki Manas üssü de Afganistan'daki ABD ve müttefiklerini desteklemek için kullanılmaktaydı.

Özbekistan'ın KGAÖ'ye geri dönmesi ve Amerikan güçlerinin Özbekistan'dan çıkarılması büyük ölçüde bir duygusal davranış olarak nitelendirilmektedir. Nitekim Özbekistan örgüte döndükten sonra KGAÖ'yü güçlendirmek ve müttefikleri/komşuları ile mevcut çelişkileri ortadan kaldırmak için yapıcı bir yaklaşım göstermemiş. Buna rağmen Özbekistan'ın üye olması, KGAÖ'nün etkinliğini artırmış ve Orta Asya için, örgüt bölgedeki Türkmenistan⁸⁷ hariç tüm ülkeleri bir araya getiren ve alternatifi olmayan güvenlik mekanizması haline gelmiştir.

5 Eylül 2008 tarihinde Kolektif Güvenlik Konseyi zirve toplantısı Moskova'da gerçekleşmiştir. Bu zirvede taraf devletler "Güney Osetya çatışmalarında Gürcistan'ın çözüm için kuvvete başvurusuyla çok sayıda sivillerin ve barış gücü askerlerin ölmesi" nedeniyle derin endişe duyduğunu bildirdi. Bunun yanı sıra, oturumda üye ülkeler "Rusya'nın bölgede barışı ve işbirliğini teşvik etmede aktif olmasını" destekleyen

⁸⁶ Mikhai Tishchenko, "Yevrosoyuz Snyal Poslediye Sanktsi s Uzbekistana" (Avrupa Birliği Özbekistan'a Yönelik Son Yaptırımı Kaldırdı), (Çevrimiçi) <http://lenta.ru/articles/2009/10/28/cancel/> (Erişim tarihi: 29 Nisan 2013),

⁸⁷ 12 Aralık 1995 tarihli BM Genel Kurulu'nda "Türkmenistan'ın Daimi Tarafsızlığı Hakkındaki Kanunu" onaylanmış. Böylece Türkmenistan İsviçre, Avusturya ve Laos'tan sonra sürekli tarafsız ülke olmuş. Türkmenistan, "daimi tarafsızlık" statüsünün Türkmenistan'da ve bölgede barışın sağlanmasına büyük katkıda bulunacağına inanmaktadır. Türkmenistan coğrafi olarak önemli ve doğal kaynakların zengin olduğu bölgede bulunduğundan, büyük güçlerin hedefi olabileceği endişesinden dolayı daimi tarafsızlık politikası izlemektedir ve bölgesel yapılanmaların dışında kalmayı yeğlemektedir.

bildirge kabul ettiler ve Güney Osetya ile Abhazya’da kalıcı güvenliğin sağlanması için çağrıda bulundular.⁸⁸

Zirve sonrasında konuşma yapan Rusya devlet başkanı D. Medvedev, örgüte üye ülkelerin Güney Osetya ve Abhazya’nın bağımsızlığının tanınması konusunda kendilerinin karar vereceklerini ve Rusya tarafından bunun kesinlikle doğru olduğuna inandığını bildirmiş. Buna ek olarak Medvedev KGAÖ’nün eskisi gibi örgüte üye ülkelerin içişlerine karışmama ve toprak bütünlüğüne garanti olacağını ifade etmiştir.⁸⁹

14 Haziran 2009 yılı Moskova’da düzenlenen Kolektif Güvenlik Konseyi toplantısında Kolektif Hızlı Müdahale Gücü (KHMG) kurulması gerekiyordu. Ancak Beyaz Rusya başlangıçta Rusya ile olan “süt savaşı”⁹⁰ nedeniyle oturuma katılmadı. Lukaşenko’nun katılmasına rağmen örgütün diğer üyeleri tarafından KHMG’nin kurulmasına ilişkin karar alınmış. Fakat bu kararın, 18 Haziran 2004 tarihli Kolektif Güvenlik Konseyi kararıyla onaylanan KGAÖ’nün faaliyetlerini düzenleyen belgenin 14. kuralının 1. paragrafı doğrultusunda meşruluğu yoktu. Yani üye devletlerden birinin Kolektif Güvenlik Konseyi’nin, Dışişleri Bakanları Konseyi’nin, Savunma Bakanları Konseyi’nin, Güvenlik Konseyi Sekreterler Komitesi’nin toplantılarına katılmaması 14. kural uyarınca karar verme için bir fikir birliği yok anlamına gelmekteydi.

Dolayısıyla, 14 Hazirandaki Moskova oturumundaki belgeler uzlaşma eksikliği nedeniyle kabul edilemedi. Beyaz Rusya’ya göre, KHMG’nin kurulmasına ilişkin belge Özbekistan tarafından da imzalanmamıştı. Böylece, örgüt ülkelerinin yedi üyesinden sadece beşi Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan bu belgeyi onaylamışlardı. Fakat Beyaz Rusya, 2 Ekim 2009 yılında Cumhurbaşkanı’nın açıklamasıyla KHMG’nin kurulmasına ilişkin anlaşmaya katıldığını bildirmiş ve imzalanması gereken tüm işlemlerin tamamlandığını bildirmiştir.⁹¹

⁸⁸ Laenko, a.g.m., s. 8.

⁸⁹ RFC, **Pres-konferentsiya Po İtogram Zasedaniya Soveta Kollektivnoy Bezopasnosti ODKB**, (KGAÖ Kolektif Güvenlik Konseyi Görüşmesi Sonrasında Basın Toplantısı), (Çevrimiçi) <http://www.kremlin.ru/transcripts/1309> (Erişim Tarihi: 30 Nisan 2013).

⁹⁰ Süt savaşı –Rusya ve Beyaz Rusya arasında ortaya çıkan süt ihracatı ile ilgili anlaşmazlıktır. Rusya aldığı bir kararla, Beyaz Rusya’da üretilen süt ürünlerinin Rusya’ya ihracatın yasaklamasıyla 8 Haziran 2009 tarihinde başlamıştır.

⁹¹ **Belorusiya Prisoyedinilas k Soglasheniyu o KSOR ODKB**, (Beyaz Rusya KHMG İlişkin Anlaşmaya Katıldığını Bildirdi), (Çevrimiçi) <http://lenta.ru/news/2009/10/02/odkb/> (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2013).

KGAÖ üye ülkelerin 2010 Moskova zirvesinde örgüt çalışmalarının sonuçları ele alınmış. Oturumun temel konusu KGAÖ'nün kriz bölgelerde etkinliğinin artırılması ve üye ülkelerin güvenliğinin güçlendirmesi için önlemlerin alınması olmuştur.

21 Ağustos 2011 tarihinde Astana'da Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün gayri resmi zirvesi düzenlenmiştir.⁹² Zirveye Özbekistan Başkanı Karimov hariç altı ülke lideri katılmış. Zirvede Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Afganistan'daki durum ve KGAÖ'nün sorumluluk bölgesinde doğal ve insan kaynaklı afetlerin önlenmesi, ortadan kaldırılması ve kontrol etmesi konularını masaya yatırmışlar.

15 Mayıs 2012 yılında Kolektif Güvenlik Konseyi'nin Moskova'da Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın imzalanmasının 20. ve KGAÖ'nün kurulmasının 10. yıldönümü oturumu gerçekleşmiş ve zirve sonunda üye devletler bildirge kabul etmişler. Bildirgede, uluslararası gelişmelerde ana eğilimlerin kolektif değerlendirmesi, KGAÖ faaliyetleri, dış politika, askeri ve askeri-teknik alanlarda, güvenlik ve istikrara meydan okuyan ulus ötesi tehdit ve zorluklara karşı mücadelede işbirliğini geliştirmek ve derinleştirmek için hazır olma, anlaşma amaçları ve ilkelerine bağlılığını yeniden teyit etme yer almaktadır.⁹³

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, Doğu Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya gibi geniş bir alanı kapsayan bir güvenlik örgütü olarak bilinse de KGAÖ'nün faaliyetleri Orta Asya bölgesinde yoğunlaşmaktadır.⁹⁴ Örgütün bu bölgede etkin olmasının nedeni Afganistan'dan kaynaklanan terör gruplarının Orta Asya'ya oradan da Rusya'ya sızma tehlikesidir.

⁹² IA "Novosti-Kazakhstan, **V Astane Nachal Rabotu Neformalnyy Sammit ODKB**, (Astana'da KGAÖ'nün Gayri Resmi Zirvesi Başladı), (Çevrimiçi) <http://news.nur.kz/192478.html> (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2013).

⁹³ RFC, **Sessiya Soveta Kollektivnoy Bezopasnosti ODKB**, (Kolektif Güvenlik Konseyi Oturumu), (Çevrimiçi) <http://kremlin.ru/news/15344> (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2013).

⁹⁴ Purtaş, **a.g.e.**, s. 8.

II. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün Organları

Uluslararası örgütlerin gelişmesi örgüt içindeki organların gelişmesine bağlıdır. Bu bağlamda KGAÖ kuruluşundan bu yana yeni organlar kurarak hızla etkin bir örgüt haline gelmeye çalışmıştır.

Örgüt organlarının yapısı KGAÖ Şartı'nın 4. bölümünde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

- Kolektif Güvenlik Konseyi
- Dışişleri Bakanları Konseyi
- Savunma Bakanları Konseyi
- Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi
- Örgütün Sürekli Çalışan Organı – Sekreterlik

örgüt yapısını oluşturmaktadır. Daha sonra farklı görevlere sahip birkaç organ kurulmuştur ve yeni güvenlik tehditleri ve zorluklarla mücadele edebilmek için yapısını geliştirmeye devam etmektedir. Bu da KGAÖ'nün hala oluşma aşamasında olduğunu gösterir.

Örgütün en yüksek organı - Kolektif Güvenlik Konseyi'dir. Dışişleri Bakanları Konseyi, Savunma Bakanları Konseyi ve Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi - örgütün danışma ve yürütme organlarıdır.

Yardımcı organlar ise şunlardır: Devletlerarası Askeri ve Ekonomik İşbirliği Komisyonu, Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele Etme Organları Yöneticilerinin Koordinasyon Konseyi, Örgüte üye ülkelerin acil durumlar için Koordinasyon Konseyi ve Yasadışı göçle mücadelede KGAÖ yetkili makamları yöneticilerin Koordinasyon Konseyi. Daimi Çalışma organları Müşterek Karargâh ve Sekreterliktir. Parlamenterler Asamblesi, örgütün parlamentolar arası işbirliği organı hizmetini üstlenmektedir.

KGAÖ'nün esas organlarının işleyişleri Kolektif Güvenlik Konseyi'nin "Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Organlarının Statüsü" kararı ile belirlenir.

A. En Yüksek Organ - Kolektif Güvenlik Konseyi

Kolektif Güvenlik Konseyi, KGAÖ'nün en yüksek organıdır. KGK'de diğer uluslararası kuruluşların en üst organı gibi en geniş yetkiye ve örgütün genel politikasını belirleme hakkına sahiptir. Konseyde örgüt faaliyetleriyle ilgili temel sorular görüşülür, amaç ve hedeflere ulaşmak için kararlar alınır. Bununla beraber kararların uygulanması için üye devletler arasında ortak eylemi ve gerekli koordinasyonu sağlar.

Örgüt kurulduktan sonraki konseyin görev ve yetki alanı, Kolektif Güvenlik Anlaşması dönemine göre önemli bir ölçüde genişlemiştir.

Kolektif Güvenlik Konseyi, üye devletlerin başkanlarından oluşur. Konsey oturumuna dışişleri bakanları, savunma bakanları, üye ülkelerin güvenlik konseyi sekreterleri, KGAÖ Genel Sekreteri ve üye ülkelerin tam yetkili temsilcileri katılabilir. Ayrıca, oturumlara Konsey kararı ile örgüte üye olmayan ülkelerin başkanları ve uluslararası kuruluşların temsilcileri gözlemci veya davetli olarak katılabilir.

Konsey toplantısı gerçekleşeceği ülke başkanı, KGK başkanı görevini üstlenir ve Kolektif Güvenlik Konseyi bununla ilgili hiçbir karar almazsa onun başkanlık hak ve yükümlülükleri bir sonraki toplantıya kadar devam eder.

Kolektif Güvenlik Konseyi, olağan ve olağanüstü olarak oturum şeklinde faaliyet gösterir. Oturumlar yılda bir kez Rus alfabesine göre üye devletler arasında dönüşümlü olarak gerçekleşir. Olağanüstü oturumlar en az iki üye ülkenin veya toprak bütünlüğüne tehdit edilen ya da saldırganlık durumunda olan mağdur devletin önermesi üzerine düzenlenir.

Prosedürle ilgili kararlar hariç tüm karar oybirliği ile alınır. Konsey kararları üye ülkeler için bağlayıcıdır ve ulusal mevzuatta belirtildiği şekilde yürütülür.

Konsey, örgüte bağlı, kalıcı veya geçici olarak çalışma ve yardımcı organlar kurma hakkına sahiptir. Yönetmeliliğe göre Konseyin başlıca görevleri şunlardır:

1. Örgüt kapsamında askeri-siyasi entegrasyonu geliştirme, teşkilatın ana yönlerini ve stratejilerini belirleme;
2. Üye devletlerin barışı koruma faaliyetlerini düzenleme;

3. Uluslararası terörizm, aşırıcılık, yasadışı uyuşturucu, psikotrop maddeleri ve silah kaçakçılığı, uluslararası organize suç, yasadışı göç ve diğer tehditlere karşı ortak mücadelenin temel alanlarını belirleme;
4. Üye devletler arasında dış politikada işbirliğinin güçlendirilmesi ve koordinasyonu, uluslararası kuruluşlarla, tek devletler ve devlet grupları ile işbirliğini geliştirme, önemli bölgesel ve uluslararası meselelerde konum belirleme;
5. Kolektif güvenlik sisteminin geliştirilmesi;
6. Askeri, askeri-siyasi, askeri-teknik ve diğer alanlarda işbirliğinin geliştirilmesi ve derinleştirilmesidir.

B. Danışma ve Yürütme Organları

Bunlar, Dışişleri Bakanları Konseyi; üye devletler arasında dış politika alanında işbirliği ile ilgilenir, Savunma Bakanları Konseyi; üye devletler arasında askeri-siyasi, askeri-altyapı ve askeri-teknik alanlarında işbirliği ile ilgilenir, Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi; üye ülkeler arasında ulusal güvenlik konusunda işbirliği ile ilgilenir.

Bu organların faaliyetleri Kolektif Güvenlik Anlaşması, Örgüt Şartı, KGAÖ çerçevesinde kabul edilen uluslararası anlaşmalar ve kurallar ile düzenlenir. Bu organların üyeleri dışişleri bakanları, savunma bakanları ve ülkelerin ulusal güvenlik konseylerinin sekreterleridir.

Danışma ve yürütme organları gerektiği gibi üye ülkeler arasında dönüşümlü şekilde yılda en az iki kez toplanırlar. Olağanüstü toplantılar, Kolektif Güvenlik Konseyi kararı ile DBK, SBK ya da GKSK Başkanı veya iki üyesinin önerisi üzerine yapılır. Antlaşmanın 2. ve 4. maddelerinde öngörülen durumlarda ise herhangi üye devletin çağırması ile üç gün içerisinde toplanırlar.

DBK, SBK ve GKSK'nin kararları Örgüt Şartının 12. maddesine uygun olarak oybirliği ile alınır. Bu organların toplantılarına teşkilata üye olmayan ülkelerin temsilcileri, örgüt organların temsilcileri, devlet kurumların ve kamu kuruluşların temsilcileri, kendi yetkileri dâhilinde olan konularda ve gözlemci statüsüne sahip uluslararası kuruluşlar ile devletlerin temsilcileri davetli olarak katılabilir.

Dışışleri Bakanları Konseyi

Dışışleri Bakanları Konseyi görevi, uluslararası ve bölgesel güvenlik ve istikrar meselelerinde diplomatik hizmet ve işbirliği dâhil olmak üzere dış politika konularında üye devletlerin faaliyetlerini koordine etmektir.

Bunun için DBK, üye devletler arasında iletişim sağlamak için eylemlerde bulunur ve kendilerini ilgilendiren tüm uluslararası meselelerde birbirlerine danışarak görüş alışverişinde bulunur, üye ülkelerin güvenliği ve tehditleri yok etmek için dış politikada ne tür tedbirlerin alınması gerektiği konusunda öneriler geliştirir, Kolektif Güvenlik Konseyi oturumları arasında ortaya çıkan dış politika sorunlarını inceler.

Dışışleri Bakanları Konseyi örgüte üye olmayan uluslararası teşkilat ve devletlerin işbirliği ile ilgili olarak KGK'ye öneride bulunur. Ayrıca, uluslararası kuruluşlar ve forumlarda üye ülkelerin bölgesel güvenlik konularında pozisyon belirlemesini koordine eder. Örneğin, BM, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Şanghay İşbirliği Örgütü ve güvenlik alanında faaliyet gösteren diğer kuruluşlarla üye devletlerin etkileşimini sağlamaktadır.

DBK, Kolektif Güvenlik Konseyinin dış politika konusunda ve kolektif güvenlik sisteminin geliştirilmesi ile ilgili karar ve önerilerinin uygulanmasını organize eder, uluslararası terörizm, aşırıçılık, silah, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kaçakçılığı, uluslararası organize suç ve diğer güvenlik konularında işbirliği için tavsiyeler hazırlar.

Kolektif Güvenlik Konseyinin talimatıyla Savunma Bakanları Konseyi ile birlikte barışı koruma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini sağlar.

DBK, Savunma Bakanları Konseyi ve Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi ile anlaşarak Genel Sekreterlik için Kolektif Güvenlik Konseyine aday ve örgüte yeni üyeler sunar, devletlerin üyeliğinin askıya alınmasını veya teşkilattan çıkarılmasını önerir. Bununla birlikte, devlet veya uluslararası kuruluşu gözlemci statüsünün verilmesini veya gözlemci statüsünün askıya alınmasını ya da iptal edilmesini tavsiye eder. Dışışleri Bakanları Konseyi, üye devletlerin çıkarlarını etkileyen uluslararası ve bölgesel konularda görüş alışverişinde bulunmak ve bu meselelerde ortak pozisyon geliştirmek için acil toplantılar yapma hakkına sahiptir.

Savunma Bakanları Konseyi

Savunma Bakanları Konseyi, askeri-siyasi, askeri-altyapı ve askeri-teknik alanlarında örgüte üye ülkelerin işbirliği konusunda KGAÖ'nün danışma ve yürütme organıdır.

SBK, bu konularda öneriler hazırlar, Kolektif Güvenlik Konseyi oturumu arası dönemlerde hızlı çözüm gerektiren askeri ve askeri-teknik meselelerinde kendi yetkisi çerçevesinde kararlar alır, KGK tarafından kabul edilen kararların uygulanmasını sağlar, Dışişleri Bakanları Konseyi ile birleşerek barışı koruma operasyonlarının gerçekleştirilmesi için Kolektif Güvenlik Konseyi'ne tavsiyede bulunur.

SBK, Kolektif güvenlik sistemi araç ve güçlerini kullanma; bir veya daha fazla üye devletlerin güvenlik, egemenlik veya toprak bütünlüğüne tehdit durumunda, askeri saldırıyı önlemek veya ortadan kaldırmak için askeri ve askeri-teknik başta olmak üzere her türlü gerekli yardımı sağlama; müttefiklerin kolektif güvenlik sisteminin ve onun bölgesel yapılarını geliştirme; askeri bilim ve ortak askeri personel hazırlama alanlarında işbirliği yapar ve gerekli mali-ekonomik konuları Kolektif Güvenlik Konseyi oturumunda görüşülmesi için önerir.

SBK, ortak güvenlik bölgesinde koalisyon gruplarının ve denetim gruplarının ortak askeri tatbikat zamanlarını Kolektif Güvenlik Konseyinde görüşülmesi için sunar.

Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi

GKSK - örgüte üye ülkelerin ulusal güvenlik alanında işbirliğini koordine etme konusunda Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütünün danışma ve yürütme organıdır. Bunun için Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi aşağıdaki görevleri üstlenir:

1. Devletlerin içerisinde veya diğer komşu bölgelerde ortaya çıkan veya her an çıkabilecek, üye devletlerin güvenliğine olumsuz etkisi olan tehditler ve krizler konusunda ülkeler arasında düzenli bilgi alışverişinin uygulanmasını sağlar.
2. Üye devletlerin zorluklar ve tehditlerle mücadelede ulusal organların çalışmalarını koordine eder.
3. Kolektif Güvenlik Konseyi oturumları arasında işbirliği ile ilgili sorunları inceler ve ona göre tedbirler alır, Konsey kararlarının hayata geçmesini sağlar.

4. Güvenliği sağlayan diğer hükümetler arası ve Bağımsız Devletler Topluluğu organları ile işbirliği yapar.
5. GKSK, Savunma Bakanları Konseyi ve Dışışleri Bakanları Konseyi ile birleşerek Genel Sekreterlik için Kolektif Güvenlik Konseyine aday ve örgüte yeni üyeler sunar, devletlerin üyeliğinin askıya alınmasını veya teşkilattan çıkarılmasını önerir. Bununla birlikte, devlet veya uluslararası kuruluşa gözlemci statüsünün verilmesini veya gözlemci statüsünün askıya alınmasını ya da iptal edilmesini tavsiye eder.

Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi'nde iki çalışma grubu mevcuttur: terörizm ve aşırıcılığa karşı ve yasadışı gle mücadele grubu. Çalışma grubunun kararları, ye devletler temsilcilerinin tümü oturuma katıldığı takdirde oybirliği ile alınır.

C. Daimi alışma Organları

Daimi Konsey

Daimi Konsey, Kolektif Güvenlik Konseyi oturumları arasında KGAÖ organları tarafından alınan kararların uygulanması konusunda ye ülkeler arasındaki işbirliğini koordine eder. Daimi Konsey, devletlerin kendi ulusal prosedürlere uygun olarak ye ülkeler tarafından atanan yetkili temsilcilerden oluşur.

Daimi Konsey'in esas faaliyeti düzenli olarak ancak en az ayda iki kez yapılan danışma toplantılarından ibarettir. Oturumlarda tam yetkili temsilciler Kolektif Güvenlik Anlaşması rgt alanında ve evre bölgelerde ye ülkelerin askeri-siyasi pozisyonu, planlanan veya gerçekleşen dış politika faaliyetleri ile ilgili ve KGAÖ'ye ye olmayan nc ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla askeri-siyasi ilişkiler hakkında bilgi alışverişinde bulunur. Toplantı sonucunda kabul edilen protokol ye ülkelere uygulanmak üzere derhal gönderilir.

Daimi Konsey, gerektiğinde dünyadaki gelişmelere hızlı bir Şekilde cevap verebilmek için Genel Sekreter ile işbirliği içinde örgütün pozisyonu ile ilgili resmi açıklamalarda bulunabilir.

Müşterek Karargâh

Müşterek Karargâh, önerilerin hazırlanması ve teşkilatın askeri konulara ilişkin kararlarının uygulanmasından sorumlu Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün daimi çalışan organıdır.

Müşterek Karargâh, çok taraflı askeri-teknik işbirliğinin düzenlenmesini organize eder, Kolektif Güvenlik Konseyi ve diğer organların askeri-teknik alanda kabul eden kararlarının hayata geçmesini sağlar, konseyin üye devletlere acil askeri-teknik yardım edilmesi ile ilgili kararların uygulanması için mekanizmalar geliştirir. Müşterek karargâh asker sayısı, Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından belirlenir ve onaylanır.

Bununla beraber Müşterek Karargâh, Savunma Bakanları Konseyi faaliyetlerine kurumsal analitik bilgi sağlar, Sekreterlikle beraber KGK toplantılarına hazırlık çalışmalarını organize eder, Savunma Bakanları Konseyi ve diğer organlara değerlendirmek üzere gönderilecek belgelerin taslaklarını hazırlar, askeri ürünlerin geliştirilmesi ve kullanılması konusunda üye devletler arasında işbirliğini koordine eder.

Müşterek Karargâh başkanı Kolektif Güvenlik Konseyi ve Savunma Bakanlar Konseyine hesap verir. Müşterek Karargâh başkanı Savunma Bakanlar Konseyi ve diğer organların toplantılarına katılabilir.

Sekreterlik ve Genel Sekreter

Sekreterlik – Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün daimi çalışma organıdır, faaliyetlerinin hukuki dayanağı KGAÖ Şartı'nın V. Bölümü ve KGAÖ'nün Sekreterlikle ilgili hükmüdür.

Sekreterlik, uluslararası kuruluşun idari organı olarak Kolektif Güvenlik Konseyi, Daimi Konsey ve danışma ve yürütme organları faaliyetlerine organizasyon, bilgisel, analitik ve danışmanlık desteği sağlar.

Sekreterliğin iki görevi vardır. Birincisi, Daimi Konsey ile beraber dış politikada işbirliği ile ilgili konularda, kolektif güvenlik sistemi ve onun bölgesel yapılarını geliştirme, askeri, askeri-siyasi, askeri-teknik gibi alanlarda işbirliğini sağlama, uluslararası terörizm, aşırıcılık, yasadışı silah, uyuşturucu ve psikoaktif maddeler kaçakçılığı, uluslararası organize suç, yasadışı göç ve güvenlik için diğer tehditlerle

mücadele ve barışı koruma ile ilgili konularda taslak karar ve diğer belgeleri hazırlamaktır. İkinci görevi ise, KGAÖ bütçesini hazırlamak ve yürütmektir.

Genel Sekreter – Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün en yüksek idari memurudur. Genel Sekreter eşit derecede tüm üye devletlerin çıkarlarını temsil eder ve üye ülkelerin ortak siyasi tutumlarını uygular. Genel Sekreter bu görevleri yerine getirirken hiçbir ülke tarafından etkilenmemesi lazım. Genel Sekreter, Dışişleri Bakanları Konseyi'nin önerisi üzerine Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından üç yıl süre için üye ülke vatandaşlarından atanır. Genel Sekreterin iki yıllık süre için tayin edilen iki yardımcısı bulunmaktadır. Genel Sekreter ve onun yardımcıları, kurallara uygun olarak bir ülkenin vatandaşlarından atanmaz.

Genel Sekreter, Kolektif Güvenlik Konseyi, Savunma Bakanları Konseyi, Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi, Dışişleri Bakanları Konseyi ve Daimi Konsey'in oturumlarına katılma hakkına sahiptir.

Genel Sekreter, Kolektif Güvenlik Konseyi talimatı ile örgüte üye olmayan devletlerle, uluslararası kuruluşlarla ve medya ile olan ilişkilerde örgütü temsil eder, barış ve güvenliğin korunması veya tesis edilmesi için örgütün aldığı önlemler veya planlanan eylemler hakkında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne bildirir.

Genel Sekreter, KGAÖ Şartı ve örgüt çerçevesinde kabul edilen diğer uluslararası anlaşmalar ve belgelerin deponatörü olarak tayin edilmiştir.

D. Yardımcı Organlar

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü organları ve Parlamenterler Asamblesi faaliyetlerini düzenleyen belgeler onlara kalıcı ve geçici yardımcı organlar kurma hakkı vermektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi bu organlar; Devletlerarası Askeri ve Ekonomik İşbirliği Komisyonu, Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele Etme Organları Yöneticilerinin Koordinasyon Konseyi, Örgüte üye ülkelerin acil durumlar için Koordinasyon Konseyi ve Yasadışı göçle mücadelede KGAÖ yetkili makamları yöneticilerin Koordinasyon Konseyi'nden ibarettir.

Yardımcı organların kurulmasının temel amacı, KGAÖ'ye üye ülkelerin yetkili makamlarının ilgili alanlarda verimliliği arttırmak amacıyla işbirliği sağlamaktır.

Örneğin, Devletlerarası Askeri ve Ekonomik İşbirliği Komisyonu'nun görevi, KGAÖ üye devletlerin askeri ürünler üretme ve geliştirme, çift hedefli teknolojisiyle askeri ve sivil hedefli ürünleri kullanma alanlarında çok taraflı işbirliğin geliştirmek ve üye ülkelerin çabalarını koordine etmektir.

Komisyon uzun vadeli askeri-ekonomik program geliştirir ve uygular, askeri ürünler, takımlar ve yedek parçalar üretimi ve uzmanlaşmada işbirliği ile ilgilenir, askeri ürünlerin üretilmesi ve geliştirilmesi sırasında elde edilen veya kullanılan fikri mülkiyet haklarının korunması için mekanizmalar geliştirir.

Komisyon çalışmalarının sonuçları öneri ve karar şeklinde hazırlanır ve KGAÖ üye ülkeleri hükümetlerine değerlendirilmek üzere gönderilir.

Koordinasyon Konseyleri'nin görevleri örgüte üye devletlerin ulusal mevzuatları arasında uyum ve ilgili alanlarda uluslararası yasal çerçeve geliştirme konusunda yetkili makamlar arasında işbirliği sağlamaktır.

Koordinasyon Konseyleri KGAÖ üye ülkelerin uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele eden yetkili makamların çalışmalarını koordine eder ve aynı zamanda Bağımsız Devletler Topluluğu, Şanghay İşbirliği Örgütü, Orta Asya İşbirliği Teşkilatı ve diğer devletlerin yetkili organları ile işbirliği yapar.

E. KGAÖ Parlamenter Asamblesi

Kolektif Güvenlik Anlaşması ve KGAÖ Şartı parlamentolar arası işbirliği gibi organların kurulmasıyla ilgili hükümler içermez. Ancak model mevzuat geliştirebilecek ve taraf devletlerin mevzuatlarını geliştirmek için öneriler hazırlayacak bir organa ihtiyaç duyulmuştu. Böyle bir soruna çözüm olarak 2000 yılında BDT Parlamentolar Arası Meclisi kurulmuştur. KGAÖ çerçevesinde kararlar alındığında ise sadece örgüte üye ülkeler katılabilmekteydi.

16 Kasım 2006 yılında BDT Parlamentolar Arası Meclisi, KGAÖ üyeleri Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Parlamenterler Asamblesini oluşturmuş.

Parlamentler Asamblesi işleyişi 2007 yılında kabul edilen KGAÖ Parlamentler Asamblesi ile İlgili Geçici Hükümü ile düzenlenmektedir. Bu hükme göre, Parlamentler Asamblesi örgüte üye ülkelerin parlamentolar arası işbirliğı organıdır.

Parlamentolar arası işbirliğı organı birçok uluslararası kuruluştta mevcuttur. Örneğın, NATO Parlamenter Asamblesi, Avrupa Konseyi Parlamentler Meclisi. Ancak, KGAÖ Parlamentler Asamblesi, BDT Parlamentolar Arası Meclisi ve Avrasya Ekonomi Topluluğı Parlamentler Asamblesi gibi eski Sovyet ülkelerin deneyimlerinden faydalanarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, KGAÖ Parlamentler Asamblesi, BDT Parlamentolar Arası Meclisi çerçevesinde kurulmuş ve hala onun içinde çalışmaktadır.

Parlamentler Asamblesi'nin bulunduğu yer hükümde belirtildiğı gibi Rusya'nın Sankt-Peterburg şehridir. Oturumlar genel olarak yılda iki kez yapılır, olağüstü oturumlar ise, Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından herhangi bir zaman çağırılabilir.

KGAÖ Parlamentler Asamblesi, üye ülkelerin parlamento heyetlerinden oluşmaktadır. Parlamento heyeti ise, taraf devletlerin parlamentosu tarafından kendi aralarından seçilen veya atanan temsilcilerden oluşmaktadır. Parlamentler Asamblesi parlamento başkanı tarafından yürütülür. Başkanın olmadığı gibi istisnai durumlarda kendisi tarafından yetkilendirilen bir parlamento heyeti üyesi başkanlık görevini yürütür.

Parlamentler Asamblesi içerisinde savunma ve güvenlik, siyasi sorunlar ve uluslararası işbirliğı, sosyo-ekonomik ve hukuki konularda üç daimi komisyon kurulmuş.

Parlamentler Asamblesi fonksiyonları şunlardır:

- a) Uluslararası, askeri-siyasi, hukuki ve diğer alanlarda taraf ülkeler arasında işbirliğı meselelerin tartışmak ve bu konularda önerilerin Kolektif Güvenlik Konseyi, diğer organlar ve parlamentolara göndermek.
- b) Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından teklif edilen konuları incelemek ve onlara tavsiyede bulunmak.
- c) Uluslararası, askeri-siyasi, hukuki ve diğer alanlarda örgüte üye devletlerin yasaların yaklaştırılmasına yönelik öneride bulunmak.

- d) KGAÖ faaliyetlerini düzenleyen model kanunlar çıkarmak ve onları öneriler ile üye ülkelerin parlamentolarına göndermek.
- e) Taraf devletlerin KGAÖ çerçevesinde imzaladıkları mevzuatları uluslararası hukuk normlarına uyumlu şekle getirme konusunda öneriler kabul etmek.
- f) Üye ülkeler arasında hukuki bilgi değişimini uygulamak.
- g) Faaliyetlerine göre uluslararası parlamentolar ve diğer kurumlarla işbirliği geliştirme ve parlamentolar arası işbirliği konularında görüşmektir.

Parlamente Asamblesi faaliyetlerin finanse edilmesi örgüt bütçesi tarafından sağlanmaz, KGAÖ üye devletlerin parayla desteklediği BDT Parlamentolar Arası Meclisi Sekreterliğinin özel hesabından sağlanır. Bütçe işlemlerin BDT Parlamentolar Arası Meclisi Genel Sekreterin vekâletnamesi ile Parlamento Asamblesinin Sorumlu Sekreteri yürütür.

Parlamento Asamblesi oturumlarına sunulacak belgeler, Kolektif Güvenlik Konseyi, daimi ve geçici komisyon, Danışma Konseyi ve Sekreterlik tarafından hazırlanır.

Bir bütün olarak Parlamento Asamblesi'nin örgüt için değeri, her devletin yasama organları tarafından hukuki destek ve güvenlik sağlamanın hukuki konularında genel bir yaklaşım sergilemektir.

KGAÖ yapısının yani örgüt organlarının yetkileri ile faaliyetlerini değerlendirdiğimizde bugün KGAÖ kapsamında genel olarak klasik uluslararası kuruluşların yapısına tekabül eden bir yapının oluştuğu sonucuna varabiliriz. Ama örgüt yapısının ve organların faaliyetlerini düzenleyen mevzuatlarda eksikliklerin olduğunu da söyleyebiliriz. KGAÖ Genel Sekreteri Nikolay Bordyuja'nın dediği gibi "Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü – gelişmekte olan ulusal ve bölgesel güvenliği sağlayan önemli yapıdır."⁹⁵ Yani KGAÖ henüz tam olgunlaşmış bir örgüt değildir, bu yüzden KGAÖ üye devletleri, Kolektif Güvenlik Konseyi, danışma, çalışma ve yardımcı organlarının etkinliğini arttırarak örgüt seviyesini yükseltmeye çalışmaktadır.

⁹⁵ Nikolay Bordyuja, "Organizatsiya Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti - 20 let, İtogi i Perspektivy" (Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü - 20 yıl, Sonuçlar ve Beklentiler), (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/general_secretary/detail.php?ELEMENT_ID=1520&SECTION_ID=108 (Erişim Tarihi: 14 Aralık 2013).

III. KGAÖ Üyelik Meselesi

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne KGAÖ amaç ve ilkelerine uygun hareket eden ve örgüt anlaşmalarından kaynaklanan yükümlülükler ve sorumlulukları kabul eden herhangi bir devlet teşkilat üyesi olabilir. KGAÖ'ye katılmak ve ayrılmak örgütün buna ilişkin özel düzenlemeleri ile yürütülür.⁹⁶

Örgüte üye olmak için herhangi bir coğrafi bölgeye ilişkin hiçbir kısıtlama bulunmamaktadır. KGAÖ üyesi olamaya karar veren devlet, Kolektif Güvenlik Konseyi Başkanına katılmak için resmi başvuruda bulunur. Dilekçe örgütün Genel Sekreteri tarafından taraf devletlere iletilir.

Devletlerin hukuken katıldığını onaylayan belge, yetkili organların (Dışişleri Bakanları Konseyi, Savunma Bakanları Konseyi ve Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi), oybirliği ile aldıkları öneri ve Kolektif Güvenlik Konseyi Başkanı tarafından ve üye devletlerin yetkili temsilcileri tarafından imzalanan protokolü esas olarak kabul edilen Kolektif Güvenlik Konseyi kararıdır. Yönetmeliğe göre bu tür protokollerin imzalanmasıyla aday devlet teşkilata tam üye olur.

Günümüzde Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üyeleri Ermenistan Cumhuriyeti, Beyaz Rusya Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ve Tacikistan Cumhuriyeti'dir.

Devletlerin üyeliğin sonlandırılması örgütten ayrılma veya dışlanma yoluyla gerçekleşir. KGAÖ'dan ayrılmak isteyen ülke örgüt içindeki yükümlülükleri yerine getirdikten sonra çekilme tarihinden en az altı ay öncesi Şart depozitörüne KGAÖ'dan ayrılmayla ilgili resmi bildiri iletmesi gerekiyor.

Örgüte üye devletlerin üyeliğinin durdurulması veya dışlanma işlemleri başka bir yönetmelik ile düzenlenir.⁹⁷ KGAÖ Şartının 20. maddesine göre, KGAÖ Şartının hükümlerin, Kolektif Güvenlik Konseyi ve diğer organların kararların uygulamadığı takdirde üye devletin üyeliği askıya alınabilir. Eğer üyeliği askıya alınan devlet, bahsedilen yükümlülükleri yerine getirmemeye devam ederse örgütten dışlanabilir.

⁹⁶ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne Katılma ve Ayrılma İşlemlerine İlişkin Yönetmelik, 18 Haziran 2004, (Astana Kazakistan).

⁹⁷ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Üye Devletlerin Üyeliğinin Askıya Alınması veya Onun Dışlanmasıyla İlgili Yönetmelik, 18 Haziran 2004, (Astana Kazakistan).

KGAÖ'dan dışlanma kararı, Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından o ülkenin oy hakkına bakmaksızın oybirliği ile olağan veya olağanüstü oturumda alınır.

Ancak, uygulamada uluslararası kuruluşların, örgütten kaynaklanan yükümlülükleri yerine getirmediğinden dolayı yaptırım olarak örgütten çıkarılması çok nadir rastlanan durumdur. Genelde uluslararası örgütler ilişkilerini durdurmak yerine ülkeleri çeşitli yollarla işbirliği yapmak için kendilerine dâhil etmeyi tercih ederler. Bu bağlamda uluslararası kuruluşlar, yükümlülüklerini yerine getiremeyen devletlere yönelik bazı yumuşak cezalar uygular, eğer üye devlet gerçekten bu sorumlulukları yerine getiremez durumda ise yardım imkânı sağlar.

KGAÖ Şartının 25. maddesine göre, örgüt üyesinin teşkilat bütçesine iki yıl boyunca borçlarını ödememesi durumunda, bu devlet vatandaşlarının KGAÖ çerçevesinde hareket etme hakkı ve borç tam ödenene kadar örgüt organlarında oy verme hakkı, Kolektif Güvenlik Konseyi kararıyla askıya alınabilir.

KGAÖ Şartının 20. ve 25. maddelerinde yer alan hükümlerin uygulanması için öneri ve tavsiyeler Kolektif Güvenlik Konseyi Başkanı veya üye devletlerin yetkili temsilcilerinden birisinin KGAÖ Genel Sekreteri ile birlikte verdiği talimatı üzerine özel organların incelenmesi sonrası Kolektif Güvenlik Konseyine sunulur.

Ayrıca, KGAÖ Şartı, örgüte üye olarak katılmakla beraber güvenlik alanında işbirliği yapmak isteyen devletler ve uluslararası kuruluşlara gözlemci statüsü verme imkânı sağlamaktadır.

KGAÖ'ye üye olmayan devletler veya uluslararası kuruluşlar KGAÖ Genel Sekreterine yazılı başvuruda bulunarak Kolektif Güvenlik Konseyi kararıyla gözlemci statüsüne sahip olabilir.

Gözlemci devlet veya uluslararası kuruluş örgütün gündem konuların görüştüğü ve karar kabul etme oturumlarına katılamaz ve de KGAÖ organlarına seçilemez. Gözlemci statüsün askıya alma veya iptal etme kararı da Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından alınır.

IV. KGAÖ Bütçesi

Kolektif Güvenlik Konseyi, her yıl örgütün işlevlerini ve görevlerini yerine getirmesini finanse etmek amacıyla Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütün Bütçesini onaylar.

6 Ekim 2007 tarihinde Kolektif Güvenlik Konseyi kararıyla “Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Bütçesinin Oluşturulmasına ve Yürütülmesine ilişkin Yönetmelik” ve “Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Bütçe Sınıflandırılmasına ilişkin Yönetmelik” belgeleri kabul edilmiştir.

Bu belgeler, örgüt bütçesinin oluşmasını ve yürütülmesini, finansal planlamasını, finans edilmesini ve teşkilatın çalışma organlarının hesap ve raporların, ayrıca onun yürütülmesinin denetimini düzenler.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün bütçesi, üye ülkelerin katkılarından ve diğer gelirlerden oluşmaktadır ve açığı olamaz. Kolektif Güvenlik Konseyi kararı doğrultusunda, KGAÖ bütçesinin %50’si Rusya Federasyonu tarafından, kalan %50’si diğer üye ülkeler tarafından eşit oranla karşılanır.⁹⁸ Örgüt bütçesinin para birimi Rus rublesi olarak belirlenmiştir. Bütçenin uygulandığı takvimi bir yıllık bütçe dönemine tekabül eder.

KGAÖ Bütçesi, Kolektif Güvenlik Konseyi kararı ile oluşturulan örgütün çalışma organlarının faaliyetlerinin finansmanı için ve bazı programları gerçekleştirmek için tahsis edilir. Sekreterlik ve Müsterek Karargâh – KGAÖ bütçesinden finanse edilmekte. Büyük etkinlikler ve öğretilerin düzenlenmesi için harcamalar ise yapılacak olan ülke tarafından karşılanmaktadır.⁹⁹

KGAÖ çalışma organların faaliyetlerinin finansmanı için bütçe fonlarını harcama işlemlerinin yöneticisi ve sorumlusu Genel Sekreterdir. Aynı zamanda Genel Sekreter örgüt bütçesinin oluşturulmasını ve yürütülmesini sağlamaktadır.

⁹⁸ Suzdaltsev Andrey, “Slovar Chto Yest Chto v Mirovoy Politike” (Sözlük: Dünya Siyasetende Ne Var), (Çevrimiçi) http://www.wehse.ru/cgi-bin/wpg/wehse_wpg_show_text_print.pl?term1302252612 (Erişim Tarihi: 18 Aralık 2013),

⁹⁹ Anastasia Bengrad, “2014 KGAÖ Bütçesi 191 milyon Rus Rublesi Tutarında olacaktır”, “24.kg”, (Çevrimiçi) <http://www.24kg.org/cis/161316-million.html> (Erişim Tarihi: 18 Aralık 2013).

V. KGAÖ Etkinlik Alanı

Uluslararası kuruluşların etki alanı onun faaliyetleri için çok önemlidir. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü etki sahası diğer uluslararası teşkilatlarda olduğu gibi örgüt organlarının yetkileriyle açıklanır ve örgüt yönetimine tabi olan konuları içermektedir.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü etkinlik alanı KGAÖ Şartı'nın 3. bölümünde yer alan örgüt faaliyetlerinin yönleri doğrultusunda ele alınmaktadır.

A. Kuvvet Kullanma

KGAÖ'nün önemli yetkinliklerinden biri kuvvet kullanmadır. Kullanılması son derece karmaşık bir sorun olmasına rağmen belirli durumlarda hukuka uygun şekilde güç kullanmak – ortak güvenlik sisteminin en önemli parçasıdır.

Kuvvet kullanma konusu 1992 yılında imzalanan Kolektif Güvenlik Anlaşması'nda yer almaktadır ve neredeyse Birleşmiş Milletler Şartı'nın güç kullanma ile ilgili 2. maddesiyle aynıdır: “Taraf devletler uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanmaktan ve silahlı tehditten kaçınmaları gerekiyor. Onlar kendi aralarında veya diğer devletlerle olan anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmekle yükümlüdür.”

Anlaşma, taraf devletlerin çıkarlarını ilgilendiren tüm uluslararası ilişkilerin önemli konularında birbirlerine danışmak ve bu meselelerde pozisyon belirlemek için uyum sağlamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Üye ülkelerin birinin veya birçoğunun güvenliğine, toprak bütünlüğüne veya egemenliğine yönelik bir tehdidin ortaya çıkması durumunda ya da uluslararası barış ve güvenliğe karşı bir tehdit karşısında taraf devletler, ortak danışma mekanizmasını faaliyete geçirerek ve konumlarını belirleyerek ortaya çıkan tehdidi bertaraf etmek için önlemler almakla yükümlüdür.

1992 yılındaki anlaşmanın merkezi maddesini 4. madde oluşturmaktadır. Buna göre, taraf devletlerin birine, devlet veya devletler grubundan yapılan saldırı tüm üye ülkelere yapılan saldırı olarak kabul edilir. Saldırı gerçekleştiği zaman Casus Foederis durumu ortaya çıkar. Yani böyle bir durumda taraf devletler, toplu savunma hakkının kullanılmasına ilişkin BM Şartı'nın 51. maddesi doğrultusunda, saldırıya uğrayan

ülkeye, hemen gerekli yardımı ve yönetimi altındaki tüm araçlarla askeri destek verecektir.

Kolektif Güvenlik Konseyi ile İlgili Yönetmelikte gösterildiği gibi, bir devlet, devletler grubu veya uluslararası terörizm tarafından saldırıya uğrayan üye ülkeye askeri-teknik ve diğer gerekli yardımların sağlanmasına ilişkin karar Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından verilecektir.¹⁰⁰

Bu durumda, herhangi bir üye devletin, Konsey Başkanına başvurmasından sonra üç gün içerisinde Kolektif Güvenlik Konseyi'nin olağanüstü toplantısı gerçekleşmesi gerekir.

KGAÖ üye ülkelerin topraklarında, dış saldırıya ortaklaşa cevap vermek, terörle mücadelede ortak operasyonlar ve askeri tatbikatlar yapmak için geçici olarak askeri oluşumların bulunması 11 Ekim 2000 tarihinde kabul edilen Kolektif Güvenlik Sisteminin Oluşmasına İlişkin Anlaşma ile düzenlenir.

Askeri birliklerin sayısı, görevleri, yerleşecek mekânları ve üye ülkelerin topraklarına geliş ve gidiş zamanı ile ilgili kararlar Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından alınır.

B. Barışı Koruma

Dünyadaki çatışmaları önleme ve çözme konusunda örgütün rolünü arttırmak için 18 Haziran 2004 tarihinde Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Barışı Koruma Faaliyetleri Mekanizmasının Oluşumu ve İşleyiş Konsepti kabul edildi.¹⁰¹

Uygulamada ortak barışı koruma güçlerinin oluşturulması, 2004 yılındaki Konsept hükümleri yansıyan KGAÖ Barışı Koruma Faaliyetlerine İlişkin Anlaşma'nın¹⁰² kabulü sonra mümkün olmuştur.

¹⁰⁰ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Organları ile İlgili Yönetmelik, 28 Nisan 2003, (Tacikistan Duşanbe).

¹⁰¹ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Barışı Koruma Faaliyetleri Mekanizmasının Oluşumu ve İşleyiş Konsepti, 18 Haziran 2004, (Kazakistan Astana).

¹⁰² Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Barışı Koruma Faaliyetlerine İlişkin Anlaşma, 6 Ekim 2007, (Tacikistan Duşanbe).

KGAÖ barışı koruma faaliyetleri 2007 Anlaşmasına göre, uyuşmazlıkları barışçıl yolla çözme - kolektif şekilde askeri, polis ve sivil personel kullanarak devletler arasındaki veya devlet içindeki çatışmaları, müdahale yoluyla barışın ve güvenliğin sağlanması için önlemek, barışı koruma ve arabuluculuk yapmaktır.

BM organları tarafından önerilen sınıflandırma açısından tanımladığımızda, KGAÖ barışı koruma faaliyetleri çatışmayı önleme (conflict prevention), arabuluculuk yapma (peace making), barışı koruma (peace keeping) ve barışa zorlama (peace enforcement) eylemlerini içermektedir.¹⁰³ Tanımlamadan KGAÖ barışı koruma faaliyetlerinin çatışma sonrası barış inşası (peace building) içermediği görülmekte.

Anlaşmanın 2. maddesine göre barışı koruma güçleri kalıcı olarak kurulur ve üye devletler kendi silahlı kuvvetlerinden ulusal mevzuatları doğrultusunda daimi olarak askeri birlikler ayırırlar. Onlar ise, KGAÖ ortak eğitim programı kapsamında hazırlıktan geçer, sürekli ortak tatbikatlara katılırlar ve bir tip silah ve haberleşme cihazlarıyla donatılırlar.

Barışı Koruma Anlaşmasının analizinden belli olduğu gibi barışı koruma operasyonlarının iki türü vardır: ilki – KGAÖ inisiyatifi ile barışı koruma operasyonlarını gerçekleştirme, ikincisi – diğer bölgesel kuruluşlarda barışı koruma faaliyetlerine katılma.

Barışı koruma faaliyetlerinin yürütülmesi için karar, Dışişleri Bakanları Konseyi, Savunma Bakanları Konseyi ve Güvenlik Konseyi Sekreter Komitesi'nin tavsiyesi üzerine Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından alınır. Barışı koruma operasyonlarının yapılması üye devletlerin isteğine bağlıdır.

Barışı koruma faaliyetlerinin yapılmasına ilişkin karar verme mekanizması onun nerede yapılacağına bağlıdır.

Birincisi – eğer planlanmış operasyon KGAÖ üye ülkelerin topraklarında gerçekleşecek ise, topraklarında barışı koruma faaliyeti yapılacak olan taraf devletin resmi talebi üzerine o ülkenin ulusal mevzuatına uygun olarak karar alınır.

¹⁰³ UN, **United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guide lines**, UN Department of Peacekeeping Operations, Department of Field Support, 18 Ocak, 2008, s. 17-18.

Barışı koruma operasyonunun yapılmasına karar verildikten sonra Kolektif Güvenlik Konseyi, BM Güvenlik Konseyi'ne bununla ilgili derhal haber verir, çatışmanın büyüklüğü ve bölge üzerine olası etkilerine göre, Kolektif Güvenlik Konseyi barışı koruma operasyon için BM Güvenlik Konseyi'nden yetki isteyebilir veya operasyonun gidişatı ile BM Güvenlik Konseyi'ni bilgilendirmek için bir prosedür oluşturabilir.

İkincisi – KGAÖ barış faaliyetlerinin örgüte üye olmayan ülkede yapılması, sadece BM Güvenlik Konseyi kararı ile mümkündür. Böyle bir durumda Kolektif Güvenlik Konseyi karar aldıktan sonra BM Güvenlik Konseyi'nden barış operasyonunun yürütmek için yetki talebinde bulunur. Ayrıca KGAÖ, BM ile kolektif özel anlaşma yapma hakkı vardır. BM ile özel anlaşma yapan üye devletler kendi barış güçleriyle BM şemsiyesi altında veya bölgesel kuruluşların çatısı altında Kolektif Güvenlik Konseyi'ni bilgilendirerek barışı koruma faaliyetlerine katılabilirler.

Barışı koruma operasyonu yürütme kararı (veya BM Güvenlik Konseyi'nden yetki) alındıktan sonra barış güçlerinden kolektif barışı koruma güçleri kurulur, operasyona hazırlık ve onu yürütme faaliyetleri Müşterek Kurmay'a aittir.

Diğer uluslararası kuruluşlarda barış faaliyetlerine katılmak ise, BM Güvenlik Konseyi kararları temelinde yürütülür, bölgesel örgütlerde barış operasyonlarına katılmak ise, BM Şartı'na uygun olarak o örgütün kendi yasaları çerçevesinde gerçekleşir.

C. Ortak Askeri Oluşumlar Kurma

Örgüt faaliyetlerinin bir yönü askeridir. Bu alandaki KGAÖ yetkileri; kolektif güvenlik sisteminin oluşturma, koalisyon (bölgesel) askeri birlikler ve onları kontrol etme organlarının kurma, askeri altyapı, silahlı kuvvetler için askeri personel ve uzman eğitimi ve onlara gerekli silah ve askeri teçhizatla sağlamaktır.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün esas faaliyeti üye ülkeleri dış tehditlerden korumak ve kolektif güvenlik sisteminin oluşumu ve işleyişini sağlamak için işbirliğini geliştirmektir.

Kolektif Güvenlik Anlaşması'na üye devletlerin temel görevi 1995 yılında kabul edilen Kolektif Güvenlik Anlaşması'na Taraf Devletlerin Askeri İşbirliğinin Derinleştirilmesinin Esas Yönleri adlı belgesiyle belirlenmişti, ancak onların uygulanması on yıla geciktirilmiştir.¹⁰⁴

Kolektif güvenlik sistemi, 2001 yılında KGA üye ülkelerin kolektif güvenlik sisteminin oluşumu ve işleyişi ile ilgili Protokol imzalandıktan sonra oluşmaya başlamıştır. Bu Protokol'de tüm bölgesel askeri birlikler, yasalarındaki, coğrafi ve askeri-stratejik farklılıklarını dikkate alarak ortak güvenlik sisteminde yerlerini bulmaları gerektiğini belirtiyor.

Bu askeri alandaki mevcut Rusya-Ermenistan ve Rusya-Beyaz Rusya arasındaki askeri anlaşmalar, bir bütün olan ortak güvenlik sistemine adapte edilmesi gerektiği anlamına geliyordu ve kurulmakta olan (Doğu Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya bölgesel askeri birlikleri) ortak güvenlik sisteminin parçası olarak kabul ediliyordu.

Bunlar Kolektif Güvenlik Anlaşması'na üye ülkelerin ortak güvenlik sistemi oluşumunun ikinci aşaması için uygulanacak işlerdi. Buna göre, taraf devletlerin ulusal silahlı kuvvetlerin hazırlanması yoluyla bölgesel güvenlik yapıların temeli olarak koalisyon (bölgesel) askeri birliklerinin oluşturulması, onların kullanılması için ortak planlama sisteminin kurulması ve üye ülkelerin birine saldırganlık veya tehdit durumunda onların yöneltilmesi ve kapsamlı desteğin sağlanması yapılması gereken işlerdi.

Ortak askeri birliklerin, Kolektif Güvenlik Anlaşması üye devletlerin topraklarında bulunmasının hukuki dayanağı Ortak Güvenlik Sistemi Güçlerin ve Araçların Oluşturmasıyla İlgili Sözleşme'sidir.

Bu tür oluşumlar terörle mücadelede ortak operasyonlar ve askeri tatbikatlar yapmak, yabancı askeri saldırganlığı püskürtmek için tasarlanmıştır. Bu güçlerin taraf devletlerinden birinin bölgesine girme kararı, bir taraf devletin talebi üzerine Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından alınır. Devletler, kendi toprakları içinde askeri birimlerin sorunsuz hareket etmesini sağlaması gerekiyor ve önceden haber verilmek yoluyla

¹⁰⁴ Kolektif Güvenlik Anlaşması'na Taraf Devletlerin Askeri İşbirliğinin Derinleştirilmesinin Esas Yönleri ile İlgili Kolektif Güvenlik Konseyi kararına ek karar, 10 Şubat 1995.

demiryolu, karayolu, deniz, nehir ve hava taşımacılığı, ayrıca haberleşme cihazlarını temin etmesi lazımdır.

2001 yılında uluslararası terörizm ve aşırıcılıkla mücadele için Orta Asya bölgesinde Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri'nin kurulmasına karar verildi. Bu bölgeyle ilgili Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın dört taraf devleti (Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan) kendi silahlı kuvvetlerinden askeri teçhizat ve silahları ile birer taburdan gönderdiler.¹⁰⁵ Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri'nin daimi karargâhı Kırgızistan'ın Bışkek şehrinde yer almaktadır.

KGAÖ kolektif güvenlik sisteminin etkinliğinin bir unsuru örgütün yapmakta olduğu çeşitli askeri tatbikatlardır. Böylece, koalisyon grupları her yıl "Рубеж" (Sınır) isimli tatbikat gerçekleştiriyorlar.¹⁰⁶

Bu tür askeri tatbikatların yapılması ve hazırlanması, yönetme organları ve koalisyon (bölgesel) askeri birlikleri eğitmek ve hazırlamak için en etkili yöntem olarak kabul ediliyor.

KGAÖ kapsamında her yıl Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri hava kuvvetleri birimleri arasında metodolojik ve eğitim toplantıları düzenlenmekte. Bu toplantılar sırasında hava kuvvet birimlerin, çatışma esnasında yönetmenin teorik ve pratik sorunları ele alınıyor. Ayrıca, Örgüt Genel Sekreteri N. Bordyuja'ya göre, bundan sonra çalışmalarının odak noktası ortak istihbarat sistemi, kontrol, iletişim ve hava savunması olacaktır.¹⁰⁷

KGAÖ kolektif güvenlik sistemi oluşumun önemli bir parçası askeri personellerin ortak eğitimidir. Bu konuda Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üyeleri 23 Haziran 2005 yılında askeri personelin eğitimi ile ilgili anlaşma imzaladılar.¹⁰⁸ Bu anlaşmanın amacı teşkilata üye devletler, anlaşılan belli bölümler için ve eğitim programlarıyla

¹⁰⁵ Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri'ne sonradan Rusya ve Tacikistan'dan ikişer, Kazakistan ve Kırgızistan'dan birer tabur eklenerek tabur sayısı ona ulaşmış.

¹⁰⁶ Bu tatbikatlara Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan, Müşterek Karargâh ve KGAÖ Sekreterliğinin Silahlı kuvvetleri, Orta Asya bölgesinin Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri'nin birimleri katılmaktadır. Son tatbikat "Sınır-2012", Rusya'nın Çelyabinsk bölgesinde gerçekleşmiştir.

¹⁰⁷ Nikolay Khorunzhıyn, "KGAÖ Sekreteri Bordyuja İzvestia Gazetesine Veren Sohbeti", (Çevrimiçi) <http://izvestia.ru/news/303508>, (Erişim tarihi: 25 Kasım 2013).

¹⁰⁸ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Üye Ülkelerinin Askeri Personel Eğitimi ile İlgili Anlaşma, 23 Haziran 2005, (Rusya Moskova).

silahlı kuvvetler ve diğerk askeri birlikler için askeri personellerin eğitilmesinde ortak sistemin oluşturulması ve geliştirilmesiydi.

Anlaşmanın önsözünde belirtildiğı gibi taraf devletler ortak askeri personel eğitim sisteminin - silahlı kuvvetler ve diğerk askeri oluşumlar arasında etkili işbirliğini sağlamada, kendi aralarında müttefik ilişkilerin geliştirmede ve kolektif güvenlik sisteminin gereksinimlerini karşılayabilecek seviyede askeri eleman hazırlamada en önemli faktörlerden biri olarak görmektedir.

Anlaşma kapsamında tek tip eğitim standartlarıyla askeri personel, bilimsel ve araştırma görevlileri hazırlanmaktadır, bunun yanı sıra silah ve askeri teçhizat imalatı, tasarımı, tamiri, kullanımını ve geliştirilmesi alanlarında uzmanlar yetiştirilmektedir.

Taraf devletlerin askeri-teknik işbirliği alanındaki finansal meseleler, 19 Eylül 2003 tarihinde üye ülkelerin askeri-teknik işbirliği ile ilgili Anlaşma ve bu anlaşma çerçevesinde sağlanan askeri ürünlerin kullanılmasının kontrol edilmesine ilişkin Protokol ile düzenlenmektedir.¹⁰⁹

İlk önce Kolektif Güvenlik Anlaşması çerçevesinde daha sonra KGAÖ kapsamında devam eden askeri ürünlerin temin edilmesi, imtiyazlı şartlarla yapılmaktadır. Yani kendi ulusal silahlı kuvvetlerine satın alacak ülke ve askeri ürünleri üreten taraf devletler arasında askeri-teknik işbirliği sözleşmelerinde belirlenen fiyatlarla yapılır.

Bu durumda alıcı devlet, sağlanan askeri ürünlerin kullanım amacını gerçekleştirmesi gerekiyor. Üye ülkeler kolektif güvenlik bölgelerindeki askeri güçler için imtiyazlı şartlarla tahsis edilen askeri ürünleri, satan tarafın yazılı izni olmaksızın ulusal silahlı kuvvetlerinden diğerk ulusal askeri oluşumlara, başka bir ülkeye, birey veya tüzel kişiler ya da uluslararası kuruluşlara satamaz ve transfer edemez.

Kolektif Güvenlik Konseyi kararıyla 2009 yılında Kolektif Hızlı Müdahale Gücü kurulmuş.¹¹⁰ KHMG, askeri birliklerden ve özel kuvvetlerden oluşmaktadır. Anlaşmada belirtilen Kolektif Hızlı Müdahale Gücü'nün görev alanı üye devletlerin toprak bütünlüğü, siyasi bağımsızlığı, sınır, askeri ve diğerk yapıların korunması, terörizmle

¹⁰⁹ Kolektif Güvenlik Anlaşmasına Üye Ülkeleri Arasında Askeri-Teknik İşbirliğinin Temel İlkeleri ile İlgili Anlaşma, 29 Eylül 2003.

¹¹⁰ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Kolektif Hızlı Müdahale Gücü ile ilgili Anlaşma, 14 Haziran 2009, (Rusya Moskova).

mücadele ve doğal afetlerin zararların azaltılmasıdır. KHMG, tüm taraf devletlerin topraklarında görev yapmak için kurulmuştur.

Kolektif Hızlı Müdahale Gücün belli operasyonlarda kullanma kararı, bir veya daha fazla taraf devletin talebi üzerine Kolektif Güvenlik Konseyi tarafından oy birliği ile alınır.

KHMG birlikleri, komutanları kabul edecek tarafın sınırlarını geçme hakkında KHMG komutanlığına rapor verene kadar kendi ulusal silahlı kuvvetlerin yetkisi altında kalırlar. Bundan sonra onlar KHMG komutanlığının emrine girerler.

D. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele

KGAÖ Şartı'nın 8. maddesinde, uluslararası terörizm ve aşırıcılık, yasadışı uyuşturucu, psikotrop maddeler ve silahlar, sınır ötesi organize suçlar, yasadışı göç ve diğer güvenliği tehdit eden suçlarla mücadelede devlet çabalarının işbirliği hakkında bahsedilmiştir.

Örgüt faaliyetlerinin bu yönde aktif olmasının nedeni Orta Asya bölgesindeki istikrarsızlık durumu ve neredeyse bütün yukarıda adı geçen tehditlerin bu bölgede varlığıdır.

Yasadışı Göç, Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Silah Ticaretiyle Mücadele

Yasadışı göç sosyal çatışmaların şiddetlenmesinde, suç ortamının artmasında, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi organize suçların çoğalmasındaki en önemli nedenlerden biridir ve Bağımsız Devletler Topluluğu üye devletleri için göç sorununu halletmek her zaman önemli konulardan biri olmuştur. Ortak tarih, kültürel bağlar ve ortak dil ülkeler arasında göçlerin aktif olmasına yol açmaktadır.¹¹¹

Yasadışı göçle mücadelede KGAÖ üye ülkeleri, üçüncü ülke vatandaşlarının taraf devletlerin topraklarına girmesini engellemek amacıyla “İllegal” adıyla operasyon

¹¹¹ BDT İcra Komitesi, **Nezakonnaya Migratsiya v SNG. Problemy, Puti Resheniya** (BDT Ülkelerinde Yasadışı Göç. Sorunları ve Çözü Yolları), (Çevrimiçi) <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=13734> (Erişim Tarihi: 25 Aralık 2013).

gerçekleştirmektedir. Operasyon sırasında göçmenlik yasalarını ihlal eden faillerin yakalanması, uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti ve sahte para dolaşımını önleme eylemleri yürütülür.

2007 yılında yasadışı göçle mücadele ve onu düzenleyen yasaların geliştirilmesi amacıyla ve Uluslararası Göç Örgütü ile iletişim kurmak için KGAÖ üye devletlerin Yetkili Organları Yöneticilerin Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur.

Sadece belli bölgesel kuruluşların değil küresel sorun olan uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele edebilmek için KGAÖ “Kanal” adlı yıllık operasyonlar yürütmekte, bu tatbikatlar sadece üye ülkeler arasında değil diğer devletlerle işbirliğinin gelişmesinde ve güçlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

2011 yılında gerçekleşen “Kanal-2011” operasyonuna Amerika Birleşik Devletleri, Azerbaycan, Afganistan, Venezuela, İran, İtalya, Japonya, Letonya, Litvanya, Pakistan, Polonya, Ukrayna ve Estonya gözlemci devlet olarak katılmışlar.¹¹²

Uyuşturucu maddelerinin kaçakçılığı ile mücadele edebilmek için de Yetkili Organları Yöneticilerin Koordinasyon Kurulu oluşturulmuş, ayrıca, 2005 yılında KGAÖ Sekreterliği ile Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi arasında İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.

Uluslararası Terörizm ve Aşırılığa Karşı Mücadele

Günümüzde uluslararası barış ve güvenliğe yönelik en büyük tehditlerden biri olan uluslararası terörizmle tüm devletler ve uluslararası kuruluşlar mücadele etmekle yükümlüdür.¹¹³ Uluslararası terörizm ve aşırılığa karşı mücadele, KGAÖ üye devletlerinin işbirliğinin temel alanlarından biridir.

KGAÖ, terör saldırısını devletlerin egemenlik ve toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak görmektedir. Diğer uluslararası kuruluşlarda olduğu gibi KGAÖ’da aşırılığa karşı mücadele, terörle mücadele ile eş zamanlı olarak yürütülmektedir.

¹¹² Ria Novosty, **V Khode Operatsii ODKB "Kanal-2011" Za Nedelyu İzyato 16 t Narkotikov** (KGAÖ “Kanal-2011” Operasyonu Sırasında 16 ton Uyuşturucu Ele Geçirildi), (Çevrimiçi) http://ria.ru/beznarko_danger/20111213/515787278.html (Erişim Tarihi: 26 Aralık 2013).

¹¹³ UN Security Council Resolution 1735.

Tatbikatı sırasında terör gruplarla mücadele, onun askeri yönleri ve rehinelere serbest bırakılması gibi eylemler uygulayan Orta Asya bölgesi Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri, terör ve aşırılığa karşı mücadelede örgütün önemli oluşumlarından biridir.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, üye devletlerin kolektif güvenliğine tehdit oluşturabilecek terör ve aşırılıkçı örgütlerin ortak listesini oluşturmaya çalışmaktadır. Bunun için anti-terör ve organize suçlarla mücadele birimleri ve istihbarat kurumları başkanları sürekli toplantılar yapmakta.

Uluslararası terörizmle mücadele konusunda KGAÖ, BM Güvenlik Konseyi'ne bağlı olarak kurulan "Terörle Mücadele Komitesi" ile işbirliği yapmaktadır. Ayrıca AGİT, BDT, ŞİÖ ve Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET) gibi hükümetler arası ve uluslararası kuruluşlarla, yasama uygulama, anti-teröre ilişkin bilgi ve tecrübe paylaşımı, terör ve uyuşturucuyla mücadelede ortak operasyonlar yapma alanlarında işbirliği içindedir.¹¹⁴

VI. Örgüte Üye Ülkelerin Kolektif Güvenlik Yaklaşımı

Sovyet sonrası bölgede bir askeri-siyasi bütünleşme kurumu olarak Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün oluşması, örgütün temel belgelerinde yer alması gereken siyasi parametreleri tanımlamadan mümkün değildir. Bu nedenle onların incelenmesi çalışmanın en önemli ve gerekli parçalarından biridir.

1994-1995 yıllarında Kolektif Güvenlik Anlaşması yürürlüğe girdikten sonra kolektif güvenlik sisteminin oluşmasının konseptsel ve hukuki temelleri atılmış. 1995 yılında üye ülkelerinin başkanları tarafından Kolektif Güvenlik Konsepti imzalanmış.¹¹⁵

Kolektif Güvenlik Konsepti, güvenliği bozacak tehditleri ve riskleri ortaya koyan, bu tehditlerin önlenmesi ve ortadan kaldırılması, saldırganlara karşı ortak savunma, üye ülkelerin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini sağlama ve güvenlik politikası için başlıca faaliyet yönlerini belirleyen en önemli belgedir.

¹¹⁴ "Terörizme Karşı Mücadelede Uluslararası İşbirliği" ile İlgili Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Genel Sekreteri Boryuja'nın Konuşması, 27 Ocak 2005, (Kazakistan Almatı).

¹¹⁵ Kolektif Güvenlik Anlaşması Taraf Devletlerin Kolektif Güvenlik Konsepti, 10 Şubat 1995, (Kazakistan Almatı).

Konsept BM, AGİT, Kolektif Güvenlik Anlaşması yanı sıra, onun gelişiminde üye devletler tarafından kabul edilen belgelerin ilkelerini esas almıştır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki taraf devletler, hiçbir devleti veya devlet gruplarını düşman yerine koymamakta ve dünya toplumunun tüm devletlerin eşit ortaklar olarak görmektedir. Taraflar siyasi-askeri ve ekonomik çıkarları için, oluşmuş askeri-teknik üs ve altyapılarla, ortak pozisyon belirleyerek koordineli politika izleme yoluyla kolektif güvenliği sağlamak için birleşmişlerdir.

Üye devletlere göre, Doğu ve Batı arasındaki küresel çekişme tamamlanması büyük bir dünya savaşının çıkma tehlikesin azaltmıştır, ancak, bazen silahlı çatışmalara veya yerel savaşlara neden olan bölgesel, devletler arası ve devlet içi sorunlar mevcuttur.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü taraf devletleri, askeri tehdidin temel nedenleri olarak şunları görmekte:

- Diğer devletlerin taraf devletlere yönelik toprak iddiaları;
- Taraf devletlerin sınırlarının yakınında mevcut veya çıkması muhtemel yerel savaş veya silahlı çatışma yerleri;
- Bazı devletlerin silahlı kuvvetlerinde bulunan nükleer ve diğer kitle imha silahlarını kullanma olasılığı;
- Ayrı devletlerle, teşkilat ve terörist gruplarla birleşerek siyasi ve askeri eylemlerini gerçekleştirmek için nükleer ve kitle imha silahlarını yayma;
- Askeri güç ve silahlanmanın sınırlandırılması ve azaltılmasına ilişkin uluslararası anlaşmaların bozulması, diğer devletlerle ve askeri-siyasi ittifaklarla gereksiz askeri yığınak yapma sonucu stratejik ortamın istikrarını baltalama olasılığı;
- Taraf devletlerin iç işlerine dışarıdan müdahale girişimleri ve siyasi durumu istikrarsızlaştırma;
- Uluslararası terörizm ve şantaj politikaları.

Taraf devletler askeri tehdidin tırmanmasına yol açabilecek faktörler olarak şunları görmekte:

- Taraf devletlerin sınırlarına bitişik olan alanlarda, oluşmuş orantılı asker birliklerinin sayısını arttırma;

- Taraf devletlere karşı kullanmak için diğer devletlerin topraklarında askeri güçler oluşturma ve eğitme;
- Komşu devletlerin topraklarından silahlı provokasyonlar ve sınır çatışmalarını çıkartma;
- Taraf devletlerin komşularının topraklarına yabancı askerlerin yerleştirilmesi (eğer bu BM Güvenlik Konseyi veya AGİT kararı doğrultusunda barışın sağlanması ve sürdürülmesi için önlemlere ilişkin değilse).

Taraf devletler aşağıdakileri, askeri tehdidi önlemek için ortak faaliyetlerin ana yönleri olarak belirlemekte:

- Diğer devletler ve uluslararası kuruluşlarla beraber Avrupa ve Asya'da ortak güvenlik sistemi kurulmasına katılma;
- Silahsızlanma ve silahların kontrolü konusunda yeni uluslararası anlaşmalar geliştirme ve mevcut anlaşmaların uygulanmasını koordine etme;
- Askeri alanda güven artırıcı önlemleri geliştirme;
- Barışı güçlendirmede sorunlarla başa çıkmak için NATO, diğer askeri-siyasi örgütler ve bölgesel güvenlik yapılarla eşit ortaklık ilişkiler kurma ve güçlendirme;
- Deniz Kuvvetleri güçlerin ve silahlanmasını azaltma ve Deniz Güçlerinin faaliyetlerin sınırlandırma alanında etkili uluslararası anlaşmalar hazırlama ve kabul etmek için diyalog başlatma;
- BM Güvenlik Konseyi ve AGİT kararlarıyla uluslararası yükümlülüklerine uygun olarak barışı koruma operasyonlarını yürütme;
- Taraf devletlerin sınırların koruma konusunda çabaları koordine etme;
- Savunmanın sağlanması için taraf devletlerin silahlı kuvvetlerine ve diğer askeri güçlerine yeterli düzeyde askeri yardım yapma.

Taraf devletler, güvenlik alanında koordineli bir politika takip etmek için, diğer BDT üye ülkelerine yönelik askeri işbirliği ve askeri inşaat alanında sorunların çözümü için karşılıklı yardım etme ve NATO ve diğer askeri-siyasi teşkilatlarla işbirliği ve ortaklık, mevcut ve kurulmakta olan bölgesel güvenlik yapılarına katılma konusunda istişare yapmak zorundadırlar.

Kolektif güvenliği sağlamada, taraf devletlerin amacı - savaşlar ve silahlı çatışmaları önlemek, onların ortaya çıkması durumunda üye devletlerin toprak bütünlüğünü, egemenliğini ve çıkarlarını garantili korumadır.

Barış zamanında ise, devletlerarası tartışmalar, uluslararası ve bölgesel krizler, her devletin ulusal ve kolektif çıkarlarını dikkate alarak siyasi ve uzlaştırıcı yollarla çözülr.

Her taraf devlet, kendi sınırlarında istikrarı sağlamak için gerekli tedbirleri alması gerekir. Karşılıklı anlaşma temelinde taraf devletler, sınır bölgelerindeki istikrarı korumak için sınır muhafızları ve diğer yetkili organların faaliyetlerini koordine etmeleri gerekiyor.

Taraf devletlerden birine veya birkaçının toprak bütünlüğüne, egemenliğine ve güvenliğine ya da uluslararası barışa tehdit edildiğinde ise, üye ülkeler tehdidi ortadan kaldırmak için somut önlemler alma ve pozisyonlarını koordine etme amacıyla derhal ortak danışma mekanizmasının harekete geçirirler.

Rusya Federasyonu'nun stratejik nükleer silahları, Rusya Federasyonu'nun askeri doktrini doğrultusunda, taraf devletlere yönelik olası saldırganlık girişimlerine karşı caydırıcı fonksiyonun üstlenmektedir.

Saldırı durumunda Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın 4. maddesine uygun olarak saldırıyı geri püskürtür ve onun durdurulması için saldırgana yönelik zorlama tedbirleri alınır.

Taraf devletlerin kolektif güvenliği, aşağdaki temel ilkeleri dayanmaktadır:

- Güvenliğin bölünmezliği: üye devletlerin her hangi birine yapılan saldırı tüm üye devletlere yapılan saldırı olarak kabul edilir;
- Güvenliği sağlamada taraf devletlerin sorumluluklarının eşit olması;
- Toprak bütünlüğe ve egemenliğe saygı, iç işlerine karışmamak ve bir birlerinin çıkarların dikkate alma;
- Bölgesel düzeyde oluşturulan toplu savunma;
- Güvenliği sağlamanın önemli konularından oybirliği ile kararlar alma;
- Askeri güçlerin ve araçların, askeri tehdidin büyüklüğüne göre hazırlama.

Taraf devletler için kolektif güvenliğin temeli, üye ülkelerin toprak bütünlüğü, egemenliği ve çıkarlarının, ortak yasalara dayanarak korunmasını sağlayan, devletler arası ve devlet içi yönetim organları, güç ve araçların toplamını teşkil eden kolektif güvenlik sistemidir.

Kolektif Güvenlik Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi ve Savunma Bakanları Konseyi, kolektif güvenlik sisteminin devletlerarası organlarıdır. Sistemin devlet içi organları ise, taraf devletlerin siyasi ve askeri yönetme organlarıdır. Ortak güvenliğı sağlamada belirli görevleri yerine getirmek için kalıcı veya geçici olarak diğerk organlar da kurulabilir.

Taraf devletler, aşağıdakileri kolektif güvenlik sisteminin güçleri ve araçları olarak görmektedir:

- Üye ülkelerin silahlı güçleri ve diğerk askeri oluşumlar;
- Taraf devletlere karşı saldırıyı püskürtmek için oluşturulan bölgelerdeki güçlerin koalisyon grupları;
- Ortak hava savunma sistemi ve diğerk sistemler.

Kolektif güvenlik sistemin güçleri ve araçlarının oluşmasının amacı, muhtemel saldırıları caydırmak, olası saldırıların hazırlanmasını zamanında tespit etmek ve onları yok etmek, üye ülkeler sınırların korunmasını sağlamak ve barışı koruma operasyonlarına katılmaktır.

Taraf devletler kolektif güvenlik sistemi oluşmasının temel yönleri olarak şunları belirtmekte:

- Üye ülkelerin savunma ve güvenlik alanındaki esas hükümlerini ve mevzuatlarını yakınlaştırma;
- Taraf devletlerin askeri eğitim ve askeri yapı alanındaki sorunlara ilişkin sürekli danışmala;
- Askeri birliklerin savaş hazırlığını yüksek seviyeye çıkarma konusunda, onların eğitiminde ve muharebede kullanmada ortak yaklaşımlar geliştirme;
- Taraf devletlerin hava ve deniz askeri altyapılarının kullanımına ilişkin çok taraflı anlaşmalar imzalama;

- Kolektif savunma çerçevesinde, taraf devletleri ekipmanlarla temin etme konusunda uyum sağlama;
- Üye ülkelerin silahlı kuvvetlerin ve diğer askeri güçlerin muharebe eğitiminde ortak faaliyetler ve tatbikatlar düzenleme;
- Askeri personel ve uzmanlar için eğitim programları konusunda anlaşma;
- Silah ve askeri teçhizat onarımı, tedarik ve üretimi için planların koordinasyonu, malzeme stoklarının kurulması ve bakımı için ortak mevzuatlar geliştirme.

Kolektif güvenlik sisteminin oluşması dünyadaki askeri-siyasi durumun gelişmesiyle birlikte aşamalı olarak gerçekleşir. İlk aşama;

- Taraf devletlerin silahlı kuvvetlerin oluşturulmasını tamamlama,
- Tarafların askeri-askeri teknik işbirliği programını geliştirmek ve onu uygulamaya başlama,
- Kolektif güvenlik sistemini düzenleyen yasalar geliştirme ve kabul etme

süreçlerinden oluşmaktadır.

İkinci aşama ise şu şekildedir:

- Olası saldırılara cevap vermek için koalisyon (birleşik) askeri birlikler oluşturma ve onların kullanılması için planlama yapma,
- Ortak hava savunma sistemini kurma,
- Ortak silahlı kuvvetler kurma konusun görüşme.

Üçüncü aşamada – taraf devletlerin kolektif güvenlik sistemi kurulmasını tamamlamaktır.

Taraf devletler, kolektif güvenliği sağlama faaliyetlerinde BM Şartı ve geleneksel uluslararası hukuk normları ve ilkelerine uymayı taahhüt ederler.

Ele aldığımız Kolektif Güvenlik Konsepti, üye ülkelerin, savaşlar ve silahlı çatışmaların önlenmesini, onların uluslararası ilişkiler sisteminden uzaklaştırılmasını, hümanizm, demokrasi ve küresel güvenlik ideallerine dayanan birey, toplum ve devletin tam gelişmesi için gerekli koşulların yaratılması hedeflerine bağlılığını teyit eder.

Belgede öngörüldüğü gibi, üye ülkeler arasındaki işbirliğinin daha da geliştirilmesi, güçlenmesi ve yeni bir uluslararası ilişkiler sisteminin oluşması ile Kolektif Güvenlik Konsepti hükümleri geliştirilebilir, eklenebilir ve açıklığa kavuşturulabilir.

Eğer Kolektif Güvenlik Konsepti, örgüt içindeki faaliyetlerin hedeflerini ve ilkelerini belirlemeyi amaçlıyor ise, Kolektif Güvenlik Konseyi kararı ile kabul edilen “Kolektif Güvenlik Anlaşması Üye Ülkelerin Bildirgesi”,¹¹⁶ teşkilatının dışa yönelik hedeflerini belirlemektedir.

Bildirgede beyan edildiği gibi, taraf devletlerin başkanları, Kolektif Güvenlik Anlaşması’nı, Avrupa güvenliğine önemli bir katkı ve Asya bölgesine bir istikrar sağlayan olarak görüyorlar.

Taraf devletler, geniş kapsamlı işbirliğin ve ortaklığın genişletilmesini, askeri alanda güvenin artırılmasını, nükleer ve konvansiyonel silahların azaltılmasını, uluslararası sorunların çözümünde silahlı kuvvet kullanmaktan vazgeçmek için uygun koşullar olarak görmektedir.

Bildirge’de ilk defa, güvenlik ve işbirliği alanında yeni sorunları etkili bir şekilde çözmek için Kolektif Güvenlik Anlaşması’nın yeni bir güvenlik yapısı için zemin hazırladığı fikri ifade edilmiştir.

Taraf devletler, dünyadaki istikrarsızlıkların devam etmesini, kitle imha silahlarının yayılma tehlikesini, kendi sınırlarının yakınında çatışmaların çözülmemesini endişe verici olduğunu vurgulayarak barışı korumada ve kolektif güvenliği sağlamada BM Şartı doğrultusunda hareket edeceklerini bildirmişler.

Ayrıca, taraf devletler kendi aralarında ve diğer ülkelerle olan anlaşmazlıkların çözümünde kuvvet kullanmaktan ve tehdit etmekten kaçınarak barışçıl yollara başvuracaklarını belirtmişler. Üye devletler, başka bir üye devlete yapılan eylemlere katılmayacaklar ve derhal karşılıklı istişareler mekanizmasını devreye sokacaklar.

Taraf devletler, silahlı kuvvetlerdeki silahların ve askeri teçhizatın, araştırma ve askeri eğitim üslerinin tek tipliliğinin ve savunma alanındaki çabaların

¹¹⁶ Kolektif Güvenlik Anlaşması Üye Ülkelerin Bildirgesi, 10 Şubat 1995, (Kazakistan Almatı).

koordinasyonunun, askeri harcamaları azaltma hedeflerine ulaşmada önemli katkı sağlayacağından emindirler.

Taraf devletlerin, kolektif güvenlik alanında çabaların birleştirilmesinin amacı, Avrupa güvenlik sisteminin ayrılmaz bir parçası hem de Asya'da olası bir güvenlik sisteminin bir parçası olmaktır. Bu nedenle, bölgesel istikrarı güçlendirmek için diğer ülkelerle güvenlik alanında yapıcı işbirliği geliştirmeye hazır olduğunu vurgulamaktadır.

Taraf devletlerin dış politikadaki ortak çabalarının en önemli alanlarından biri, silahlanmanın sınırlanması ve azaltılmasına, silah ihracatı kontrolüne ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine ilişkin uluslararası yükümlülüklerini zamanında yerine getirmedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KGAÖ'NÜN ULUSLARARASI KURULUŞLARLA İLİŞKİLERİ

Uluslararası arenada bölgesel ve küresel politikanın önemli konularında kendi pozisyonlarını belirlemek ve etkinliğini arttırmak için yakın işbirliği gerektiren dış politika, son yıllarda Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü faaliyetlerinin ön planında yer almaktadır.

KGAÖ, Avrupa ve Asya'yı içine alan ortak ve kapsamlı güvenlik sistemi oluşturmak için ve de ortak tehdit ve zorluklarla mücadele meselesinde diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği kurma çabasıdır.

BM Genel Sekreteri'nin raporunda denildiği gibi aktif, etkili bölgesel ve küresel hükümetler arası kurumlar, ortak eylemleri seferber ve koordine etmede gayet önemlidir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na bölgesel örgütlerle barışı koruma konusunda çalışma sağlayacak tutarlı bir sistem gerektiği belirtilmiştir. Tutarlı bir sistem inşa etmede BM koordinasyon rolü uluslararası kuruluşlarla güvenlik alanında işbirliği içermektedir.¹¹⁷

KGAÖ üye ülkeleri, kitle imha silahların ve teknolojinin yayılmaması, AGİT reformu, Afganistan'ın çatışma sonrası yeniden yapılandırılması, stratejik istikrarlılık, BM verimliliğini arttırma ve Suriye krizinin siyasi ve barışçıl yollarla çözülmesi gibi uluslararası ve bölgesel siyasetin önemli konularında ortak yaklaşım sergilemektedir. Bu sorunların çözümü ise doğrudan uluslararası kuruluşlarla işbirliğine bağlıdır.

Güvenlik alanında uluslararası kuruluşlarla işbirliği, KGAÖ'nün kuruluş amacını yerine getirmek için vazgeçilmez parçalardan biridir. Örgüt kurulduktan hemen sonra

¹¹⁷ Report of the Secretary-General, In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for all, A/59/2005, 21 Mart 2005.

BM öncülüğünde uluslararası güvenlik sistemine entegre olmaya çalışmış ve Orta Asya’da bölgesel güvenliğin en önemli unsurlarından biri haline gelmiştir.

Ayrıca, Post-Sovyet bölgesi tamamen veya kısmen çeşitli uluslararası kuruluşların sorumluluk alanıdır: Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrasya Ekonomik Topluluğu, Şanghay İşbirliği Örgütü, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü. Bu yüzden KGAÖ yetkilileri için BM, BDT, AGİT, ŞİÖ, AET, NATO ile işbirliği öncelik olarak belirlenmiştir.

KGAÖ üye ülkeleri terörizm, aşırıcılık ve yasadışı uyuşturucu ticaretine karşı mücadelede, başta BM olmak üzere tüm kuruluşlara bölgesel ve küresel işbirliği için kapıların açık olduğunu belirtmiş.¹¹⁸

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün uluslararası kuruluşlarla işbirliğinin hukuksal temeli KGAÖ Şartı’nın 4. maddesidir: “Örgüt faaliyeti esnasında KGAÖ üyesi olmayan devletlerle işbirliği yapar, güvenlik alanında faaliyet gösteren uluslararası, hükümetler arası kuruluşlarla ilişkiler kurar. Teşkilat, uluslararası hukukun genel kabul gören ilkeler ve kurallarına dayalı, adil ve demokratik bir dünya düzeninin kurulmasını destekler.” Örgüt Şartınının 7. Bölümünde ise, devletler ve uluslararası teşkilatlara “gözlemci” statüsünün verilmesinin mümkün olduğu ve aynı zamanda statünün verilmesi için prosedür gösterilmiştir. Bunun için ilgili taraf KGAÖ Genel Sekreterine resmi mektup gönderir, Kolektif Güvenlik Konseyi ise gözlemci statüsünün verilmesine karar verir.¹¹⁹

¹¹⁸ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Üye Ülkelerin Örgütün Etkinliğini Arttırmakla İlgili Bildirisi, 23 Haziran 2006, (Beyaz Rusya Minsk).

¹¹⁹ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Şartı, 7 Ekim 2002, (Moldova Kişinev).

I. KGAÖ ve Birleşmiş Milletler

Birleşmiş Milletler, uluslararası hukukun temel kurallarını geliştiren, uluslararası sorunların çözüm merkezi olan ve en yetkili yapı olarak herkes tarafından tanınan evrensel örgüttür.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, 2 Aralık 2004 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen kararla BM’de gözlemci statüsüne sahip olmuştur.¹²⁰ BM Genel Kurul’da gözlemci fonksiyonu KGAÖ tarafından, 22 Haziran 2005 tarihindeki Dışişleri Bakanları Konseyi kararı doğrultusunda örgüt başkanlığını yürütmekte olan üye devlet üstlenir.

BM ve KGAÖ ilişkilerine gelince öncelik olarak terörizm, aşırıcılık ve yasadışı uyuşturucu ticaretine karşı mücadelede işbirliğidir. Bunun yanı sıra taraflar, tehdit olarak tanınan ve iki tarafı da ilgilendiren herhangi bir güvenlik sorunu üzerinde işbirliğine gidebilirler. KGAÖ tarafı ise, yasadışı silah ticareti, uluslararası organize suç, yasadışı göç ve diğer güvenlik tehditleriyle mücadelede işbirliği çağrısında bulunmuş.¹²¹ Ayrıca, KGAÖ barışı koruma güçleri Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında barışı koruma operasyonlarına katılabilir.

17 Ocak 1995 tarihinde BM Genel Kurul’da kabul edilen Uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında BM ve bölgesel kurumlar arasındaki işbirliğinin güçlendirmesine ilişkin Bildirgesi’nde işbirliğinin bilgi alışverişi, BM çalışmalarına katılma, her düzeyde danışmanlık yapma dâhil olmak üzere çeşitli konuları içerebileceğini beyan etmiş.¹²²

2005 yılında BM Güvenlik Konseyi tarafından 1631 sayılı kararın kabul edilmesinden sonra, uluslararası barış ve güvenliği korumak amacıyla Birleşmiş Milletlerin uluslararası ve bölgesel örgütlerle işbirliği artmış.¹²³ Bu tarihten itibaren BM, barışın ve güvenliğin korunmasıyla ilgili uluslararası kuruluşlarla her yıl toplantılar düzenlemektedir.

¹²⁰ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü için Genel Kurul’da Gözlemci Statüsü, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararı, A/RES/59/50, 2 Aralık 2004.

¹²¹ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Üye Ülkelerin Örgütün Etkinliğin Arttırmakla İlgili Bildirisi, 23 Haziran 2006, (Beyaz Rusya Minsk).

¹²² BM Genel Kurul Kararı, A/RES/49/57, 17 Ocak 1995.

¹²³ BM Güvenlik Konseyi Kararı, S/RES/1631, 17 Ekim 2005.

Pratik açıdan BM ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü arasındaki ilişkiler uyuşturucuya karşı operasyon, Birleşmiş Milletler toplantılarına ve faaliyetlerine katılma şeklinde gerçekleşmektedir.

KGAÖ 2004 yılından beri AGİT, ŞİÖ, NATO, Arap Ligi, Afrika Birliği dâhil olmak üzere 20'den fazla bölgesel örgütü bir araya getiren BM ve de diğer hükümetler arası kuruluşlar ile üst düzey toplantılara katılmaktadır.

BM ve KGAÖ ilişkilerinin bir yönü olan barışı koruma faaliyetleri ile ilgili bir dizi anlaşmalar kabul edilmiştir. Bunlar Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün BM barışı koruma operasyonlarına katılmasını ve barışı koruma araçlarının ve güçlerin birbirine bağlantılı bir sistem oluşturmasını sağlar.¹²⁴

Ayrıca, KGAÖ BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi ve BM Güvenlik Konseyi Terörle Mücadele Komitesi ile işbirliği yapmaktadır.¹²⁵

İnsan güvenliğini sağlama bağlamında, uyuşturucu kontrolü, suçun ve uluslararası terörizmin önlenmesi gibi birbiriyle bağlantılı sorunların çözülmesi amacıyla kurulan Uyuşturucu ve Suç Ofisi ile ilişkiler sürekli güçlenmektedir. İlişkilerin gelişmesinin en önemli sebebi Afganistan'da üretilen uyuşturucu maddelerinin Afganistan'la sınırı olan KGAÖ üye devletleri üzerinden dünyaya dağılmasıdır.

Yukarıdakilerin pratikte uygulanması 5 Nisan 2005 yılında KGAÖ Sekreterliği ile Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi arasında İşbirliği Protokolü imzalanmasıyla mümkün olmuştur. Protokolün ön sözünde ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde uyuşturucu kaçakçılığı, taciz ve sınır ötesi suçlarla mücadele için acil önlemler alınması gerektiği vurgulanmış ve uyuşturucu bağımlılığı ve kaçakçılığı, onlara bağlantılı sınır ötesi suç ve terörizmin KGAÖ üye ülkelerin ulusal güvenlikleri için bir tehdit olduğu belirtilmiştir. Protokol aynı zamanda tarafların ortak ve düzenli olarak istişare etmelerini sağlar.¹²⁶

¹²⁴ Rncenter.kz, **ODKB Smozhet Uchastvovat v Mirotvorcheskikh Operatsiyakh OON** (KGAÖ, Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarına Katılabilir), (Çevrimiçi)

<http://www.rncenter.kz/info/914.php> (Erişim Tarihi: 3 Aralık 2013).

¹²⁵ KGAÖ ve BM Arasında İşbirliği Çerçevesinde İmzalanan Belgelere bkz. KGAÖ Resmi Sitesi: http://www.odkb-csto.org/international_org/list.php?SECTION_ID=127

¹²⁶ KGAÖ Sekreterliği ile BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi Arasında İşbirliği Protokolü, 5 Nisan 2005, (Viyana Avusturya).

Bu suçları önlemek için BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı ticaretiyle mücadele amaçlı KGAÖ'nün her yıl düzenlediği uluslararası operasyonlara katılmaktadır.

Uluslararası kuruluşların ve anlaşmaların aracılığıyla bölgesel uyuşmazlıkların çözümünü öngören BM Şartı'nın VIII. Bölümü doğrultusunda BM Genel Kurulu, 2010 yılında Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nü, bu tür uluslararası bir örgüt olarak kabul ettiğini belirtmiş.¹²⁷ Bunun hemen ardından 18 Mart 2010 tarihinde BM Genel Sekreteri Ban Ki-mun ve KGAÖ Genel Sekreteri Bordyuja BM ve KGAÖ arasındaki işbirliğine ilişkin ortak bildiri imzalamışlar.¹²⁸

Böylece, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Birleşmiş Milletler arasındaki terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve barışı koruma alanındaki işbirliği gelecekte daha çok alanı kapsayacağı beklenmektedir. Etkisiz bir yapı olarak eleştirilen KGAÖ, dünya barışından sorumlu BM ile çeşitli alanda işbirliği geliştirerek önemli bir güvenlik örgütü olduğunu kanıtlamaya çalışmakta ve bir taraftan Birleşmiş Milletler aracılığıyla gerçekleşmesi zor olan NATO ile ilişki kurmayı amaçlamaktadır.

II. KGAÖ ve Şanghay İşbirliği Örgütü

Orta Asya'da Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün yanı sıra, başlıca hedeflerinden biri bölgede güvenliğin tesis edilmesi ve korunması olan bir örgüt daha faaliyet göstermektedir. Şanghay İşbirliği Örgütü – üyeleri Kazakistan, Kırgızistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Tacikistan ve Özbekistan olan bölgesel uluslararası örgüttür.

Sınır sorunlarının çözüme kavuşturulmasını amaçlayan ve daha sonra bölgede ekonomik işbirliğine yönelik ŞİÖ, ilk başta “Şanghay Beşlisi” olarak kurulmuştur. Şanghay İşbirliği Örgütü'nün güvenlik alanındaki temel amacı, üye devletler arasında karşılıklı güven, dostluk ve iyi komşuluk bağlarını güçlendirmek, barışın korunması ve

¹²⁷ Birleşmiş Milletler ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Arasındaki İşbirliği, BM Genel Kurul Kararı, A/RES/64/256, 2 Mart 2010.

¹²⁸ Nikolai Bordyuja, “The Collective Security Treaty Organization: A Brief Overview”, (Çevrimiçi) <http://corehamburg.de/documents/yearbook/english/10/Bordyuzha-en.pdf> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2014), s. 3.

güçlendirilmesi, bölgede güvenlik ve istikrar için işbirliğinin geliştirilmesidir. Temel belgeler, ŞİÖ Kurulmasına İlişkin Deklarasyon ve ŞİÖ Şartı'dır.

KGAÖ gibi yakın zamanda kurulan Şanghay İşbirliği Örgütü, kendini Orta Asya'da tehdidi ortadan kaldırma ve olayları çözme potansiyeline sahip bir yapı olarak görmektedir. Belirtmeye değer ki, neredeyse tüm ŞİÖ üyeleri (Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan ve KGAÖ'den ayrılmış olan Özbekistan) aynı zamanda Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üyesidir, ŞİÖ'nün altıncı üyesi Çin'dir. İki örgüt coğrafi olarak çok büyük alanı içermesine rağmen ikisinin de ana faaliyet alanları Orta Asya'dır.¹²⁹

KGAÖ ve ŞİÖ üye devletleri her zaman diğer devletler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğine açık olduğunu vurgulamaktadırlar. 2005 yılında ŞİÖ zirvesi öncesi KGAÖ Genel Sekreteri Bordyuja, Şanghay İşbirliği Örgütü Sekreterliğine işbirliği ile ilgili öneri göndermiştir.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ile Şanghay İşbirliği Örgütü arasındaki işbirliği, ilk önce iki örgütün işbirliği yapma imkânlarına değil, nükleer güce sahip ve uluslararası arenada önemli bir yer iddia eden Rusya ve Çin'e bağlıdır.¹³⁰

Rusya Federasyonu, BDT'nin güney sınırlarındaki istikrarsızlıkları kendine bir tehdit olarak görmekte ve çıkarlarına zarar vereceğine inanıyor. Bu nedenle, askeri-siyasi, güvenlik alanında ve uluslararası terörizmle mücadelede Eski Sovyet bölgesinde işbirliğini geliştirerek kendi nüfuz alanı olduğunu göstermeye çalışıyor.¹³¹

Çin Halk Cumhuriyeti ise, hiç şüphesiz bölgedeki büyük bir siyasi oyuncu olan ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nün güç ve etkisini arttıran örgütün en önemli üyesinden biridir. Çin, Orta Asya bölgesindeki güvenlik ve istikrar meselesiyle en az Rusya kadar ilgileniyor. Bunun bir örneği de 2005 yılındaki Özbekistan ve Kırgızistan'daki olaylara ilişkin Çin'in yaklaşımıdır.¹³²

¹²⁹ Yulia Nikitina, KGAÖ ve ŞİÖ: Eski Sovyet Bölgesinde Güvenlik Alanında Yarışma Formatları, (Çevrimiçi) <http://www.mgimo.ru/news/experts/document122805.phtml>, (Erişim Tarihi: 4 Aralık 2013).

¹³⁰ **a.g.m.**

¹³¹ Onun bir örneği, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Rusya Güçleri, Tacikistan'da İslami Diriliş Partisi'nin İktidara gelmesin engellemiş ve Rus sınırları Tacikistan'dan başlar açıklamasında bulunmuş. Beytullah Demircioğlu, "Arka Bahçeler", **Altınoluk Dergisi**, S. 105, (Kasım 1994), s. 16.

¹³² Alexander Frost, "The Collective Security Treaty Organization, Shanghai Cooperation

Çin'in Orta Asya bölgesinde güvenlik konusuna büyük önem vermesinin bir nedeni de Doğu Türkistan olarak da bilinen Sincan Uygur özerk bölgesindeki sorunların çözümü ile ilgilidir.

5 Ekim 2007 tarihinde KGAÖ ve ŞİÖ Sekreterleri tarafından aşağıdaki alanlarda işbirliği yapmak için Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır. Buna göre iki örgüt, uluslararası ve bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanması, terörizmle mücadele, uyuşturucu kaçakçılığı, yasadışı silah ticareti, sınır ötesi suçlarla mücadelede ve karşılıklı çıkarları olan diğer alanlarda işbirliği yapmaya anlaşmışlar.¹³³

Ayrıca, bu belge anlaşılan düzeydeki istişareler, iki tarafı ilgilendiren konularda bilgi alışverişinde bulunmak ve KGAÖ ve ŞİÖ kapsamında düzenlenen faaliyetlere katılmak sadece sekreterlikler arasında değil, karşılıklı anlaşma temelinde Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nün diğer daimi çalışma organları arasında düzenlenmesini sağlar.

Bünyesinde dış tehditlere karşı özel askeri birlikleri olmayan Şanghay İşbirliği Örgütü ile yeni tehditlerle mücadelede gerçek mekanizmaları olan, ancak Çin'in üyesi olmadığı KGAÖ arasındaki Mutabakat Muhtırası, bazı Rus uzmanlar tarafından ABD'ye karşı birleşme olarak nitelendirilmiştir.¹³⁴ Kimi Batı araştırmacıları, bu gelişmeyi ŞİÖ'nun gelecekte nükleer silahları ile bir "Doğu NATO" haline gelebileceği yorumunu yapmışlar. Ancak, Yulia Nikitina üye devletler arasındaki etkileşim mekanizmalarına bakarak ŞİÖ'yi tam teşekküllü bir bölgesel örgüt olarak nitelendirmiyor, daha çok uluslararası bir foruma benzetiyor ve bazı Batı yazarlarının endişelerinin yersiz olduğunu belirtiyor.¹³⁵

KGAÖ Genel Sekreteri Bordyuja, 2012 yılında Şanghay İşbirliği Örgütü'nü uyuşturucuya karşı işbirliğine çağırması ve böylece gereksiz finansal maliyetleri azaltılabileceğini beyan etmiş.¹³⁶ Böylece, iki örgüt 8 Haziran 2012 tarihinde Tacikistan

Organization and Russia's Strategic Goals in Central Asia", **China and Eurasia Forum Quarterly Dergisi**, C. 7, S. 3, (2009), s. 94-95.

¹³³ Şanghay İşbirliği Örgütü ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Sekreterleri Arasında Mutabakat Muhtırası, 5 Ekim 2007, (Tacikistan Duşanbe).

¹³⁴ Viktor Litovkin, "More War Games: CSTO & SCO Join Hands", (Çevrimiçi) <http://www.globalresearch.ca/> (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2014).

¹³⁵ Yulia Nikitina, Deyatelnost ODKB i SHOS v Tsentralnoy Azii: Sravnitelnyy Analiz İstitutsionalnykh Potentsialov (KGAÖ ve ŞİÖ Orta Asya'da Faaliyetleri: Kurumsal Kapasitelerinin Karşılaştırmalı Analizi). Orta Asya: Uluslararası İşbirliğinin Güncel Konuları, Raporlar Toplamı, s.142.

¹³⁶ Mir24.tv, "Bordyuza: ODKB i SHOS Nuzhno Vmeste Borot'sya s Narkougrozoy (Bordyuja: KGAÖ

topraklarında ilk defa beraber askeri tatbikat gerçekleştirmişler.¹³⁷ KGAÖ ve ŞİÖ arasında imzalanan anlaşmalar henüz tam olarak uygulamaya geçmemiştir. ŞİÖ, yeni tehditler ve meydan okumalara karşı mücadele için kurulmuş bir örgüt olmasına rağmen, hâlihazırda daha çok siyasi ve ekonomik sorunları çözmeye odaklanmaktadır.

Ancak, iki örgüt Afganistan'a asker sevk etmeden kendi sorumluluk alanında Afgan tehdidi ile mücadele için güçlerini birleştirebilirdi. Çünkü uluslararası koalisyon güçlerinin aşamalı olarak orta vadede çekilmesi ve tüm kontrolün yerel yönetimlere devredilmesi, kaçınılmaz olarak uyuşturucu ticaretinin hacmini ve Orta Asya bölgesinde istikrarın bozulma riskini artıracaktır.

Ukrayna kriziyle NATO'nun Doğu Avrupa müttefik üyelerin savunmasını güçlendirmek için tatbikatlar yapması ve askeri birlikler konuşlandırmasıyla, KGAÖ'nün Doğuya doğru yönelerek ŞİÖ ile özellikle Çin ile işbirliğine yoğunlaşması beklenmektedir.

III. KGAÖ ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AGİT – Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da 57 ülkeyi bir araya getiren, Avustralya ve Afrika ülkeleri ile işbirliği yapan, bölgedeki anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü, çatışmaların önlenmesi, kriz ve çatışma sonrası yeniden yapılanma için önemli ve en büyük uluslararası kuruluşlardan biridir.

KGAÖ Genel Sekreteri, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ile işbirliğinin gelişmesi, uluslararası kuruluşlar ile ilişkilerde Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün en önemli faaliyetlerinden biri haline geldiğini beyan etmiştir. AGİT tarafı da KGAÖ ile işbirliğinin güçlenmesine istekli olduğunu bildirmektedir, ayrıca iki taraftan da bu yönde pratikte adımlar atılmış ve iki örgütünde işbirliği yapmayı kolaylaştıran benzer yönleri vardır.¹³⁸

ve ŞİÖ Uyuşturucu Tehdidine Karşı Birlikte Mücadele Etmesi Gerekıyor), (Çevrimiçi) <http://mir24.tv/news/community/4861295> (Erişim Tarihi: 5 Aralık 2013).

¹³⁷ Oleg, "Vladykin, Kapremont, Modernizatsiya i Novoye Popolneniye" (Revizyon, Modernizasyon ve Yeni Girenler), (Çevrimiçi) <http://vpk.name/news> (Erişim Tarihi:26 Nisan 2014).

¹³⁸ KGAÖ, "General'nyy Sekretar' OBSE Lamberto Zann'yer Vystupil na Rasshirennom Zasedanii Postoyannogo Soveta pri ODKB" (AGİT genel Sekreteri Lamberto Zannier KGAÖ Daimi Konseyin Genişletilmiş Toplantısına Katıldı), (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/international_org/

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı da KGAÖ gibi diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapma çabasındadır. AGİT, Avrupa Güvenlik Şartı'nda uluslararası teşkilatlar ve kurumlarla işbirliği yapmaya özen göstereceğini belirtmiştir.¹³⁹ Ayrıca, 1996 yılındaki Lizbon Bildirgesi'nde taraf devletler Avrupa'da güvenliğin sağlanması için Avrupalı ve Transatlantik kuruluşlarla geniş bir işbirliğinin ve koordinasyonun zorunlu olduğunu beyan etmişlerdir.¹⁴⁰

Orta Asya bölgesi AGİT'i de ilgilendiren bölgelerden biridir. Bölgedeki tüm ülkelerde örgütün ofisleri bulunmaktadır. Orta Asya'da güvenlik, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı üye devletleri için çok önemlidir, zira bölgedeki istikrarsızlık AGİT güvenliği ve refahına zarar verecektir.

İki örgüt arasında işbirliği terörle mücadele, yasadışı uyuşturucu ticareti, kitle imha silahlarının yayılmasını önleme, organize suç ve insan ticaretine karşı mücadele etme alanlarında gerçekleşmektedir. Ayrıca, KGAÖ Genel Sekreteri, AGİT Genel Sekreteri ile sürekli görüşmeler yapmakta ve KGAÖ Heyeti, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın forumlarına, askeri doktrin ile ilgili seminerlerine katılmaktadır.¹⁴¹

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, Terörle Mücadele Dairesi, Çatışmaları Önleme Merkezi ve AGİT Sınır Güvenliği ile ilgili Çalışma Grubu gibi AGİT'in yapısal birimleri ile işbirliği içindedir. Bunun yanı sıra, Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı, Afganistan'dan gelen uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele için yürütülen "Kanal" yıllık uluslararası operasyona katılmaktadır.¹⁴²

Doğal afet uyarı sistemi ve insan yapımı felaketleri bertaraf etme, hem de bunların sonuçlarını yok etme alanında AGİT ve KGAÖ çabalarını birleştirme konusunu değerlendirme aşamasındadır.

2010 yılında Kırgızistan'da meydana gelen olaylarla ilgili istişare toplantıları düzenleyen AGİT ve KGAÖ, birleşik güçlerinin etkinliğini göstermiştir. Bişkek

[detail.php?ELEMENT_ID=1686](#) (Erişim Tarihi:26 Nisan 2014).

¹³⁹ Avrupa Güvenlik Şartı, 19 Kasım 1999, (Türkiye İstanbul).

¹⁴⁰ XXI Yüzyıl Avrupa'sı İçin Ortak ve Kapsamlı Güvenlik Modeline ilişkin Lizbon Bildirgesi, 3 Aralık 1996, (Lizbon Portekiz).

¹⁴¹ Alexander Nikitin, "Post-Sovyet Military-Political Integration: The Collective Security Treaty Organization and its Relations with The EU and NATO", **China and Eurasia Forum Quarterly Dergisi**, C. 5, S. 1, (2007), s.39.

¹⁴² Vladimir Bogdanov, "Dve Organizatsii Vstretilis Za Odnim Stolom" (İki Örgüt Aynı Masada Buluştu), (Çevrimiçi) <http://www.rg.ru/2012/10/24/vsrtecha-site.html> (Erişim Tarihi: 7 Aralık 2013).

şehrinde düzenlenen bu toplantıda ilk kez uluslararası ve bölgesel kuruluşların (BM, AGİT, KGAÖ, NATO) temsilcileri, Kırgızistan'daki iç krizi aşmak ve toplumsal ve siyasi durumun normalleşmesi için çabalarını koordine etmişlerdir.¹⁴³

Şu anda taraflar güvenlik alanında ortak projeler için yeni girişimler üzerinde çalışmakta, özellikle 2014 sonrası koalisyon güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi bağlamında Orta Asya güvenliği üzerinde.¹⁴⁴ KGAÖ Genel Sekreteri'ne göre, bu çalışmalar sınır güvenliğini güçlendirmeye yöneliktir. Tacikistan ve Kırgızistan topraklarında, AGİT'in özel eğitim kurumlarında Afganistan dâhil Orta Asya ülkelerin sınır kuvvetlerine eğitim verilmektedir.¹⁴⁵

24 Ekim 2012 tarihinde AGİT Genel Sekreteri Lamberto Zannier, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Daimi Konseyin genişletilmiş toplantısına katılmış ve uluslararası toplumun yeni tehdidi siber güvenlik olduğunu kaydetmiştir. Taraflar bundan sonra siber suçlar üzerinde ortaklaşa hareket edeceklerin belirtmişlerdir.¹⁴⁶

Avrupa güvenliğinin önemli örgütlerinden biri olan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ile işbirliğinin iyi seviyede ve yoğun olması ve iki örgütün de böyle bir işbirliğine açık olmaları Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün bölgesel bir güvenlik yapısı olarak oluşmasının üzerinde olumlu etkileri olacaktır.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü AGİT'in önerdiği ortaklık projelerini tüm gücüyle destekleyerek uluslararası arenada tanınması için çalışmalar gerçekleştirmektedir. Genel olarak Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü arasındaki işbirliğinin doğru yönde olduğunu söyleyebiliriz.

¹⁴³ Nikolai, **a.g.m.** s. 10.

¹⁴⁴ Vladimir, **a.g.m.**

¹⁴⁵ Afghanistan.ru, “**ODKB i OBSE Rasshiryayut Vzaimodeystviye na Afganskom Napravlenii**” (KGAÖ ve AGİT Afganistan İşbirliğini Genişletmektedir), (Çevrimiçi) <https://afghanistan.ru/doc/66568.html> (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2014).

¹⁴⁶ Narimbek İsmagulov, “OBSE Natselena na Rasshireniye Tesnogo Sotrudnichestva s ODKB” (AGİT, KGAÖ ile Yakın İşbirliğin Geliştirmeye Amaçlamaktadır), (Çevrimiçi) <http://www.inform.kz/rus/article/2505076> (Erişim tarihi: 7 Aralık 2013).

IV. KGAÖ ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Avrupa-Atlantik güvenlik alanında en başarılı ve en önemli uluslararası askeri ittifaktır. KGAÖ gibi gelişme aşamasında olan örgüt için NATO ile işbirliği yapma, uluslararası alanda tanınma açısından büyük başarıdır. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, NATO ile birkaç defa işbirliği geliştirme girişiminde bulunmuştur.

İlk olarak KGAÖ Genel Sekreteri, 2004 yılında Kolektif Güvenlik Konseyi talimatı ile NATO genel merkezine uluslararası terörizm ve aşırıçılık, uyuşturucu kaçakçılığı ve yasadışı silah ticareti ile mücadele alanlarında işbirliğini öneren mektup göndermiştir. Ancak NATO tarafından olumlu yanıt verilmemiş ve o dönemdeki NATO liderleri KGAÖ ile ilişki kurma fikrini görmezden gelmişler.¹⁴⁷

NATO tarafından olumlu cevap verilmesine rağmen Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ilişki kurma ve geliştirme gayreti içindedir. 2007 yılında “Channal” anti-uyuşturucu operasyonuna gözlemci olarak katılmak için Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü davet etmiş, ancak NATO yine daveti kabul etmemiştir.¹⁴⁸ ABD ise gözlemci olarak bu etkinliğe 2006 yılından beri katılmaktadır.

Ancak 2009 yılında iki örgüt arasındaki işbirliği sorunu aşılacak gibi gelmiştir. 1977-1981 yıllarında ulusal güvenlik alanında, ABD Başkanı Jimmy Carter’in yardımcısı olarak çalışan ve Barak Obama ekibinden olan ünlü Amerikalı siyaset bilimci Zbigniew Brzezinski, NATO ve KGAÖ arasında resmi bir anlaşma yapılmasını önermiştir. Ona göre, eğer güvenlik alanında işbirliğini öneren anlaşmaya, günümüzde hem NATO hem de KGAÖ’ya üye olmayan ülkelerin, gelecekte iki örgütün herhangi birine katılma veya aynı anda ikisine de katılma hakkı veren madde içermesi durumunda NATO’nun itirazları kaldırılabilirdi ve KGAÖ ile işbirliği sağlanabilirdi.¹⁴⁹

Amerikalı uzmanın sunduğu öneri hem NATO hem de KGAÖ yetkililerinin ilgisini çekmişti. NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen, Brzezinski

¹⁴⁷ Gennady Pullin, “ODKB - NATO: Soyuzniki İli Vragi?” (KGAÖ-NATO: Müttefikler mi ya da Düşman mı?) (Çevrimiçi) <http://vpk-news.ru/articles/1064> (Erişim Tarihi: 8 Aralık 2013).

¹⁴⁸ Yulia Nikitina, “Vklad Organizatsii Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti v Regional'noye Sotrudnichestvo v Sfere Bezopasnosti” (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün Güvenlik Alanında bölgesel İşbirliğine Katkısı), *Analiticheskiye Zapiski Dergisi*, S. 3,(43), (Mayıs 2009), s. 27.

¹⁴⁹ Alexander Arbuzov, “Vozmozhen li Simbioz NATO i ODKB” (NATO ve KGAÖ Simbiyozu Mümkün mü) (Çevrimiçi) <http://vpk-news.ru/articles/6713> (Erişim Tarihi: 9 Aralık 2013).

tarafından sunulan öneri ile ilgili konuşmasında, iki taraf arasındaki karşılıklı güvenin güçlendirilmesi yolların daha yakın araştırılması gerektiğini ve güveni güçlendirecek herhangi bir fikre önyargılı olmadan davranacağını bildirmiştir.¹⁵⁰

Brzezinski'nin Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ile ilişkiler kurma fikrinin, NATO tarafından ele alınabileceği ile ilgili NATO Genel Sekreterin konuşmasına, KGAÖ yetkilileri fazla önem vermedi. Bunun nedeni de, Genel Sekreterin Amerikalı uzmanın fikrine ilişkin konuşması tüm NATO üyeleri tarafından kabul edildi anlamına gelmezdi. NATO'da bilindiği gibi kararlar, üye ülkelerin daimi temsilcileri, Dışişleri Bakanları, Hükümet ve Devlet Başkanları tarafından alınır.

Rusya'nın NATO'daki daimi temsilcisi Dimitry Rogozin, Amerikalı siyaset bilimcinin kendi fikirlerini NATO'ya sunarak eskisi gibi, küresel arenada Rusya'nın çıkarlarına zarar verme niyetinde olduğunu sayıyor. Ona göre, Brzezinski'yin sunduğu NATO ile KGAÖ arasındaki anlaşma, NATO'ya yeni üyelerin katılmasına ilişkin Rusya'nın itirazlarını ortadan kaldırmak için kullanılan "güzel ambalaj içindeki şekerdir" ve her zaman olduğu gibi Kuzey Atlantik İttifakını genişleterek küresel rolünü güçlendirme niyetindedir.¹⁵¹

KGAÖ Genel Sekreteri Bordyuja, yine de iki örgütün birlikte çözebileceği sorunların olduğuna inanıyor. Bu öncelikle Eski Sovyet bölgesinde terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadelede veri alışverişi ve uyuşturucu ticaretine karşı ortak operasyonlar yürütmedir. Bordyuja, NATO ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün ilgili organların imkânlarını kullanarak Afganistan'dan kaynaklanan terör ve uyuşturucu sorunu üzerinde önemli ölçüde etkileyebileceği kanaatinde.¹⁵²

NATO tarafı ise, böyle bir işbirliği için acele etmiyor. Çünkü Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Afgan topraklarının içinde faaliyet göstermekte, Afganistan'ın iç istikrarı ile ilgilenmektedir. Uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadele önceliği değildir. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü için Afganistan askeri faaliyet alanı değil dış

¹⁵⁰ Artur Blinov, "ODKB Podtyagivayut k NATO" (KGAÖ, NATO'ya Uzaniyor), (Çevrimiçi) http://www.ng.ru/world/2009-09-03/1_odkb.html (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2013).

¹⁵¹ Arbuzov, **a.g.m.**

¹⁵² Nikolay Bordyuja, "Sotrudnichestvo ODKB i NATO Povysilo by Uroven bezopasnosti – Bordyuzha" (KGAÖ ile NATO Arasındaki İşbirliği Güvenlik Seviyesin Arttıracaktı - Bordyuja), (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/general_secretary/detail.php?ELEMENT_ID=120&SECTION_ID=107 (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2013).

tehdittir, KGAÖ, Orta Asya üzerinden geçen aşırı cılık ve uyuşturucu kaçakçılığını önemser ve sadece kendi sorumluluk alanında harekete hazırdır.¹⁵³ Ancak, gelirleri terörist grupların faaliyetlerinin finanse edilmesi için kullanılan Afgan uyuşturucu kaçakçılığıyla beraber mücadele etmek iki örgütün de çıkarlarına uygundu ve işbirliği ile daha kolay olurdu.

Moskova Devlet Diplomasi Enstitüsü (MGİMO) uzmanı Yulia Nikitina'ya göre, iki tarafın önyargıları ise, işbirliği ruhunun gelişmesini engellemektedir. NATO, KGAÖ'yi kendi rejimlerini korumak için örgütü kullanmak isteyen diktatörler kulübü olarak algılamaktadır. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üyeleri ise, NATO'yu demokratik olmayan rejimleri devirmek ve Sovyet sonrası bölgede stratejik nüfus kazanmak isteyen müdahaleci bir aktör olarak görmektedirler¹⁵⁴.

Batı bilim adamlarına göre, KGAÖ lideri olarak Rusya'nın Kuzey Atlantik İttifakı ile ilişkileri resmileştirmek için çabaladığının asıl amacı, Eski Sovyet devletlerinin Rus nüfus alanı olduğunu NATO'ya kabul ettirmektir. Bu yüzden NATO, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün varlığını yok sayarak KGAÖ üyeleri ile ayrı ayrı barış İçin Ortaklık¹⁵⁵ (BİÖ) programı aracılığı ile (Ermenistan, Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan) Rusya ile Rusya-NATO Konseyi¹⁵⁶ çerçevesinde işbirliği yapmayı tercih etmektedir.¹⁵⁷ Bazı Batı uzmanlarına göre, NATO'nun KGAÖ ile işbirliğine sıcak bakmamasının sebebi, Batının KGAÖ'yi etkisiz bir örgüt olarak görmesidir, etkisiz olmasının nedeni ise, örgütün bugüne kadar hiçbir barışı koruma veya kriz yönetimi operasyonu gerçekleştirmemesidir. Rus araştırmacıları ise, bu eleştiriye karşı NATO'nun ilk askeri müdahalesinin 1995 yılında, kurulduğundan

¹⁵³ Yulia Nikitina, "How the CSTO Can (and Cannot) Help NATO", **PONARS Eurasia Policy Memo**, S. 285, (Eylül 2013), s. 4.

¹⁵⁴ **a.g.m.**, s. 4.

¹⁵⁵ NATO Barış İçin Ortaklık programı, Soğuk Savaş sonrası NATO'yı yeni uluslararası sisteme adapte etmek için tasarlanmıştır. BİÖ, çok taraflı işbirliğin öngörmez, aksine ortaklar ve NATO üyeleri arasında ikili ilişkiler kurulmasını sağlar. Buna göre her bir ortak devletin yükümlülükleri vardır ve NATO toprak bütünlüğüne, siyasi bağımsızlığına veya güvenliğine tehdit ortaya çıktığı zaman bu Devletlerle danışır. Böylece üyeler ve ortaklar arasında güvenlik ilişkilerinin destekler. KGAÖ Üyelerinden Kazakistan, Kırgızistan, Ermenistan ve Rusya 1994, Beyaz Rusya 1995, Tacikistan 2002 yılında bu programı imzalamışlar. Shaymergenov, **a.g.m.**, s. 2.

¹⁵⁶ Rusya-NATO Konseyi (RNK), 28 Mayıs 2002 yılında Roma toplantısında kurulmuştur. Rusya-NATO Konseyi, Avrupa-Atlantik bölgesinde güvenlik konularında danışma, işbirliği, fikir birliği oluşturma ve ortak karar alma için kurulmuş bir mekanizmadır. Roma Deklarasyonu'na göre NATO üyeleri ve Rusya RNK kapsamında iki tarafı ilgilendiren konularda eşit ortaklar olarak çalışırlar. Rusya-NATO Konseyi Resmi Sitesi: <http://www.nato-russia-council.info/en/about/>

¹⁵⁷ Saat, **a.g.m.**, s. 10.

nerede yse yarım asır sonra yapıldığını belirterek, NATO'nun 46 sene hazır ve tetikte bulunduğunu ileri sürmektedir. Onlara göre, KGAÖ de hazır ve tetiktedir sadece on sene olmuştur, örgütün askeri güçlerinin oluşmasından bu yana dışarıdan hiçbir saldırı olmamıştır. Bu güçlerin kullanımı için de herhangi bir nedenin bulunmaması örgütün etkisiz olduğu anlamına gelmiyordu.¹⁵⁸

Yulia Nikitina ise, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü ile Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü arasındaki ilişkilerin temel sorununu şöyle açıklamaktadır: NATO pratik işbirliği istiyor ve en çok işlevsellik ve etkinliğe önem veriyor, oysa KGAÖ, kuruluşlar arasında resmi bir anlaşma istiyor ki, NATO, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nü eşit bir ortak olarak kabul ettiğini kanıtlamak için.

NATO ile KGAÖ arasındaki işbirliği sorunu veya işbirliğinin olmaması örgüte üye devletler arasındaki siyasi ilişkilerden dolaydır. Daha doğrusu, kendi örgütlerinde başrol oyuncusu olan ABD ve Rusya arasındaki ilişkilere bağlıdır. İki ülkenin füze savunma alanındaki anlaşmazlıkları, Suriye krizinde değişik tarafları desteklemesi, ABD'nin karşı çıkmasına rağmen Rusya'nın eski bir CIA ajanına kapılarını açması ve iki ülke arasındaki diğer sorunları göz önünde tutacak olursak KGAÖ ve NATO arasında işbirliğinin yakın tarihte yapılması pek mümkün görünmüyor.

¹⁵⁸ Nikitina, *The Collective...*, a.g.m., s. 41.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖRGÜTE ÜYE ÜLKELERİN ULUSAL ÇIKARLARI

AÇISINDAN – KGAÖ

Eski Sovyetler Birliği bölgesi, jeopolitik avantajlı konumundan dolayı günümüz uluslararası süreçlere aktif bir şekilde katılmaktadır. Bölgedeki zengin petrol ve enerji kaynaklarının yanı sıra, Doğu ve Batıyı birbirine bağlayan ana ulaşım yollarının varlığı, bölgesel ve bölge-dışı aktörler arasında artan bir ilgi oluşturmakta ve önemini yükseltmektedir. Bu bağlamda bölge ülkeleri ulusal çıkarlarını, çeşitli yapılara katılmakla sağlamayı amaçlamaktadır.

BDT, Avrasya Ekonomik Topluluğu, AGİT, ŞİÖ ve KGAÖ bölgede faaliyet gösteren başlıca kuruluşlardır. Bu bölümde Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütüne üye ülkelerin ulusal çıkarları analiz edilmektedir. Ulusal çıkarları ve de güvenliği sağlamada örgütün önemi incelenir.

I. Rusya Federasyonu

Rusya, günümüz dış politikasında yakın komşulara, eski Sovyetler Birliği ülkelerine öncelik vermekte ve bu ülkelerle işbirliğine odaklanmaktadır. Moskova'nın eski Sovyet Birliği devletlerine yönelik dış politikası ikili işbirliği, güvenlik sorunlarında çok taraflı işbirliği, askeri ve ekonomik bütünleşme olarak üç ana yönde gelişmektedir.

Rusya'nın bölge ülkeleriyle geleneksel ikili ilişkileri modern koşullarda maksimum derecede verimli olmadığı için Moskova, diğer dünya ülkeleri gibi çabasını bölgesel boyutta bütünleşme süreçlerine yoğunlaştırmıştır.

Bağımsız Devletler Topluluğu'nda çok taraflı işbirliği ve bütünleşme süreçlerin geliştirilmesi, Rusya Federasyonu dış politikasının önceliği olarak belirlenmiş. Bu

bakımdan, KGAÖ örgütü, Rusya Federasyonu'nun dış politika stratejisine uygun konumdadır, çünkü Rusya örgütün en önemli üyesidir ve KGAÖ stratejilerini ve faaliyetlerini belirlemede özel bir konuma sahiptir.¹⁵⁹

Yukarıda adı geçen kuruluşların çoğu bölgesel bütünleşmenin ekonomik yönlerini geliştirmeyi hedeflemektedir, ancak bölgedeki askeri-siyasi ilişkilerde güvenlikle ilgilenen ve güvenliği sağlayan yapı olarak KGAÖ tartışılmaz olarak en önemli örgüttür. Bunun ispatı ise, 2008-2013 Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti'dir. Belgede denildiği gibi, BDT'da istikrar ve güvenliği sağlamak için en önemli araç olarak KGAÖ'nün geliştirilmesi ve onun sorumluluk alanında güvenlik sağlamada merkezi bir kuruma dönüştürülmesi, ayrıca modern zorluklara ve yeni tehditlere direnme yeteneğine sahip evrensel bir uluslararası kuruluşa dönüştürülmesi, Rusya Federasyonun ana görevlerinden biridir.¹⁶⁰

Rusya Federasyonu 2020 yılına kadar Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne göre KGAÖ, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı trafiğine karşı mücadele dâhil olmak üzere, bölgesel siyasi-askeri ve askeri-stratejik niteliğe sahip zorluklar ve tehditlerle yüzleşmek için tasarlanmış ana devletlerarası araçtır.¹⁶¹

Rusya KGAÖ'yi, stratejik anlamda Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan Dış Politika Konsepti'ndeki hedefleri gerçekleştirmek için kullanmaktadır. Bu hedefler ise aşağıdaki görevlerden oluşmaktadır:

- Rusya'nın katılımı olmadan Orta Asya'da alternatif güvenlik sistemlerinin oluşmasını önlemek ve bölgeye üçüncü ülke askeri varlığının yerleşmesine izin vermemek;
- Yakıt ve enerji dâhil olmak üzere ulaşım koridorları ve iletişim sisteminin düzgün şekilde çalışmasını sağlamak;
- Rus vatandaşlarının hak ve çıkarlarını kapsamlı şekilde korumak ve Rus halklarının Rus dili ve kültürlerinin güçlenmesini sağlamak;

¹⁵⁹ Chernyavskii, "Rossiyskiye Prioritety v Tsentralnoy Azii" (Rusya'nın Orta Asya Öncelikleri), Tsentral'naya Aziya: Aktual'nyye Aktsenty Mezhdunarodnogo Sotrudnichestva Raporların Toplamı, Moskova, 2010, s. 8.

¹⁶⁰ Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti, (Çevrimiçi) <http://www.mid.ru/bdomp/sitemap.nsf> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2014).

¹⁶¹ Rusya Federasyonu 2020 Yılına Kadar Ulusal Güvenlik Stratejisi, 12 Mayıs 2009, (Çevrimiçi) http://news.kremlin.ru/ref_notes/424 (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2014).

- Rusya'nın katılımı ile çok taraflı kurumların konsolidasyonu ve güney sınırlarda istikrar ve güvenliğin sağlanmasında kullanmak.¹⁶²

Rusya için Orta Asya, Dış Politika Konsepti'nde de belirtildiği gibi önemli bir bölgedir. 2014 yılında NATO güçlerinin Afganistan topraklarından çekilmesinden sonra, uyuşturucu ticareti hacminin artması ve aşırıların iktidara gelerek Orta Asya ülkelerini etkilemesi büyük ihtimaldir. Afgan uyuşturucu maddelerinin Orta Asya'dan Rusya sınırlarına, oradan Avrupa'ya geçmesi Rusya'yı, Orta Asya ülkeleri ile işbirliğine zorunlu kılmaktadır. KGAÖ'nün varlığı, Rusya'nın uluslararası terörizm, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, organize suçlar, yasadışı göç ve diğer ulusal güvenliğe yönelik tehditlerle mücadelede Orta Asya'daki ortak çabaları koordine etme işlerini ve rahatlıkla hareket edebilmelerini kolaylaştırmaktadır.

Bu ve diğer nedenlerden dolayı da Rusya, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün etkinliğini arttırmak ve güçlendirmek için büyük çabalar sarf etmektedir, bu ülke cumhurbaşkanı, başbakanı ve diğer yetkili kişilerin çok sayıdaki konuşmalarından bellidir. Böylece, Rusya Federasyonu resmi olarak KGAÖ'yi uluslararası güvenliği, özellikle bölgesel güvenliği sağlamada temel kurum olarak görmektedir.

NATO'nun Doğu Avrupa'da oluşturmakta olduğu füze kalkanı sistemine karşılık olarak Rusya, örgüt çerçevesinde Beyaz Rusya, Ermenistan ve Kazakistan gibi KGAÖ üyeleriyle ortak hava savunma sistemin kurarak kendi güvenliğin sağlamayı komşu ülkelerden başlatmaktadır.¹⁶³

Ayrıca, bölge ülkeleriyle güvenlik alanında işbirliğinin geliştirilmesi Rusya'da, bölge üzerindeki nüfuzu arttırmak için ana mekanizma olarak kabul edilmektedir. Son yıllarda merkezi Orta Asya'nın komşusu olan Afganistan'daki, küresel düzeyde uluslararası terörizmle mücadele olayı Rusya'ya uygun koşullar yaratmaktadır ve KGAÖ, Rusya için etkili ve aynı zamanda daha az maliyetli araç olmaya devam etmektedir.¹⁶⁴

¹⁶² Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti, **a.g.m.**

¹⁶³ Kerim Has, "Orta Asya'nın Bölgesel Dinamikleri Çerçevesinde Rusya-Kazakistan İlişkileri", Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Analiz No: 23, s.5.

¹⁶⁴ A. Dundich, "Rossiysskiy Vklad v Formirovaniye Sistemy Energeticheskoy Stablnosti v Tsentralnoy Azii" (Orta Asya'da Enerji Sisteminin İstikrarlaşmasında Rusya'nın Katkısı), Tsentral'naya Aziya: Aktual'nyye Aktsenty Mezhdunarodnogo Sotrudnichestva Raporların Toplamı, Moskova, 2010, s. 50-51.

Prof. Dr. Ali Hasanov'a göre, Rusya Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nü güçlendirerek, eski Sovyet bölgesini etkisi altında tutmayı planlıyor ve gerektiğinde üye ülkelerin iç işlerine karışarak örgüt aracılığıyla kendine uygun olan rejimleri desteklemeyi düşünüyor.¹⁶⁵ Çünkü bölge ülkelerindeki istikrarsızlık, mevcut rejimlerin çökerek aşırı dincilerin veya Batı yandaşı partilerin iktidara gelmesi Rusya için en tehlikeli senaryolardan biri olabilir.

II. Beyaz Rusya Cumhuriyeti

Beyaz Rusya, bulunduğu coğrafyalık konumdan dolayı Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün Avrupa kanadını oluşturan örgüt üyesidir. Beyaz Rusya, geleneksel olarak güvenliği sağlama konusunda örgüt çabalarının daha çok odaklandığı Orta Asya ve Transkafkasya bölgeleri ile karşılaştırıldığında biraz geridedir.

Beyaz Rusya Ulusal Güvenlik Konseptine göre, ülkenin uluslararası ve bölgesel kolektif güvenlik sistemlerine katılması, ulusal güvenliği sağlamanın temel ilkelerinden biridir. Ayrıca, belgede kendi ulusal çıkarı olarak KGAÖ etkinliğinin artırılmasına büyük önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹⁶⁶

Günümüzde Beyaz Rusya Cumhuriyeti için hiçbir ülke muhtemel düşman konumunda değildir ve olası askeri tehlikenin veya tehdidin ortaya çıkması durumunda ise ülke, kendi ulusal çıkarlarını koruyabilecek kadar güce sahip olduğu kanaatindedir, ülkenin askeri doktrini tamamen savunma eksenslidir. Belirtmek gerekiyor ki, Beyaz Rusya doktrinde, herhangi bir devlete karşı toprak iddiası olmadığını ve diğer devletlere karşı bu tür iddiayı tanımadığını vurguluyor. Bu da eski Sovyet ülkelerinin toprak sorunu olmadığını doğrudan ve dolaylı olarak belirten nadir doktrinlerden biridir.¹⁶⁷

Ülkenin askeri doktrine bakarak ve örgüte göre tehlikeli nokta olarak değerlendirilen Orta Asya bölgesinden uzakta bulunmasını göz önüne alarak Beyaz Rusya'nın KGAÖ'ye katılmasını güvenlikten ziyade ekonomik ve siyasi amaçlı olduğu

¹⁶⁵ Hasanov, **a.g.m.**, s. 3.

¹⁶⁶ Belarus Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti, Belarus, (Çevrimiçi) <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=P31000575&p2={NRPA}> (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2014).

¹⁶⁷ Babadzhanov A. Y. "Analiz Voyennykh Doktrin Gosudarstv-Uchastnikov ODKB" (KGAÖ Üye Devletleri Askeri Doktrini Analizi), (Çevrimiçi) http://vestnik-old.mgimo.ru/filesserver/03/vestnik_03-05.pdf (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2014), s. 62.

söylenbilir. İlk olarak, KGAÖ çerçevesinde Belarus yönetiminin müttefik olarak gördükleri Rusya ile işbirliğidir. Bunun bir delili de doktrinde özel olarak sadece Rusya ile işbirliği yapılmasından bahsedilmesidir.¹⁶⁸ Beyaz Rusya ve Rusya arasındaki işbirliği öncelik olarak ekonomiktir, askeri ise ikinci planda yer almaktadır.

Kardeş Rusya'nın Beyaz Rusya ile tarihsel ve diğer yakınlıklarının yanı sıra Rus yönetiminin Cumhurbaşkanı Lukaşenko ile ilişkilerinin iyi olması Beyaz Rusya'nın işine yaramaktadır. Üstelik otoriter Belarus yönetiminin işbirliği yapacağı alternatifi yoktur.¹⁶⁹

Bölgesel kuruluşlar çerçevesindeki işbirliği, Rusya liderliğindeki ittifak ülkelerden destek alarak Beyaz Rusya'ya kendi politikasını yürütme olanağı sağlar. Beyaz Rusya, KGAÖ üyeleri olan Rusya ve Kazakistan ile AET kapsamında ülkeler arası ekonomik işbirliğinin artırılması ve genişletilmesi için çaba harcamaktadır.

Bazı Rus bilim adamlarına göre, Beyaz Rusya Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nü Rusya ile olan ilişkilerinde şantaj malzemesi olarak da kullanıyor. 2009 yılında Rusya ve Beyaz Rusya arasında ortaya çıkan "Süt Savaşı" olarak adlandırılan olay, Beyaz Rusya'nın KGAÖ kapsamında Kolektif Hızlı Müdahale Gücü'nün oluşturulmasına karşı çıkmasına ve bir sonraki toplantıya katılmamasına neden olmuştur. Ancak, Belarus araştırmacıları ise, bunu şantaj değil, jeopolitik, jeoekonomik ve uyuşturucu güvenliklerinin birbiriyle yakından alakalı olduğu uluslararası güvenliği sağlamanın bir formu olarak tanımlıyorlar.¹⁷⁰

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü kapsamında uyuşturucu maddelerine karşı işbirliği de Beyaz Rusya için önem taşımaktadır. 2010 yılında Beyaz Rusya'nın KGAÖ başkanlığı sırasında BM Güvenlik Konseyi tarafından Beyaz Rusya girişimleri ile

¹⁶⁸ Belarus Cumhuriyeti Askeri Doktrini, (Çevrimiçi) <http://laws.newsby.org/documents/laws/law0683.htm> (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2014).

¹⁶⁹ Bazanov A. V. ve Krishtapovich L E, "Soyuznoye Gosudarstvo Kak İmperativ Razvitiya Belorusi i Rossii v Sovremennom Mire" (Rusya ev Beyaz Rusya Müttefik Devletler, Modern Dünyada Gelişmenin Zorunlu Yolu Olarak), (Çevrimiçi) http://iac.gov.by/nfiles/000019_636527.pdf (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2014).

¹⁷⁰ Yuriy Tsarik, "Geopolitika Belorusi i Potentsial ODKB. 2011; Afganskaya Narkougroza v Tsentrenovoy Povestki ODKB. (Çevrimiçi) www.bgr.by (Erişim Tarihi: 14. Eylül 2012)'den Klevakina Vladimirovna, "Strategiya i Deyatelnost Organisations Dogovora O Kollektivnoy Bezopasnosti v Otsenkakh Gosudarstv-Chlenov" (Üye Devletlerin Değerlendirmesinde Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Stratejisi ve Faaliyetleri), (Çevrimiçi) <http://www.teoria-practica.ru/-1-2013/politics/klevakina.pdf> (Erişim Tarihi: 8 Mart 2014).

Afgan uyuşturucu üretiminin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit olarak kabul edilmesi, Beyaz Rusya'nın uluslararası arenadaki rolünü yükseltmiştir.¹⁷¹

III. Ermenistan Cumhuriyeti

Ermenistan Cumhuriyeti Rusya ile örgütün Kafkasya kanadını oluşturmaktadır. Ermenistan, örgüt kapsamında askeri-siyasi entegrasyonun güçlendirilmesi için en çok çaba harcayan ülkelerden biridir. Bunun en önemli nedeni de Azerbaycan ile olan toprak sorunudur.

Aralarındaki ihtilaflara rağmen, Ermenistan askeri doktrininde Azerbaycan'ı düşman ülke olarak belirtmemektedir, ancak Azerbaycan'ın Dağlık-Karabağ ihtilafında Ermenistan üzerinde askeri üstünlük elde etmeye çalışması ülkenin askeri güvenliği için tehdit olarak belirlenmiştir. Azerbaycan ise, Erivan'ı düşman ülke konumuna koymaktadır.¹⁷²

Ermenistan'ın KGAÖ'ye üyeliği, ülke güvenliğini sağlamanın temel unsurlarından biridir. İlk olarak Ermenistan Dağlık-Karabağ sorununda olası bir saldırı halinde kolektif savunma ilkesinden faydalanır. İkinciden, uluslararası kuruluşların gündeminde olan ve Ermenistan için büyük önem taşıyan kararların alınmasında KGAÖ üye devletlerinden destek alır. Üçüncü olarak, taraf devletler arasında askeri-teknik alanında uygulanan ayrıcalıklı koşullardan yararlanır.

Ermenistan, örgüt kapsamında ve iki taraflı anlaşmalar çerçevesinde Rusya ile askeri alanda işbirliğini güçlendirmektedir. Örneğin, Ermenistan topraklarında 102. Rus askeri üssü konuşlanmış durumdadır. Rusya sınır karakolu askerleri Ermeni askerlerle beraber ülkenin Türkiye ve İran ile olan sınırlarını muhafaza etmekte, öte yandan Rusya, Ermenistan ordusunu silah ve askeri teknoloji ile donatmaya devam etmektedir.¹⁷³ Ayrıca, belki de Erivan açısından en önemlisi, Azerbaycan tarafından bir saldırı durumunda Rusya liderliğindeki KGAÖ üye devletlerinin örgüt tüzüğü uyarınca Ermenistan tarafına yardım ederek saldırgan devlete karşı harekete geçmesidir.

¹⁷¹ Yuriy Tsarik, "Geopolitika Belorusi i Potentsial ODKB" (Beyaz Rusya Jeopolitiği ve KGAÖ Potansiyeli), (Çevrimiçi) http://bgr.by/project/geopolitika_belar (Erişim Tarihi: 8 Mart 2014).

¹⁷² Babadzhanov, **a.g.m.**, s. 61.

¹⁷³ Ali Asker, "Rusya'nın Ermenistan'da Askeri Varlığı: Hukuki ve Politik Bakış Açısıyla Bir Değerlendirme", **Ermeni Araştırmaları Dergisi**, S. 41, (Haziran 2012), s. 97,102.

Bazı analistler ise, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün varlığı, Ermenistan'a karşı Azerbaycan tarafından aktif bir saldırı gerçekleşmesine engel olmakta olduğunu ileri sürüyorlar. Ancak, KGAÖ Genel Sekreteri N. Bordyuja ise, Dağlık-Karabağ sorununda çatışmanın yeniden başlamasına defalarca karşı olduğunu belirtmiş ve bazı KGAÖ üye devletlerinin başkanları Dağlık-Karabağ uyuşmazlığında örgüt güçlerinin kullanılmasına izin vermeyeceklerini bildirmişler.¹⁷⁴ USAK Avrasya Araştırmaları Merkezi Başkanı Turgut Demirtepe'ye göre, Rusya veya KGAÖ'nün Karabağ sorununda Azerbaycan saldırısına karşı müdahalede bulunması mümkün değildir. Uluslararası hukuka göre ve BM kararlarında da denildiği gibi Karabağ Azerbaycan toprağıdır ve olası bir askeri harekât saldırı niteliğini taşıyamaz.¹⁷⁵

Geleneksel olarak, Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki Dağlık-Karabağ ihtilafının barışçıl yollarla çözümü ile 1992 yılında kurulan AGİT Minsk Grubu uğraşmaktadır. Minsk Grubu, Dağlık-Karabağ anlaşmazlığının çözüme kavuşması için çeşitli barış planların hazırlayarak taraflara sunmuştur. Ancak bu planlar her iki ülkeden birisi tarafından reddedilerek sonuç elde edilememiştir.¹⁷⁶

IV. Kazakistan Cumhuriyeti

Kazakistan, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün Orta Asya üyesidir ve ekonomik, askeri ve siyasi göstergeleri ile Rusya Federasyonu'ndan sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Kazakistan bağımsız olduktan sonra çok yönlü dış politika uygulayarak ABD, AB, Rusya ve Çin gibi büyük güçler arasında dengeli bir siyaset izlemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Kazakistan BM, AGİT, NATO, ŞİÖ ve KGAÖ gibi uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ile işbirliği yapmaya önem göstermektedir. Kazakistan, bölgede Rusya'nın liderliğine karşı çıkmadan diğer güçlü oyuncular ile yakından ilgilenerek,

¹⁷⁴ Niyazov N. S. "Vzaimootnosheniya Azerbaydzhana i ODKB v 1994-2011 gg" (Azerbaycan ve KGAÖ İlişkileri 1994-2011), (Çevrimiçi) <http://cyberleninka.ru/article/n/vzaimootnosheniya-azerbaydzhana-i-odkb-v-1994-2011-gg> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2014).

¹⁷⁵ Turgut Demirtepe, "Etkinliği Sorgulanan Bir Örgüt Olarak KGAÖ", (Çevrimiçi) http://www.usak.org.tr/kose_yazilari_det.php?id=2044&cat=324#.UzrAtqh_spo (Erişim Tarihi: 1 Nisan 2014).

¹⁷⁶ Burak Geçkin, "Azerbaycan, Ermenistan ve AGİT Minsk Grubu Çerçevesinde Karabağ Sorunu", (Çevrimiçi) <http://politikaakademisi.org/> (Erişim tarihi: 15 Mart 2014).

çok yönlü politika sayesinde çok taraflı işbirliğinden maksimum seviyede faydalanmayı düşünüyor.

Kazak yönetimi KGAÖ faaliyetleri ve rolünü yüksek olarak değerlendirmektedir. Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbaev'e göre KGAÖ, bütün devletler katılmasına rağmen, tüm BDT ülkelerin güvenliğini sağlayan önemli askeri yapıya dönüşmüştür. Ülkenin askeri doktrininde ise, KGAÖ üye devletleriyle işbirliği öncelik olarak ilk sırada yer almaktadır.¹⁷⁷

Muhtemel çatışma bölgesinde yer alan Kazakistan için, BDT'nin güney sınırlarındaki uyuşturucu kaçakçılığı, siyasi ve dini aşırıcılık, uluslararası terörizm, silah ve insan kaçakçılığı gibi sorunlarla mücadele etmek en önemli güvenlik konularıdır.¹⁷⁸ Kazakistan'da 500 bin civarında Uygurların yaşadığı göz önümüze aldığımızda, Çin'e bağlı Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki etnik çatışmalar da Kazakistan için başka bir çözümünü bulmamış sorundur.

Bu durumda, Kazak yönetimi için ülkenin güvenliğini sağlamak ve somut faydalar elde etmek için çeşitli bölgesel ve uluslararası farklı biçimdeki küresel oyuncularla işbirliği yapmak ülke çıkarıdır. Bu bakımdan, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü bölgedeki askeri işbirliği için en önemli yapıdır. KGAÖ kapsamında Kazakistan, önemli maddi yararlar elde etmektedir, özellikle ücretsiz askeri eğitim alma, silahlı kuvvetleri güçlendirmek için çeşitli silah türleri, mühimmatlar, teknik araçları indirimli fiyatlarla alma imkânından istifade etmektedir. Örneğin, Kazakistan'a Ocak ayında Rusya tarafından karşılıksız 5 adet S-300 füze savunma sistemi verilmiştir.¹⁷⁹

Ayrıca Kazakistan, 2011 yılında kabul ettiği askeri doktrinde yeni tehditler olarak belirtilen “demografik gerginlik” ve “doğal kaynakların ve suyun azlığı” gibi sorunların, özellikle son zamanlarda Orta Asya devletleri açısından en ciddi sorun olan su meselesini KGAÖ çerçevesinde çözmeye çalışmaktadır.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Babadzhonov **a.g.m.**, s. 63.

¹⁷⁸ Forbes.kz, “Kazakhstan Podderzhivayet Predlozheniye ODKB ob Ukrepleniye Tadzhiksko-Agfamskoy Granitsy” (Kazakistan, Tacik-Afgan Sınırının Güçlendirmesine İlgili KGAÖ'nün Teklifini Destekliyor), (Çevrimiçi) http://forbes.kz/news/2013/09/24/newsid_40983 (Erişim Tarihi: 22 Mart 2014).

¹⁷⁹ Fuad Seferov, “Rusya'dan Kazakistan'a Bedava 5 Adet Füze Sistemi”, (Çevrimiçi) <http://haberrus.com/> (Erişim Tarihi: 22 Mart 2014).

¹⁸⁰ Kazakistan Cumhuriyeti Askeri Doktrini, (Çevrimiçi) <http://www.centrasia.ru/cnt2php?st=1321351920> (Erişim Tarihi: 23 Mart 2014).

Uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadele, uyuşturucu üretiminin merkezi olan Afganistan ve Pakistan'a yakın her hangi bir ülke gibi Kazakistan'ın da büyük çabalar sarf ettiği bir alandır. Bu konudaki temel sorun, Afgan uyuşturucu maddelerinin transiti için Orta Asya ülkelerin toprakların kullanması, Kazakistan dâhil komşu ülkelerde uyuşturucu bağımlıların sayısının sürekli artması ve uyuşturucu kaçakçılığına bağlantılı suç örgütlerin ortaya çıkmasıdır.¹⁸¹ Bu tehditlerle başa çıkabilmek için Kazakistan, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün terörizm ve aşırıcılık tehditlerle mücadele etme mekanizmalarına aktif olarak katılmaktadır.

Cumhurbaşkanlığına bağlı Kazakistan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü baş bilimsel görevlisi Syraezhkin'e göre, Kolektif Hızlı Müdahale Gücü – bölgedeki kolektif güvenliği sağlamak için tasarlanmış tek yapıdır. KHMG'nın Afganistan sınırları boyunca güçlendirilmesi – KGAÖ üye ülkelerin, Afganistan'dan kaynaklanan güvenlik sorunları ile baş edebilmenin tek yoludur.¹⁸² Bu nedenle Kazakistan, Kolektif Hızlı Müdahale Güçleri'ne Hava İndirme Tugayı ve Deniz Taburu ayırmıştır.

V. Tacikistan Cumhuriyeti

Tacikistan, yasalarında da belirtildiği gibi ülkenin dış güvenliğin sağlamak için uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak zorundadır. Tacikistan'ın uluslararası örgütlerle işbirliğine gitmesini zorunlu kılan çeşitli faktörler vardır: ülkenin bulunduğu coğrafik konumu (ülkenin Afganistan ile yaklaşık 1.400 kilometre olan Orta Asya devletleri arasında en uzun sınıra sahip olması),¹⁸³ ekonomik (ülkenin iktisadi kalkınma seviyesinin düşük olması Tacikistan'ı büyük güçlere bağımlı kılmakta), askeri (Sovyet Birliği yıkıldıktan sonra diğer ülkelerden farklı olarak Tacikistan Sovyet Ordusundan hiçbir silah almamış ve sıfırdan başlamak zorunda kalmıştır, başka bir sorun ise, silahlı kuvvetlerde uzman askeri personelin azlığıdır,¹⁸⁴ iç durum (ülke içindeki siyasi

¹⁸¹ Mehmet Seyfettin Erol, "Orta Asya'da Güvenlik Sorunları", **Türkiyat Araştırmalar Dergisi**, S. 1, Güz 2004, s. 3.

¹⁸² Syraezhkin, "Tsentral'naya Aziya Segodnya: Vyzovy i Ugrozy" (Orta Asya Bugün: Zorluklar ve Tehditler), (Çevrimiçi) <http://www.kisi.kz/img/docs/5702.pdf> (Erişim Tarihi: 23 Mart 2014).

¹⁸³ **ODKB. Slaboye Zveno v Sisteme Bezopasnosti – Tadzhikistan** (KGAÖ. Güvenlik Sisteminin Zayıf Halkası - Tacikistan), (Çevrimiçi) <http://maxala.org/politika/17760-eta-skromnaya-odkb.html#.UzC> [S-6h_spo](#) (Erişim Tarihi: 27 Mart 2014).

¹⁸⁴ Klevakina **a.g.m.**, s. 3.

istikrarsızlık, düşük yaşam standartlarına ve işsizliğe neden olmakta ve uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm gibi suçlara yol açmaktadır).

Yukarıda adı geçen faktörlerden dolayı Tacikistan, diğer KGAÖ üye devletlerine göre kolektif güvenlik mekanizmasına daha çok ihtiyacı vardır. Bu bağlamda, Duşanbe için temel örgüt ülkenin askeri doktrininde belirtilen KGAÖ ve ŞİÖ'dür.¹⁸⁵ Ancak son zamanlarda Duşanbe bazı güvenlik konularında NATO ile işbirliği yapma çabası içerisindedir.

Tacikistan dış politikasının temelini Rusya ve onun başlattığı bölgesel yapılanmalar ile ilişkiler oluşturmaktadır. Tacikistan, bağımsızlığından bu yana Rusya'yı ülkenin ve bütün olarak bölgenin güvenliğini sağlamada en önemli ortak olarak kabul ediyor. Rusya'nın Tacik topraklarında 201. askeri üssü bulunmaktadır, karşılığında Moskova Tacik ordusunu silahlandırmakta ve silahlı kuvvetlerin askeri uçaklarla sağlamaktadır.¹⁸⁶

Uluslararası terörizm, aşırı dincilik, yasadışı göç ve silah kaçakçılığı gibi suçların ortaya çıktığı ülke olan Tacikistan'daki durum, bir bütün olarak bölgedeki tüm devletleri ilgilendirmektedir. 2014 yılında NATO güçlerinin Afgan topraklarından çekilmesi ise, bölge ülkelerin güvenlik kaygılarını daha da arttırmaktadır. 23 Eylül 2013 tarihindeki KGAÖ toplantısında Kolektif Güvenlik Konseyi, Tacik-Afgan sınırının güvenliğini arttırmak için Tacik sınır askerlerine askeri-teknik yardım sağlamayı öngören karar almış.¹⁸⁷ Tacikistan ise, örgütün faaliyetlerine aktif olarak katılmaktadır ve örgüt girişimlerin destekleyerek KGAÖ üye ülkelerinden özellikle Rusya'dan askeri ve maddi yardım elde etmektedir.

Bölge ve ülkedeki terör ve radikal gruplara karşı faaliyetlerin yanı sıra, KGAÖ barışı sağlama güçleri, 2010 yılındaki Kırgızistan olaylarından sonra ve son zamanlarda ülke içindeki tehditlerin baskın hale geldiği Tacikistan için büyük önem arz etmektedir.

¹⁸⁵ Tacikistan Cumhuriyeti Askeri Doktrini, (Çevrimiçi) http://www.geneva-academy.ch/RULAC/pdf_state/Military-Doctrine-TJ.pdf (Erişim Tarihi:27 Mart 2014).

¹⁸⁶ Faskhutdinov G. "Chem Pomozhet ODKB v Sluchaye Vtorzheniya Boyevikov v Tadzhiqistan" (Tacikistan'a Militan Bir İşgal Durumunda KGAÖ Ne Yapacak), (Çevrimiçi) <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1316798880> (Erişim Tarihi: 27 Mart 2014).

¹⁸⁷ KGAÖ Basın Sekreteri – Vladimir Zainetdinov, (Çevrimiçi) http://odkb-csto.org/news/detail.php?ELEMENT_ID=2701&SECTION_ID= (Erişim Tarihi: 28 Mart 2014).

Ülkede uyuşturucu üretilmesine rağmen uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadele Tacikistan'ın güvenlik tehditlerinden biri olarak kabul edilmektedir ve Duşanbe'nin KGAÖ'den destek aldığı başka bir alandır. Tacikistan toprakları özellikle Dağlık Badahşan Özerk Bölgesi, Rusya'ya sevk edilen Afgan uyuşturucu maddelerin trafiğinde kullanılan ana güzergâhlardan biridir.¹⁸⁸ Bu konuda Tacik hükümeti örgütün anti-uyuşturucu etkinliklerine aktif olarak katılarak uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadelede uluslararası ve bölgesel düzeyde uluslararası toplumun çabalarını desteklemektedir.

VI. Kırgızistan Cumhuriyeti

Tacikistan gibi iç durum ve çözümlenmemiş bir dizi sorunlardan dolayı örgüt içindeki en problemlili üyelerden biri olan Kırgızistan Cumhuriyeti, KGAÖ'ya karşı olumlu tavır sergilemektedir.

Kırgızistan'ın askeri doktrininde dış tehditler olarak belirtilen: “askeri-siyasi istikrarsızlık”, “Orta Asya bölgesindeki silahlı çatışma noktaları”, “yasadışı silahlı grupların ülke topraklarına girme olasılığının devam etmesi” ve “devlet sınırların belirlenmesinin bitmemiş olması” ve ayrıca iç tehditleri göz önünde bulundurduğumuzda Kırgızistan silahlı kuvvetleri ülkenin savunma ihtiyacını karşılayacak seviyede olmadığı belli oluyor.¹⁸⁹

Afganistan'dan kaynaklanan terörist ve aşırı grupların transit ülke olarak kullandıkları Tacikistan ve Özbekistan ile sınırların bulunması Kırgızistan için güvenlik açısından endişe verici durum olarak kalmaktadır. 2010 yılında Kırgızistan ve Tacikistan'da ortaya çıkan terörist saldırılar, bu ülkeler için uluslararası terörizm ve aşırılığa karşı mücadeleyi son derece acil duruma getirmişler.

Bu sebeplerden dolayı Bişkek uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla işbirliği yapma çabası içindedir. Doktrinde, kendi askeri güvenliğini ve uluslararası barış ve istikrarın güçlendirmesini sağlamak amacıyla işbirliği yapılması gereken kuruluşlar olarak BDT, KGAÖ ve ŞİÖ sırasıyla yer almaktadır.

¹⁸⁸ Klevakina **a.g.m.**, s. 3.

¹⁸⁹ Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Askeri Doktrini,(Çevrimiçi) http://www.centrasia.ru/news_A.php?st=1374474180 (Erişim Tarihi: 30 Mart 2014).

2014 yılında ABD'nin Manas üssün kapatılmasına karar veren Kırgız hükümeti, ülkenin ve Orta Asya güvenliği için Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütüne güvenmektedir.¹⁹⁰ Bu açıdan, KGAÖ'nün güçlendirmesi Kırgız hükümetinin önceliklerinden biri olarak kabul edilmiştir.

Kırgızistan'ın yeni hükümeti örgütü desteleyerek ilk olarak Rusya tarafından askeri ve ekonomik yardım almaktadır. Kırgız topraklarında Rusya'nın askeri üsleri bulunmaktadır. Moskova ise, karşılığında Bişkek'e 4,5 milyon civarında para ödemekte ve Kırgız silahlı kuvvetlerine ücretsiz askeri eğitim sağlamaktadır. Kant hava üssü ise, 2017 yılından itibaren 15 yıla KGAÖ kapsamında ücretsiz kullanılması kararlaştırılmıştır.¹⁹¹ İkinciden, kendine yönelen dış tehditlerin tümüne karşı koyabilecek güce sahip olmayan Kırgızistan için KGAÖ koruyucu hizmetin vermektedir. Üçüncü olarak, KGAÖ desteğini alan Kırgızistan diğer büyük güçlerle özellikle ABD ile çok yönlü politikasını yürütmektedir.¹⁹²

Yukarıda adı geçen tehditlerin yanı sıra Kırgızistan için Afganistan'a coğrafi yakınlığı nedeniyle bölgesel uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele başlıca hedeflerinden biridir. Bu amaçla Bişkek uyuşturucu ticaretiyle mücadelede işbirliği yaptığı BM, AGİT, ŞİÖ ve KGAÖ gibi çeşitli uluslararası kuruluşlardan ve ülkelere yardım almaktadır. Bu bağlamda, KGAÖ bölgedeki uyuşturucuya karşı işbirliği için en önemli platformlardan biridir. Kırgız askeri güçleri örgüt çerçevesinde düzenlenen anti-uyuşturucu tatbikatlarına aktif olarak katılmaktadır. Ancak, 2010 yılında Kırgızistan'da meydana gelen olaylarda müdahalede bulunmayan KGAÖ, sadece Kırgızistan tarafından değil, dünya kamuoyu tarafından eleştirilere maruz kalmış ve etkinliği sorgulanmaya başlanmıştır.

Nisan ayındaki halk ayaklanması ile iktidarın devrilmesi, yanlıca Kırgız halkı için değil aynı zamanda bölge güvenliği için sorumlu olan KGAÖ için de bir dönüm noktası olmuştur. Geçici hükümetin başına gelen Roza Otunbaeva, Oş bölgesinde başlayıp diğer bölgelere de yayılan Kırgızlar ile Özbekler arasındaki etnik çatışmanın durdurulması için Rusya'dan KGAÖ çerçevesinde müdahalede bulunmasını talep etmiş. Örgüt

¹⁹⁰ Fırat Purtaş ve Halid Mammadov, "Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Orta Asya Cumhuriyetleri", **Uluslararası Sistemde Orta Asya Dış Politika ve Güvenlik**, der. Turgut Demirtepe ve Güner Özkan, Ankara: USAK Yayınları, 2013, s. 117.

¹⁹¹ Çağla Gül, Orta Asya'da İşbirliği ve Bütünleşme: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Örneği, **Küresel Eğilimler Serisi**, Çalışma kâğıdı No: 4, Ocak 2013, s. 5.

¹⁹² Klevakina **a.g.m.**, s. 3.

amacının “barışı güçlendirme, uluslararası ve bölgesel güvenliği ve istikrarı sağlama, üye devletlerin bağımsızlığı, egemenliği ve toprak bütünlüğün kolektif savunma” olduğuna göre KGAÖ, Kırgızistan’daki etnik çatışmaların bölgenin istikrarını bozmakta olduğu gerekçesiyle söz konusu çatışmada belirleyici rol oynayabilirdi.¹⁹³

Ancak, Moskova Kırgızistan’da yaşanan olayları iç mesele olarak değerlendirmiş ve örgütün iç işlere karışmama ilkesini ileri sürerek gelişmeler karşısında seyirci kalmıştır.¹⁹⁴ Kimi Rus araştırmacıları ise, Kırgız olaylarında örgütün üye devletin isteği üzerine müdahalede bulunma yetkisine sahip olduğunu belirtiyorlar. Ancak, Kırgızistan Geçici Hükümetinin yardım talibini KGAÖ’ye değil doğrudan Rusya’ya yaptığından dolayı örgütün müdahale etmek için yasal zeminin olmadığını iddia ediyorlar.¹⁹⁵ Bazı araştırmacılara göre, Rusya’nın karışmamasının nedeni 2008 yılındaki Gürcistan ile olan savaşla bozulan batı ilişkilerin daha da kötüleşmesine yol açacağı düşüncesiydi, çünkü Kırgızistan’daki iktidar değişikliğinin arkasında Rusya’nın olduğu tahmin ediliyordu.¹⁹⁶ Kırgızistan’da meydana gelen olaylarda askeri müdahalede bulunmayan KGAÖ, AGİT ile beraber istişare toplantıları düzenlemiş ve Kırgızistan’daki iç krizi aşmak ve toplumsal ve siyasi durumun normalleşmesi için diğer kuruluşlarla ve yerel hükümetle işbirliği yaparak çabalarını koordine etmişler.

Ayrıca, Kırgızistan’daki durumun istikrara kavuşturulması Ağustos 2010’da Erivan’da gerçekleşen örgütün gayri resmi toplantısında ele alınmış ve gelecekte benzer kriz durumlarında KGAÖ’nün daha etkin olması için örgütün ana belgelerine değişiklik yapılmasına ilişkin karar alınmış. Aralık ayında Moskova’da düzenlenen Kolektif Güvenlik Konseyi oturumunda ise, örgütün Anlaşması ile Tüzüğüne değişiklik yapılmıştır. Böylece KGAÖ, üye devletlere karşı sadece dış tehditler ortaya çıktığında değil, aynı zamanda iç krizler sırasında da müdahalede bulunma yetkisine sahip olmuş. Bununla birlikte, karar almada oybirliği ilkesi kaldırılmış ve BDT çerçevesinde kullanılan, uyuşmazlıklar sırasında sadece konuyla ilgili devletlerin oy kullanmasını öngören yeni sistem yerini almış.

¹⁹³ Klevakina **a.g.m.**, s. 3.

¹⁹⁴ Demirtepe, Etkinliği..., **a.g.m.**, s. 1.

¹⁹⁵ Nikitina, The Collective..., **a.g.m.**, s. 50.

¹⁹⁶ Anar Somuncuoğlu, “Rusya’nın Orta Asya Güvenlik Politikası: İç Güvenlik Krizlerinde Müdahale”, **21 Yüzyıl Dergisi**, S. 26, (Şubat 2011), s. 33.

Genel olarak örgüt Batı yazarları tarafından işlevsiz olarak eleştirilse de hâlihazırda üye ülkelerin taleplerini karşıladığını söyleyebiliriz. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, Rusya tarafından bölge devletlerin kendine daha fazla kenetlemek için kurulmasına rağmen, üye devletler Beyaz Rusya hariç çok yönlü politikalarını yürütebilmektedir. KGAÖ üye devletlerin, çoğunun Afganistan'a yakınlığı nedeniyle güvenlik kaygıları büyük ölçüde benzerlik göstermektedir ve günümüzde örgüt 2014 sonrası ortaya çıkabilecek, uluslararası ve bölgesel güvenlik için yeni tehditler olarak tanımlanan uluslararası terörizm, aşırıcılık ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi sorunlarla mücadeleye odaklanmaktadır. Bu bağlamda, Orta Asya ülkeleri örgütü Afgan tehdidine karşı bir siper olarak görmektedir. Ayrıca, KGAÖ'nün üye ülkelere verdiği başka bir yardım silahları indirimli fiyatlarla satın alması ve askeri uzmanların Rusya'da ücretsiz eğitim görmesidir. Rusya açısından ise, KGAÖ sadece terör ve uyuşturucuya karşı mücadele değil, aynı zamanda belki de en önemlisi sorumluluk alanı olarak değerlendiren Orta Asya ve diğer eski Sovyet bölgesinde nüfuzunu arttırarak etkinliğini korumaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KOLEKTİF GÜVENLİK ANLAŞMASI ÖRGÜTÜ'NÜN GÜNDEMİ VE GELECEĞİ

I. KGAÖ Gündemi

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün ana gündemini 2014 yılı sonunda NATO birliklerinin Afganistan'dan çekilmesi ile beraber ortaya çıkacak muhtemel tehlike ve tehditlere karşı hazırlık oluşturmaktadır. Uluslararası Barış Gücü askerlerinin ayrılacağı başta Tacikistan olmak üzere Orta Asya ülkelerini ve Rusya'yı ciddi şekilde endişelendirmektedir.¹⁹⁷

KGAÖ üye ülkeleri başkanları, NATO'nun esas güçlerinin ayrılmasından sonra Afganistan'daki durumun giderek bozulacağı ve komşu ülkelerin çıkarları ve güvenliğine zarar vereceği kanısındadır.

KGAÖ Genel Sekreteri Nikolay Bordyuja'ya göre, örgüt üyeleri için en korkutucusu Afganistan topraklarında beklemekte olan eğitimli, silahlı militanlardır. Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki Batı güçlerinin Afgan topraklarında üstlendiği görevleri birçok nedenlerden dolayı tam yerine getirilmemiştir. Bordyuja, Afganistan'da Taliban'ın yanı sıra Özbekistan İslami Hareketi'nin Özbekistan'a saldırmak için planlar hazırladığını ve Tacikistan ile Kırgızistan'a da geçme ihtimalinin yüksek olduğunu belirtti. Terör eğitim kampları olduğu gibi hala devam ettirilmektedir. Ayrıca, kaçınılmaz olarak uyuşturucu üretiminin daha da artması, dünyada Afgan heroinin birinci numaralı tüketicisi olan Rusya başta olmak üzere üye ülkelerde uyuşturucu kullananlar sayısının çoğalmasına yol açacağı tahmin ediliyor.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Faruk Akkan, "Rus NATO'su KGAÖ, Afganistan ve Suriye Tehdidini Görüşecek", (Çevrimiçi) <http://haberrus.com/politics/2013/09/23> (Erişim tarihi: 14 Nisan 2014).

¹⁹⁸ Nikolay Bordyuja, "Generalnyy Sekretar ODKB Nikolay Bordyuja v İnterv'yu İTAR-TASS o Situatsii Vokrug Afganistana: "My Otrabotali Plan po Protivodeystviyu Afganiskim Vizovam" (KGAÖ Genel Sekreteri Nikolay Bordyuja Afganistan'daki Duruma İlgili İTAR-TASS'a Verdiği

Rus uzmanları Afganistan’da ne olacağını kimsenin hatta bu ülkede yaşayanlar bile bilmediğini bu yüzden en kötü senaryoya hazırlıklar yapılması gerektiğini söylüyorlar. Bu kötü senaryolar ise, Rus araştırmacılarına göre şunlardır: mevcut rejimi Taliban rejiminin değiştirmesi, Taliban ile şimdiki rejimin bir koalisyon oluşturması, Afgan yasadışı gruplarının Orta Asya ülkelerine terörist saldırıları ve Afganistan’ın parçalanmasıdır.¹⁹⁹ Ayrıca, Uluslararası koalisyon güçlerinin Afgan topraklarından çekilmesini KGAÖ için bir imtihan ve aynı zamanda örgüt etkinliğini arttırmak için bir fırsat olarak görmektedirler.

Ancak, şunu da belirtmek gerekiyor ki KGAÖ, NATO gibi Afganistan topraklarına girerek ve bu ülkenin güvenliğini sağlamak için hazır değildir. KGAÖ, Orta Asya ülkelerin sınırlarındaki güvenliğini güçlendirerek kendi sorumluluk alanında hareket etmeyi planlamaktadır.

2014 yılından sonra Afganistan sorunlarını çözmek için bir plan üzerinde çalıştığını kaydeden KGAÖ Genel Sekreteri Bordyuja, belli bir durumlarda müdahalede bulunmak için hızlı müdahale güçlerinin askeri yeteneklerini güçlendirmek için ciddi çalışmalar yürütmekte olduğunu ve ayrıca, ortak hava kuvvetlerinin oluşturulduğunu ve kolektif özel operasyon güçleri gibi yeni askeri birliklerin kurulacağını söyledi.²⁰⁰ KGAÖ gündeminde Afganistan’a asker gönderme konusunun olmadığını ve ileride de olmayacağını açıklayan Genel Sekreter, yalnızca Afganistan’dan kaynaklanacak tehlike ve tehditlere karşı üye devletlerin güvenliği sağlanması için çalışmalar söz konusu olduğunu belirtti.²⁰¹ Ancak, 28 Mayıs 2013 tarihinde Bişkek şehrinde gerçekleşen gayri resmi zirvede sadece Afganistan’dan gelen tehditlere karşı korunma değil, aynı zamanda ülkede istikrarın sağlanması için Afganistan’a yardım etme kararı da alınmış. Bununla birlikte, Tacikistan-Afganistan sınırında güvenliğin artırılması ve askeri birliklerin güçlendirilmesine ilişkin kararlar alınmış.²⁰²

Sohbet: “Biz Afgan Zorluklarına Karşı Planlar Hazırladık”, (Çevrimiçi) <http://www.odkb-csto.org/news/> (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2014).

¹⁹⁹ Yulia Nikitina, “ODKB: Otvetstvennaya Bezopasnost” (KGAÖ: Güvenlik Sorumluluğu), (Çevrimiçi) <http://www.insor-russia.ru/files/ODKB.pdf> (Erişim Tarihi: 21 Nisan 2014).

²⁰⁰ Bordyuja, Generalnyy..., **a.g.m.**

²⁰¹ Rus NATO’su 2014 Sonrası Afganistan Senaryolarına Hazırlanıyor. (Çevrimiçi) <http://m.haberler.com/rus-nato-su-2014-sonrasi-afganistan-senaryolarina-4077946-haberi/> (Erişim Tarihi: 16 Nisan 2014).

²⁰² KGAÖ Resmi Sitesi: <http://www.odkb-csto.org/>

3 Nisan 2014 tarihinde Moskova’da bir araya gelen KGAÖ Dışışleri Bakanları Konseyi’nin gündeminde Afgan meselesinin yanı sıra örgüt çerçevesinde dış politikada koordinasyonun güçlendirilmesi vardı. Toplantıda Dışışleri Bakanları Konseyi, Şanghai İşbirliği Örgütü ile yakın temaslar kurmak için KGAÖ çabalarının daha da yoğunlaştırılması ve Afgan yetkilileri ile temasların geliştirilmesi ile ilgili kararlar alındı. Gazetecilere veren sohbetinde Genel Sekreter Bordyuja, hem KGAÖ hem de Çin’i ilgilendiren güvenlik konularında Pekin ile daha aktif çalışmanın gerekli olduğunu söyledi.²⁰³

Bazı Rus uzmanları, 2014 sonrası Afgan sorununun, bunu ilgilendiren devletlerin doğrusu Rusya ve Orta Asya ülkelerin yanı sıra Hindistan, Pakistan ve Çin gibi Afganistan’dan etkilenebilecek devletler tarafından çözülmesi gerektiğini ve tek yolun ülkenin dünya ekonomisiyle birleşmesinde olduğunu söylüyorlar.²⁰⁴ Yulia Nikitina’a göre, Afganistan ile işbirliği son derece önemlidir ve ülkenin terör kaynağı olarak izole edilmesine izin verilmemesi lazım. Afganistan’ı bölgesel ilişkiler sistemine katarak Afgan resmi makamlar ile kendi topraklarından kaynaklanan zorluklar konusunda işbirliği yapılması hayatidir.²⁰⁵

Suriye’deki gelişmeler, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün başka bir gündem konusu olmaktadır. 23 Eylül 2013 tarihinde Rusya’nın ev sahipliği yaptığı Kolektif Güvenlik Konseyi toplantısında konuşma yapan Putin, Suriye’deki durumun endişe verici olduğunu söyledi. Rusya Devlet Başkanı, El-Kaide terör örgütü tarafından Kenya’da düzenlenen saldırıyı, terörizmin bir ülkeden başkasına geçebileceğini örnek göstererek Suriye’deki terör gruplarının bir anda kaybolmayacağı uyarısında bulundu. Putin’e göre, Suriye’de faaliyet gösteren militan gruplar, KGAÖ üye devletlerin

²⁰³ Vladimir Zainetdinov, "Ob İtogakh Provedeniya Zasedaniya Soveta Ministrov İnostrannykh Gosudarst-Chlenov ODKB 3 Aprelya 2014 Moskva" (KGAÖ Dışışleri Bakanları Konseyi’nin 3 Nisan 2014 Moskova Toplantısının Sonucu), (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/authori_zed_organs/ (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2014).

²⁰⁴ Aleksandr Orlov, "ODKB Gotovitsya k Obostreniyu v Avganistane" (KGAÖ Afganistan’daki Durumun Gerginleşmesine Hazırlanıyor), (Çevrimiçi) <http://www.mgimo.ru/news/experts/document243469.phtml> (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2014).

²⁰⁵ Yulia Nikitina, "ODKB Gotovitsya k 2014 Godu" (KGAÖ 2014 Yılına Hazırlanmaktadır), (Çevrimiçi) <http://www.mgimo.ru/news/experts/document238823.phtml> (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2014).

çıkarlarına da zarar verebilir ve bu yüzden muhtemel tehlikelere karşı ortak tedbirler alınması gerekiyor.²⁰⁶

KGAÖ üye ülkeleri, Suriye krizinin sadece siyasi ve diplomatik yollarla çözülmesi için Rusya Federasyonun çabalarını desteklemektedir. Üye devletler dışarıdan askeri dâhil herhangi bir müdahalenin kabul edilemez olduğunu ve böyle bir müdahalenin sadece bu ülkede değil bölgede istikrarsızlığa yol açabileceği düşüncesinde. Ayrıca, BM, Güvenlik Konseyi kararı olmadan Suriye ihtilafında herhangi bir uluslararası müdahale yasadışı ve BM Şartı'nın ihlalidir.

II. KGAÖ Geleceği

Yakın gelecekte Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü çerçevesinde Kolektif Hızlı Müdahale, Kolektif Hızlı Konuşlandırma ve Barışı Koruma güçlerinin birleştirilmesiyle KGAÖ Kolektif Kuvvetlerinin oluşması ve hâlihazırda Rusya ile Beyaz Rusya arasında mevcut olan ortak Hava savunma sisteminin tüm örgüt üyelerini kapsamı planlanmaktadır. Böylece, Moskova Devlet Diplomasi Enstitüsü uzmanlarına göre KGAÖ güçlü bir “yumruğa” dönüşecektir.²⁰⁷

Örgütün güçlü bir yapıya dönüşeceğinin başka bir nedeni ise, Rus uzmanı Andrey Kazantsev'e göre, 2014 sonrası Orta Avrasya genelinde güvenliğin sağlanmasında KGAÖ rolünün önemli ölçüde artacak olmasıdır. ABD askerlerinin, Barak Obama'nın önceliği olarak belirlenen Pasifik bölgesine kaydırılması ve ekonomik sorunlar nedeniyle ABD'nin artık Orta Asya'da istikrarı korumak için yeterli kaynağa sahip olmamasından dolayı Washington, bundan böyle tüm çabalarını bölgede ABD yerini alacak herhangi bir güç bulma çalışmalarına odaklanacaktır. Avrupa Birliği ise, geleneksel olarak sert güvenlik konularına öncelik vermemektedir ve bulunduğu krizden dolayı şimdilik AB'nin çıkarları ve etki alanı, “Doğu Ortaklığı” programı kapsamında Güney Kafkasya ülkeleri ile sınırlı kalmaktadır. Dünyanın ABD'den sonra ikinci süper gücü olma potansiyeline sahip Çin ise, henüz Orta Asya güvenliği üzerinde fazla ilgi

²⁰⁶ Faruk Akkan, “Putin: KGAÖ Suriye’de Askeri Çözüme Karşı”, (Çevrimiçi) <http://haberrus.com/politics/2013/09/23/putin-kgao-suriyede-askeri-cozume-karsi.html> (Erişim Tarihi: 16 Nisan 2014).

²⁰⁷ Viktor Mizkin, “ODKB Prevratitsiya v Moshchnyy “Kulak” (KGAÖ Güçlü Bir “Yumruğa” Dönüşecek), (Çevrimiçi) http://rus.ruvr.ru/radio_broadcast/no_program/94712710/ (Erişim Tarihi: 21 Nisan 2014).

göstermemektedir. Çin çabaları ŞİÖ kapsamında ve iki taraflı projeler çerçevesinde ekonomik işbirliğine ve Orta Asya'dan Çin'e geçen yasadışı gruplarla (öncelikle Uygur ayrılıkçılar ile) mücadeleye odaklanmaktadır. Böylece, Sovyet sonrası Orta Asya güvenliğini sağlamaya yetenekli tek güç KGAÖ olmaktadır.²⁰⁸

Ancak, MGİMO uzmanı Yulia Nikitina ise, teşkilata esas katkının sadece Rusya tarafından yapıldığı göz önüne alındığında, KGAÖ'nün gelecekte güvenlik alanında çeşitli fonksiyonlarının tümünü yerine getirme konusunda başarısız olabileceği ihtimalinin yüksek olduğunu belirtiyor. Ona göre, örgüt etkinliğinin artırılması ve KGAÖ'nün alt-bölgesel yapıdan bölgesel düzeyde (tüm eski Sovyet bölgesinde veya Avrasya kıtasında) faaliyet gösteren bir yapıya dönüşmesi için yalnızca Rusya'nın kapasitesi yeterli değildir. Yulia Nikitina, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün çok fonksiyonlu güvenlik örgütü olarak gelişebilmesini üç ana koşula bağlamaktadır:

- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üyelerinin örgüt faaliyetlerine yaptığı katkı miktarının önemli ölçüde artması;
- KGAÖ Barışı Koruma Güçlerinin geliştirilmesi ve Birleşmiş Milletler bünyesinde barış operasyonlarına dünyanın çeşitli bölgelerinde aktif olarak katılması;
- KGAÖ'nün, Avrupa ve Avro-Atlantik örgütlerle eşit olarak bölgesel güvenlik sistemine entegre edilebilmesi için NATO ve AB ile özellikle Afganistan konusunda işbirliğinin kurulması.²⁰⁹

23 Eylül 2013 tarihinde KGAÖ Kolektif Güvenlik Konseyi dönem başkanlığını devralan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, gelecekteki örgüt faaliyetlerinin önceliklerini açıkladı. KGAÖ'nün, ileride kendi sorumluluk alanı ve komşu bölgelerde yeni tehdit ve tehlikelerle mücadele edebilen çok fonksiyonlu bir uluslararası örgüt haline gelmesi için resmi Moskova, en çok aşağıdaki önceliklere yoğunlaşması gerektiğini düşünüyor:

- KGAÖ sorumluluk bölgesi dış sınırlarında güvenliği sağlamak amacıyla işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesi;

²⁰⁸ Andrey Kazantsev, "Afganskaya Ugroza"-Vyzov dlya ODKB ("Afgan Tehdidi"- KGAÖ İçin Bir Meydan Okuma), (Çevrimiçi) <http://www.mgimo.ru/news/experts/document242700.phtml> (Erişim Tarihi: 21 Nisan 2014)

²⁰⁹ Nikitina, Vklad..., **a.g.m.**, s. 32.

- KGAÖ kolektif güvenlik sistemi güçlerinin oluşması ve ortak operasyon ve askeri tatbikatların geliştirilmesi;
- Barış operasyonlarına katılmak için KGAÖ Barış Koruma Güçlerinin hazırlanması;
- Modern zorluklar ve güvenlik tehditleri ile özellikle Afganistan'dan kaynaklanan sorunlarla mücadelede KGAÖ Kolektif Güvenlik Hızlı Konuşlandırma Güçleri'ne birliklerin ayrılması;
- Uluslararası ve bölgesel güvenliğin önemli konularında KGAÖ üye devletlerin dış politikaları arasında koordinasyonun artırılması;
- KGAÖ ve diğer uluslararası ve bölgesel kuruluşlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi.²¹⁰

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün geleceği, ilk olarak örgütün kilit ülkesi olan Rusya'nın fikirleri doğrultusunda şekillenecektir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana hegemonik güç olma isteğinden vazgeçmeyen Rusya, 2000 yılında Putin'in iktidara gelmesiyle çeşitli entegrasyon girişimlerine hız vererek, Batı tarafından hafifletilmiş Sovyetler Birliği olarak adlandırılan - Avrasya Birliği'ni kurmaya çaba sarf etmektedir. Hâlihazırda Rusya, Kazakistan ve Beyaz Rusya arasında kurulacak olan bu birlik diğer ülkeleri de kapsamı için KGAÖ'nün, lider ülkesi olarak Rusya'nın Afgan savaşında başarılı olması gerektiği düşünülüyor. Kiev'deki iktidar değişikliği ile Ukrayna'nın NATO'ya girme ihtimalinin artması, İran'la nükleer konuda anlaşmasına rağmen, ABD'nin Doğu Avrupa'ya füze savunma sistemini kurması, Rusya'ya çevrelenmiş hissini vermektedir. Bu bağlamda Moskova, mevcut etkisini korumak ve genelde Rusya aleyhine olan çeşitli renkli devrimleri bastırmak için KGAÖ'yi güçlendireceği tahmin edilmektedir.

²¹⁰ KGAÖ Resmi Sitesi: <http://www.odkb-csto.org/>

SONUÇ

Bu çalışmada Post-Sovyet bölgesinde en genç güvenlik örgütü olan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün çok yönlü ve kapsamlı şekilde araştırılması yapılmaya çalışıldı. Bu kapsamda, ilk olarak KGAÖ'nün kuruluş nedenleri incelenmiş, örgütün gelişim aşaması ele alınarak yapılan zirve toplantılarının sonuçları değerlendirilmiş. Ayrıca, kurumsal yapı üzerinde durularak örgüte üyelik mekanizması, bütçesi, etkinlik alanı ve örgüte üye ülkelerin kolektif güvenlik yaklaşımı anlatılmaya çalışılmış. İkinci olarak, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün güvenlik alanında diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği ve NATO ile olan ilişkilerdeki sorun ve çözüm yolları üzerinde durulmuş. Üçüncü olarak, örgüte üye devletlerin ulusal çıkarları açısından Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün önemi değerlendirilmiş. Son olarak ise, örgüt gündemini teşkil eden meseleler ve geleceği ele alınmıştır.

KGAÖ'nün kuruluşu incelendiğinde birkaç faktörün olduğu ortaya çıkmaktadır. SSCB'nin dağılmasına rağmen dünya gücü olma isteğinden vazgeçmeyen Rusya 2000'li yılların başında kendini toparlayarak uluslararası arenada tekrar büyük bir güç olmaya başlamış. 2000 yılında Rusya Başkanlığına gelen Vladimir Putin, dış politikada ciddi değişiklik yaparak eski Sovyet ülkeleri üzerindeki etkisini güçlendirmek amacıyla çeşitli işbirliği ve entegrasyon sürecine hız vermiştir. BDT ülkelerini öncülüğü olarak belirleyen Putin, Kolektif Güvenlik Anlaşması'nı imzalayan ülkeler arasında uluslararası güvenlik örgütünü kurmasının en önemli nedeni, 11 Eylül olaylarının ardından uluslararası terörizmle mücadele adı altında ABD'nin Orta Asya devletlerinde askeri üsler kurarak bölgede ekonomik güç değil aynı zamanda askeri-siyasi güç olmaya başlamasıydı. Rusya Başkanı Putin, NATO'nun Doğuya doğru yayılmasını, ABD'nin güçlerinin Orta Asya'ya yerleşmesini, Doğu Avrupa'da füze savunma sisteminin kurulmasını, Kiev'deki olaylar sonrası Batı yanlısı hükümetin iktidara gelmesini Rusya'ya karşı askeri hamle olarak görmektedir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünü 20. yüzyılın "en büyük jeopolitik felaketi" olarak değerlendiren Putin, yakın çevre olarak adlandırdığı bölge ülkelerinden 2008 Gürcistan savaşında da gösterdiği gibi kolay vazgeçmeyeceğini belirtmektedir. Böylece, 2001 terör saldırılarından sonra Rusya, Orta

Asya'daki askeri etkinliğini korumak ve Afganistan'dan kaynaklanabilecek tehditlerin Rusya topraklarına ulaşmaması amacıyla Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün kurulmasına ön ayak olmuştur.

SSCB'nin dağılmasıyla beraber bağımsızlıklarına kavuşan Orta Asya cumhuriyetlerinin daha sonra örgüte dönüştürülen Kolektif Güvenlik Anlaşması'na katılmaları, ülke güvenliğini kendi imkânlarıyla sağlayamamasından kaynaklanmaktaydı. 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin düşmanı olan Taliban güçlerinin ülke topraklarını kontrolü altına geçirmesi ve radikal grupların hızla yükselişi, Orta Asya devletleri tarafından tehdit olarak algılanıyordu ve bu tür tehditler karşısında henüz ulusal ordusu oluşmamış Orta Asya devletleri, Tacikistan iç savaşında olduğu gibi dış güçlerin yardımına ihtiyaç duymaktaydı.

Kolektif Güvenlik Anlaşması, 2002 yılında uluslararası bölgesel örgüt haline geldikten sonra yapısını güçlendirmek ve etkin bir yapıya dönüştürülmek için ilerleyen dönemlerde önemli adımlar atılmasına rağmen gerçek bir askeri ve güvenlik yapılanmasına dönüşmemiştir. Üye devletler arasındaki bazı görüş zıtlıkları, karmaşık bürokratik işlemler, bazı ülkelerin coğrafi konumları nedeniyle örgüt gündemindeki bazı konulara öncelik vermemesi, ayrıca mali kaynakların sınırlı olması KGAÖ'nün etkin bir örgüt olması için engel teşkil etmektedir.

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün etkinlik alanı, KGAÖ Şartı'nda yer alan saldırgan devlete karşı güç kullanma, barışı koruma ve kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele etme faaliyetlerinden oluşmaktadır. Ortak güvenlik sisteminin en önemli parçası olan, aynı zamanda uygulanması son derece karmaşık bir sorun olan saldırgan ülkeye karşı güç kullanmak diğer güvenlik örgütlerinde olduğu gibi KGAÖ'nün en önemli etkinliğidir. Bu bağlamda, örgüt üyeleri saldırı durumunda kolektif meşru müdafaa hakkını kullanmak için Doğu-Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya bölgesel güçleri oluşturmuştur. İlk iki bölgesel grup Rusya-Ermenistan ve Rusya-Beyaz Rusya arasındaki ikili anlaşmalar çerçevesinde kurulmuş. 2001 yılında uluslararası terörizm ve aşırıcılıkla mücadele için oluşan Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri, Orta Asya için planlanan bölgesel askeri birliklerin yerini alması bekleniyor. KGAÖ'nün barışı koruma faaliyetleri çatışmayı önleme, arabuluculuk yapma, barışı koruma ve barışa zorlama eylemlerin içerir. 2009 yılında kurulan Barışı Koruma Güçleri üye ülkeler dışında BM şemsiyesi altında görev yapabilirler. KGAÖ'nün en önemli faaliyet alanı ise, kaçakçılık

ve organize suçlarla mücadeledir. Örgüt, uyuşturucu kaçakçılığı ve yasadışı göçle mücadele edebilmek için “İllegal” ve “Kanal” adlı yıllık operasyonlar yürütmektedir. 2009 yılında kurulan Kolektif Hızlı Müdahale Güçleri yukarıda adı geçen suçların dışında uluslararası terörizm ve aşırılıkla mücadele ve doğal afetlerin zararlarını azaltmak amacıyla tüm üye devletler topraklarında kullanılır.

KGAÖ gibi oluşma aşamasında olan örgüt için güvenlik konularında evrensel ve bölgesel aktörlerle işbirliği yapma hem uluslararası arenada tanınma hem de güvenliği sağlama açısından çok önemlidir. Örgü BM, AGİT ve ŞİÖ gibi temel amaçlarının biri güvenlik olan kuruluşlarla çeşitli alanlarda işbirliği kurmayı başarsa da, güvenlik alanında en güçlü ve en önemli askeri ittifak olan NATO ile işbirliği sorunu yaşamaktadır. Pratikte henüz gerçek bir operasyon düzenlemeyen KGAÖ, NATO tarafından Moskova'nın nüfuz etme aracı olarak kabul edilmektedir ve NATO, üye devletler ile gerektiğinde tek tek ilişki kurarak KGAÖ'nün varlığın görmezden gelmektedir. KGAÖ yetkilileri ise, yine de iki örgütün uyuşturucu kaçakçılığı ve ekstremizm gibi birlikte çözebileceği sorunların olduğuna inanıyordu ve yıllarca işbirliği önerisinde bulunuyordu. Ancak, son zamanlardaki Batı ile Rusya arasındaki anlaşmazlıklar ve Ukrayna kriziyle gerilimin tırmanması sonucunda NATO'nun aldığı pozisyondan dolayı KGAÖ, ortak hareket etme ve temas kurma için tüm çabaları durdurmasıyla iki örgütün yakın zamanda işbirliği yapması mümkün görülmemektedir.

KGAÖ – Üye devletlerin ulusal çıkarlar açısından ele alındığında genel olarak üye devletlerin taleplerini karşıladığını söyleyebiliriz. KGAÖ, Moskova'nın etkinliğini koruma amacıyla kurulsun da Beyaz Rusya hariç üye devletler çok yönlü politikasını yürütebilmektedir ve Orta Asya devletleri için KGAÖ uluslararası işbirliğinin bir yönüdür. Üye devletler, örgüt kapsamında silahlı kuvvetlerini Rus silahlarıyla modernleştirmeye çalışırken bir taraftan NATO, AGİT ve ŞİÖ gibi örgütlerden yardım almaktadır. Ayrıca, Orta Asya ülkeleri, 2014 sonrası Afganistan'dan gelebilecek etnik ve dini tehditlere karşı KGAÖ'yi kalkan olarak görmektedir. Rusya açısından KGAÖ, terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele dışında, yakın çevresindeki nüfuzunu meşrulaştırmak ve büyümekte olan Çin etkisini kırarak 2014 sonrası NATO üyelerinin Orta Asya'ya kaymasını önlemek için bir araç olarak kullanılmaktadır ve örgüt aracılığıyla Orta Asya bölgesindeki hâkimiyetini devam ettirmek istemektedir.

Sonuç olarak, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü askeri-siyasi blok değildir, KGAÖ, güvenlik alanında çeşitli sorunlarla mücadele eden uluslararası bölgesel bir örgüttür ve hala oluşma aşamasındadır. Örgüt, Rusya önderliğinde bölge üzerinde etkinliğini koruma ve meşrulaştırma amacıyla kurulmuşsa da günümüz Orta Asya ülkelerinin güvenliği için büyük önem taşımaktadır.

EKLER

EK 1.

Şekil 1. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Amblemi

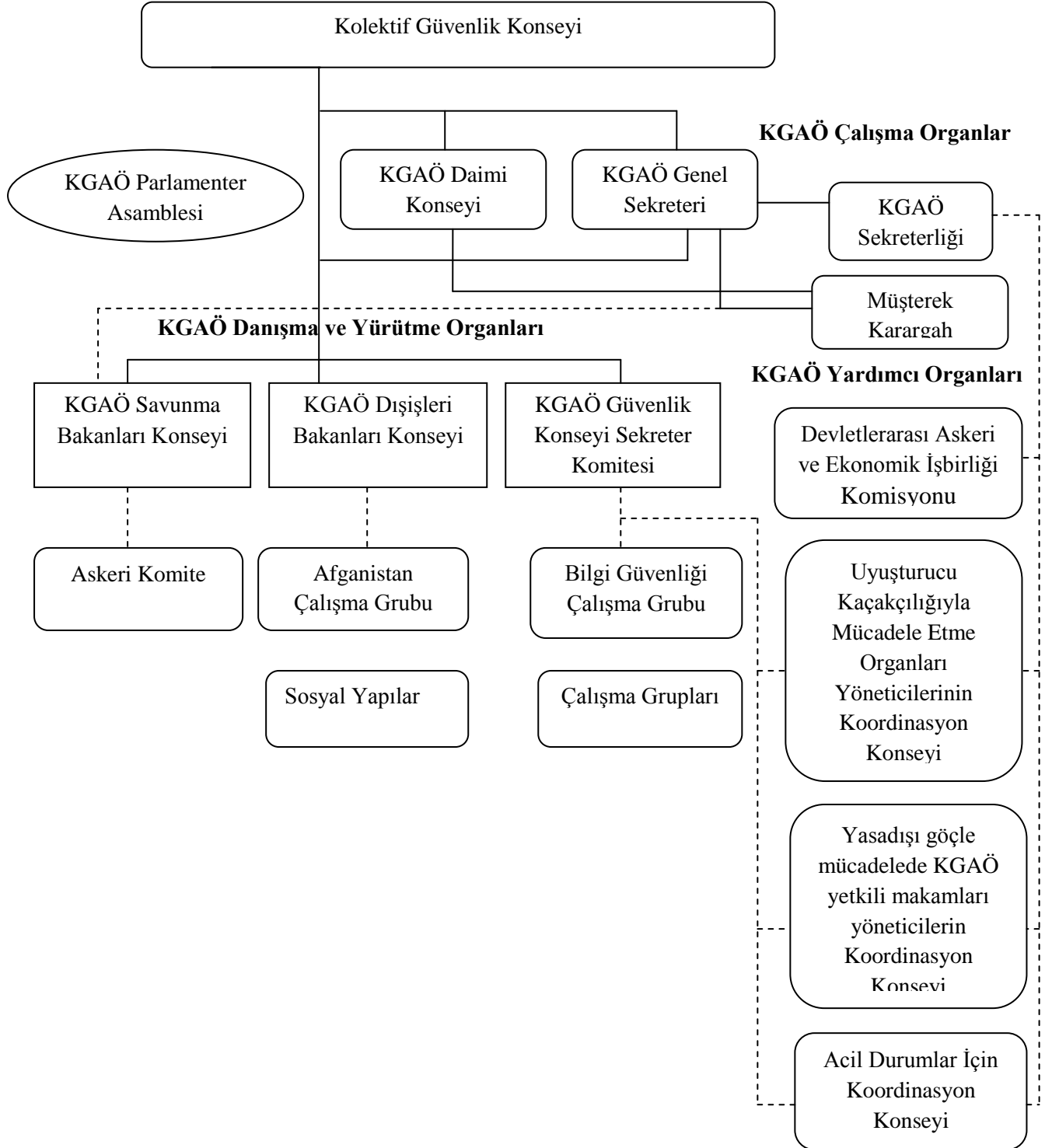

Kaynak: KGAÖ Resmi Web Sitesi: <http://www.odkb-csto.org/>

(Erişim Tarihi 8 Mayıs 2014).

EK 2.

Şekil 2. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün Kurumsal Yapısı

Kaynak: KGAÖ Resmi Web Sitesi: <http://www.odkb-csto.org/> (Erişim Tarihi 8 Mayıs 2014).

KAYNAKÇA

Kitaplar

- BEKYASHEV. **Mezhdunarodnoye Publichnoe Pravo** (Uluslararası Kamu Hukuku). 5. b., Moskova: TK Velbi Prospekt Yayınları. 2003.
- ÇAKMAK, Haydar. **Avrupa Güvenliği**. Ankara: Akçağ Yayınları. 2003.
- DEDEOĞLU, Beril. **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**. İstanbul: Derin Yayınları. 2003.
- DEMİRTEPE, Turgut (der.). **Orta Asya & Kafkasya Güç Politikası**. Ankara: Birikim Matbaası Yayınları. 2008.
- YİNANAÇ, Refet ve Hakan TAŞDEMİR (der.). **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**. Ankara: Seçkin Yayıncılık Yayınları. 2002.
- DEMİRTEPE, Turgut (der.). **Uluslararası Sistemde Orta Asya Dış Politika ve Güvenlik**. Ankara: USAK Yayınları. 2013.
- SOKOLOV, A. **Restructuring The Global Military Sector**. Londra: New Wars Pinter Yayınları, t.y.
- ERALP, Atilla (der.). **Devlet ve Ötesi**. İstanbul: İletişim Yayınları 2005.
- YİNANAÇ, Refet ve Hakan TAŞDEMİR (der.). **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**. Ankara: Seçkin Yayıncılık Yayınları. 2002.

Sürelî Yayınlar

- ASKER, Ali. "Rusya'nın Ermenistan'da Askerî Varlığı: Hukukî ve Politik Bakış Açısıyla Bir Değerlendirme". **Ermeni Araştırmaları Dergisi**. S. 41. (Haziran 2012). ss. 97-102.
- DEMİRAY, Muhittin ve İsmail Hakkı İŞCAN. "Uluslararası Sistemde Güvenlik Kavramının Değişimi Ekonomik ve Jeopolitik Arka Planı". **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. S. 21. (Ağustos 2008). ss. 147-151.
- DEMİRCİOĞLU, Beytullah. "Arka Bahçeler". **Altınoluk Dergisi**. S. 105. (Kasım 1994). ss. 7-18.

- EROL, Mehmet Seyfettin. “Orta Asya’da Güvenlik Sorunları”. **Türkiyat Araştırmalar Dergisi**. S. 1. (Güz 2004). ss. 2-7.
- FROST, Alexander. “The Collective Security Treaty Organization, Shanghai Cooperation Organization and Russia’s Strategic Goals in Central Asia”. **China and Eurasia Forum Quarterly Dergisi**. C. 7. S. 3. (2009). ss. 83-102.
- GÜL, Çağla. “Orta Asya’da İşbirliği ve Bütünleşme: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Örneği”. **Küresel Eğilimler Serisi Çalışma Kâğıdı**. No: 4. (Ocak 2013). ss. 1-12.
- GÜNTER, Brauch Hans. “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”. **Uluslararası İlişkiler Dergisi**. C. 5. S. 18. (Yaz 2008). ss. 1-12.
- HAS, Kerim. “Orta Asya’nın Bölgesel Dinamikleri Çerçevesinde Rusya-Kazakistan İlişkileri”, **Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Analiz**. No: 23. ss. 1-13.
- JOHN, Baylis. “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”. **Uluslararası İlişkiler Dergisi**. C. 5. S. 18. (Yaz 2008). ss. 2-11.
- KODAMAN, Timuçin ve Haktan BİRSEL. “Bağımsızlık Sonrası Özbekistan ve Dış Politikası”. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. C. 16. S. 2. (Elazığ 2006). ss. 413-442
- LAPENKO. “Nekotoryye Aspekty Voyennogo Sotrudnichestva Na Postsovetskom Prostranstve”. (Post-Sovyet Bölgesindeki Askeri İşbirliğinin Bazı Özellikleri). **Voyenno – İstoricheskiye İssledovaniya v Povolzh'ye Dergisi**. S. 7. (2006). ss. 138-154.
- LANTSOV, S. “Usmanov F. I, Problemy Bezopasnosti v Teorii Mezdunarodnykh Otnosheniy” (Uluslararası İlişkiler Teorisinde Güvenlik Problemi). **Politex Dergisi**. C. 4. S. 2. (2008). ss. 149-157.
- NIKİTİNA, Yulia. “The Collective Security Treaty Organization Through the Looking Glass”. **Problems of Post-Communism Dergisi**. C. 59. S. 3. (Mayıs, Haziran 2012). ss. 41-52
- NIKİTİNA, Yulia. “How the CSTO Can (and Cannot) Help NATO”. **PONARS Eurasia Policy Memo**. S. 285. (Eylül 2013). ss. 1-5.
- NIKİTİNA, Yulia. “Vklad Organizatsii Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti v Regional'noye Sotrudnichestvo v Sfere Bezopasnosti” (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün Güvenlik Alanında Bölgesel İşbirliğine Katkısı). **Analiticheskiye Zapiski Dergisi**. S. 3. (43). (Mayıs 2009). ss. 20-29.
- NIKİTİN, Alexander. “Post-Sovyet Military-Political Integration: The Collective

Security Treaty Organization and its Relations with The EU and NATO”.
China and Eurasia Forum Quarterly Dergisi. C. 5. S. 1. (2007). ss. 35-41.

SAAT, J. “The Collective Security Treaty Organization”. **Conflict Studies Research Center. Defence Academy of the United Kingdom. Central Asian Series**. (Ocak 2005). ss. 1-12.

SHAYMERGENOV. “Tsentrálnaya Aziya v Voyenno-Politicheskoe Strategii NATO na Sovremennom Etape: Pozitsiya Rossii” (Günümüzde NATO’nun Askeri-Politik Stratejisi açısından Orta Asya: Rusya Konumu). **Kazakistan-Spektr Dergisi**. S. 3. (2005). ss. 1-13.

SOMUNCUOĞLU, Anar. “Rusya’nın Orta Asya Güvenlik Politikası: İç Güvenlik Krizlerinde Müdahale”. **21 Yüzyıl Dergisi**. S. 26. (Şubat 2011). s. 29-36.

Raporlar

DUNDİCH, A. “Rossiysskiy Vklad v Formirovaniye Sistemy Energeticheskoy Stabilnosti v Tsentralnoy Azii” (Orta Asya’da Enerji Sisteminin İstikrarlaşmasında Rusya’nın Katkısı). Tsentrálnaya Aziya: Aktual’nyye Aktsenty Mezhdunarodnogo Sotrudnichestva. Rapor. Moskova. 2010.

KAMALOV, İlyas. “Rusya’nın Orta Asya Politikası”. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi. Rapor. Ankara. 2011.

CHERNYAVSKİİ. “Rossiysskiye Prioritety v Tsentralnoy Azii” (Rusya’nın Orta Asya Öncelikleri). Tsentrálnaya Aziya: Aktual’nyye Aktsenty Mezhdunarodnogo Sotrudnichestva. Rapor. Moskova. 2010.

NİKİTİNA, Yulia. “Deyatelnost ODKB i SHOS v Tsentralnoy Azii: Sravnitelnyy Analiz İstitutsionalnykh Potentsialov” (KGAÖ ve ŞİÖ Orta Asya’da Faaliyetleri: Kurumsal Kapasitelerinin Karşılaştırmalı Analizi). Tsentrálnaya Aziya: Aktual’nyye Aktsenty Mezhdunarodnogo Sotrudnichestva. Rapor. Moskova. 2010.

ROZANOV, A. ve DOVGAN. E. “Organizatsiya Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti 2000-2009gg” (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü 2000-2009yy.) Minsk. 2010.

SERGEYEVNA, Irina. “Organizatsiya Dogovora O Kollektivnoy Bezopasnosti: Mezhdunarodno-Provovyye Problemy” (KGAÖ: Uluslararası Hukuk Sorunları). Moskova. 2009.

Elektronik Veri Tabanları

ARBUZOV, Alexander. “Vozmozhen li Simbioz NATO i ODKB” (NATO ve KGAÖ Simbiyozu Mümkün mü). (Çevrimiçi) <http://vpk-news.ru/articles/6713> (Erişim Tarihi: Aralık 2013).

- Afghanistan.ru. “ODKB i OBSE Rasshiryayut Vzaimodeystviye na Afganskom Napravlenii” (KGAÖ ve AGİT Afganistan İşbirliğini Genişletmektedir). (Çevrimiçi) <https://afghanistan.ru/doc/66568.html> (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2014).
- AKKAN, Faruk. “Putin: KGAÖ Suriye’de Askeri Çözüme Karşı”. (Çevrimiçi) <http://haberrus.com/politics/2013/09/23/putin-kgao-suriyede-askeri-cozumekarsi.html> (Erişim Tarihi: 16 Nisan 2014).
- Akkan, Faruk. “Rus NATO’su KGAÖ, Afganistan ve Suriye Tehdidini Görüşecek”. (Çevrimiçi) <http://haberrus.com/politics/2013/09/23> (Erişim tarihi: 14 Nisan 2014).
- ARI, Tayyar. “Orta Asya’da Güvenlik Sorunları ve İşbirliği Girişimleri”. (Çevrimiçi) www.tayyarari.com/download/armaoglu.doc (Erişim Tarihi: 25 Haziran 2013).
- BABADZHANOV, A. Y. “Analiz Voyennykh Doktrin Gosudarstv-Uchastnikov ODKB” (KGAÖ Üye Devletleri Askeri Doktrini Analizi). (Çevrimiçi) http://vestnik-old.mgimo.ru/files/03/vestnik_03-05.pdf (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2014).
- BAZANOV, A. V. ve KRİŞTAPOVİCH L. E. “Soyuznoye Gosudarstvo Kak İmperativ Razvitiya Belorusi i Rossii v Sovremennom Mire” (Rusya ev Beyaz Rusya Müttefik Devletler, Modern Dünyada Gelişmenin Zorunlu Yolu Olarak). (Çevrimiçi) http://iac.gov.by/nfiles/000019_636527.pdf (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2014).
- BDT İcra Komitesi. Nezakonnaya Migratsiya v SNG. Problemy, Puti Resheniya (BDT Ülkelerinde Yasadışı Göç. Sorunları ve Çözü Yolları). (Çevrimiçi) <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=13734> (Erişim Tarihi: 25 Aralık 2013).
- Belarus Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti, Belarus. (Çevrimiçi) <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=P31000575&p2={NRPA}> (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2014).
- Belarus Cumhuriyeti Askeri Doktrini. (Çevrimiçi) <http://laws.newsby.org/documents/laws/law0683.htm> (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2014).
- Belorusisya Prisoyedinilas k Soglasheniyu o KSOR ODKB. (Beyaz Rusya KHMG İlişkin Anlaşmaya Katıldığını Bildirdi). (Çevrimiçi) <http://lenta.ru/news/2009/10/02/odkb/> (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2013).
- BENGRAD, Anastasia. “2014 KGAÖ Bütçesi 191 milyon Rus Rublesi Tutarında Olacaktır”, “24.kg”. (Çevrimiçi) <http://www.24kg.org/cis/161316-million.html> (Erişim Tarihi: 18 Aralık 2013).
- BLİNOV, Artur. “ODKB Podtyagivayut k NATO” (KGAÖ, NATO’ya Uzanıyor). (Çevrimiçi) http://www.ng.ru/world/2009-09-03/1_odkb.html (Erişim Tarihi: 10

Aralık 2013).

BM Resmi Web Sitesi: <http://www.un.org/>

BOGDANOV, Vladimir. “Dve Organizatsii Vstretilis Za Odnim Stolom” (İki Örgüt Aynı Masada Buluştu). (Çevrimiçi) <http://www.rg.ru/2012/10/24/vsrtecha-site.html> (Erişim Tarihi: 7 Aralık 2013).

BOLOGOV, Petr. “Krovavaya Tsena Andizhanskogo Bunta” (Andican Ayaklanmasının Kanlı Hesabı). (Çevrimiçi) <http://lenta.ru/articles/2005/05/16/uzbek/> (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2013).

BORDYUJA, Nikolay. “Generalnyy Sekretar ODKB Nikolay Bordyuja v İnterv’yu İTAR-TASS o Situatsii Vokrug Afganistana: “My Otrabotali Plan po Protivodeystviyu Afganiskim Vizovam” (KGAÖ Genel Sekreteri Nikolay Bordyuja Afganistan’daki Duruma İlgili İTAR-TASS’a Verdiği Sohbet: “Biz Afgan Zorluklarına Karşı Planlar Hazırladık”). (Çevrimiçi) <http://www.odkb-csto.org/news/> (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2014).

BORDYUJA, Nikolay. “The Collective Security Treaty Organization: A Brief Overview”. (Çevrimiçi) <http://corehamburg.de/documents/yearbook/english/10/Bordyuzha-en.pdf> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2014).

Bordyuzha: ODKB i SHOS Nuzhno Vmeste Borot'sya s Narkougrozoy (Bordyuja: KGAÖ ve ŞİÖ Uyuşturucu Tehdidine Karşı Birlikte Mücadele Etmesi Gerekiyor). (Çevrimiçi) <http://mir24.tv/news/community/4861295> (Erişim Tarihi: 5 Aralık 2013).

CHERNOV, V. ”Sistema Kollektivnoy Bezopasnosty Na Postsovetskom Prostranstve” (Sovyet Sonrası Bölgede Kolektif Güvenlik Sistemi). <http://arch.kyrlibnet.kg/uploads/Chernov%20V.A..pdf> (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2013).

ÇİĞDEM, Ok. “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorileri Bölgesel Güvenlik Bağlamında ASEA Deneyimi Analizi”. (Çevrimiçi) <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger?start=287> (Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2013).

ÇOMAK, Hasret ve Aladağ GÖRENTAŞ. ”Orta Asya Güvenliğine İlişkin Yeni Yaklaşımlar”. (Çevrimiçi) <http://repository.enu.kz/xmlui/handle/123456789/1482> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2013).

DEMİRTEPE, Turgut. “Etkinliği Sorgulanan Bir Örgüt Olarak KGAÖ”. (Çevrimiçi) http://www.usak.org.tr/kose_yazilari_det.php?id=2044&cat=324#.UzrAtqh_spo (Erişim Tarihi: 1 Nisan 2014).

DEMİRTEPE, Turgut. “Orta Asya’da Radikalizm ve Terör”. (Çevrimiçi) <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=105> (Erişim Tarihi: 1 Nisan 2013).

DMİTRİYEVIÇ, İgor. “ODKB: Sozdaniye i Perspektivy Razvitiya” (KGAÖ: Oluşma ve Gelişme Beklentileri). (Çevrimiçi) <http://www.dkb.gov.ru/d/azn.htm> (Erişim Tarihi: 1 Nisan 2013).

Tarihi: 4 Aralık 2013).

Dogovor o Kollektivnoy Bezopasnosti (Kolektif Güvenlik Anlaşması). 15 Mayıs 1992. (Özbekistan Taşkent). (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=126 (Erişim Tarihi: 12 Mart 2013).

ERGÜL, Nihal. “Yeni Güvenlik Anlayışı Kapsamında Birleşmiş Milletlerin Rolü ve Uygulamaları”. (Çevrimiçi) www.bilgesam.org/tr/images/stories/kitaplar/n_ergul.pdf (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2013).

FASKHUTDİNOV, G. “Chem Pomozhet ODKB v Sluchaye Vtorzheniya Boyevikov v Tadzhiqistan” (Tacikistan’a Militan Bir İşgal Durumunda KGAÖ Ne Yapacak). (Çevrimiçi) <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1316798880> (Erişim Tarihi: 27 Mart 2014).

Forbes.kz. “Kazakhstan Podderzhivayet Predlozheniye ODKB ob Ukrepleniye Tadzhiqsko-Agfamskoy Granitsy” (Kazakistan, Tacik-Afgan Sınırının Güçlendirmesine İlgili KGAÖ’nün Teklifini Destekliyor). (Çevrimiçi) http://forbes.kz/news/2013/09/24/newsid_40983 (Erişim Tarihi: 22 Mart 2014).

GEÇKİN, Burak. “Azerbaycan, Ermenistan ve AGİT Minsk Grubu Çerçevesinde Karabağ Sorunu”. (Çevrimiçi) <http://politikaakademisi.org/> (Erişim tarihi: 15 Mart 2014).

Generalnyy Sekretar OBSE Lamberto Zanyer Vystupil na Rasshirennom Zasedanii Postoyannogo Soveta pri ODKB (AGİT genel Sekreteri Lamberto Zannier KGAÖ Daimi Konseyin Genişletilmiş Toplantısına Katıldı). (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/international_org/detail.php?ELEMENT_ID=1686 (Erişim Tarihi:26 Nisan 2014).

GÖKBAŞ, Seval. “Çok Kutuplu Yeni uluslararası Sistemde “Güvenlik” Algısı”. (Çevrimiçi) <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/yeniguvenlikalgisi.pdf> (Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2013).

GULİYEV, Zafer. “Azerbaidzhan i SNG” (Azerbaycan ve BDT). (Çevrimiçi) <http://inews.kz/news/2011/08/15/5978180.html> (Erişim Tarihi: 29 Ekim 2013).

HASANOV, Ali. “Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Azerbaycan’ın Askeri-Je stratejik Çıkarları”. (Çevrimiçi), <http://strategiya.az/?m=xeber&id=2125> (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2013).

IA. V Astane Nachal Rabotu Neformalnyy Sammit ODKB (Astana’da KGAÖ’nün Gayri Resmi Zirvesi Başladı), (Çevrimiçi) <http://news.nur.kz/192478.html> (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2013).

İSMAGULOV, Narımbek. “OBSE Natselena na Rasshireniye Tesnogo Sotrudnichestva s ODKB” (AGİT, KGAÖ ile Yakın İşbirliğin Geliştirmeye Amaçlamaktadır). (Çevrimiçi) <http://www.inform.kz/rus/article/2505076> (Erişim tarihi: 7 Aralık 2013).

- KANBAL, Burcu. “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Algısı”. (Çevrimiçi) <http://politikaakademisi.org/uluslararasi-iliskilerde-guvenlik-algisi/> (Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2013).
- KARAKAYA, Boran. “Güç Dengesi ve Kolektif Güvenlik”. (Çevrimiçi) <http://borankarakaya.blogcu.com/guc-dengesi-ve-kolektif-guvenlik/5167917> (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2013).
- Kazakistan Cumhuriyeti Askeri Doktrini. (Çevrimiçi) <http://www.centrasia.ru/cnt2php?st=1321351920> (Erişim Tarihi: 23 Mart 2014).
- Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sitesi: <http://mfa.gov.kz/ru/>
- KAZANTSEV, Andrey. “Afganskaya Ugroza”-Vyzov dlya ODKB (“Afgan Tehdidi”-KGAÖ İçin Bir Meydan Okuma). (Çevrimiçi) <http://www.mgimo.ru/news/experts/document242700.phtml> (Erişim Tarihi: 21 Nisan 2014).
- KGAÖ Basın Sekreteri – Vladimir Zainetdinov, (Çevrimiçi) http://odkbcsto.org/news/detail.php?ELEMENT_ID=2701&SECTION_ID= (Erişim Tarihi: 28 Mart 2014).
- KGAÖ Resmi Web Sitesi: <http://www.odkb-csto.org/>
- KHORUNZHIYN, Nikolay. “KGAÖ Sekreteri Bordyuja İzvestia Gazetesine Veren Sohbeti”. (Çevrimiçi) <http://izvestia.ru/news/303508>. (Erişim tarihi: 25 Kasım 2013).
- Kırgızistan Cumhuriyetin Askeri Doktrini. (Çevrimiçi) <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1374474180> (Erişim Tarihi: 30 Mart 2014).
- Kolektif güvenlik. (Çevrimiçi) <http://myuniversities.wordpress.com> (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2013).
- Kontseptsiya Vneshney Politiki Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti). (Çevrimiçi) <http://www.mid.ru/bdomp/sitemap.nsf> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2014).
- KOVALEV, Pavel. “ODKB: Ot Deklaratsiy k Prakticheskim Shagam” (KGAÖ: Deklarasyon’dan Uygulamaya). (Çevrimiçi) <http://www.belvpo.com/ru/1057.html> (Erişim Tarihi: 3 Nisan 2013).
- LİTOVKİN, Viktor. “More War Games: CSTO & SCO Join Hands”. (Çevrimiçi) <http://www.globalresearch.ca/> (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2014).
- MİZKİN, Viktor. “ODKB Prevratitsiya v Moshchnyy “Kulak” (KGAÖ Güçlü Bir “Yumruğa” Dönüşecek). (Çevrimiçi) http://rus.ruvr.ru/radio_broadcast/no_program/94712710/ (Erişim Tarihi: 21 Nisan 2014).

- NIKİTİNA, Yulia. “ODKB: Otvetstvennaya Bezopasnost” (KGAÖ: Güvenlik Sorumluluğu). (Çevrimiçi) <http://www.insor-russia.ru/files/ODKB.pdf> (Erişim Tarihi: 21 Nisan 2014).
- NIKİTİNA, Yulia. “ODKB Gotovitsya k 2014 Godu” (KGAÖ 2014 Yılına Hazırlanmaktadır). (Çevrimiçi) <http://www.mgimo.ru/news/experts/document238823.phtml> (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2014).
- NIKİTİNA, Yulia. “KGAÖ ve ŞİÖ: Eski Sovyet Bölgesinde Güvenlik Alanında Yarışma Formatları”. (Çevrimiçi) <http://www.mgimo.ru/news/experts/document122805.phtml> (Erişim Tarihi: 4 Aralık 2013).
- NİYAZOV, N. S. “Vzaimootnosheniya Azerbaydzhana i ODKB v 1994-2011 gg” (Azerbaycan ve KGAÖ İlişkileri 1994-2011). (Çevrimiçi) <http://cyberleninka.ru/article/n/vzaimootnosheniya-azerbaydzhana-i-odkb-v-1994-2011-gg> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2014).
- Obyedinenny Shtab Organizatsii Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti (KGAÖ Müşterek Karargâh). (Çevrimiçi) http://www.odkbcsto.org/authorized_organs/files/buklet.pdf (Erişim Tarihi: 23 Aralık 2013).
- ODKB Smozhet Uchastvovat v Mirotvorcheskikh Operatsiyakh OON (KGAÖ, Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarına Katılabilir). (Çevrimiçi) <http://www.rncenter.kz/info/914.php> (Erişim Tarihi: 3 Aralık 2013).
- OMURALİYEV, Nurbek. “Batıenskiye Sobytyia v Kyrgyzstane” (Kırgıziyatn’daki Batıkent Olayları). (Çevrimiçi) <http://www.ca-c.org/journal/cac-07-2000/04.omural.shtml> (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2013).
- Organizatsii Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti 10 let (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’ne 10 yıl). (Çevrimiçi) www.odkb.gov.ru/a/buklet.pdf (Erişim Tarihi 11 Nisan 2013).
- ORLOV, Aleksandr. “ODKB Gotovitsya k Obostreniyu v Avganistane” (KGAÖ Afganistan’daki Durumun Gerginleşmesine Hazırlanıyor). (Çevrimiçi) <http://www.mgimo.ru/news/experts/document243469.phtml> (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2014).
- ORLOV, Aleksandr. “Kollektivnaya Bezopasnost” (Kolektif Güvenlik), (Çevrimiçi) <http://ponjatija.ru/node/3285> (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2013).
- Protokol ob Usloviyakh, Mekhanizme i Protsedure Prisoyedineniya k Dogovoru o Kollektivnoy Bezopasnosti Gosudarstv, ne Podpisavshikh Etot Dogovor ot 24.12.1993 (Anlaşmayı İmzalamayan Ülkelerin KGA’ya Üye olma Mekanizmalarını ve Prosedürlerini Düzenleyen Protokol, 24 Aralık 1993). (Türkmenistan, Aşkabat). (Çevrimiçi) <http://www.lawmix.ru/abro/8631/> (Erişim Tarihi: 7 Eylül 2013).

PULLİN, Gennady. “ODKB - NATO: Soyuzniki İli Vragi?” (KGAÖ-NATO: Müttefikler mi ya da Düşman mı?). (Çevrimiçi) <http://vpk-news.ru/articles/1064> (Erişim Tarihi: 8 Aralık 2013).

Resheniye o Preobrazovanii DKB v Polnotsennuyu Mezhdunarodnuyu Organizatsiyu – Organizatsiyu Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti (Kolektif Güvenlik Anlaşması’na Uluslararası Bölgesel Örgüt Statüsünün Verilmesine İlişkin Karar). 14 Mayıs 2002. (Rusya Federasyonu Moskova). (Çevrimiçi) <http://www.odkb-csto.org/documents/> (Erişim Tarihi: 3 Ekim 2013).

RFC. Pres-konferentsiya Po İtogom Zasedaniya Soveta Kollektivnoy Bezopasnosti ODKB. (KGAÖ Kolektif Güvenlik Konseyi Görüşmesi Sonrasında Basın Toplantısı), (Çevrimiçi) <http://www.kremlin.ru/transcripts/1309> (Erişim Tarihi: 30 Nisan 2013).

RFC. Sessiya Soveta Kollektivnoy Bezopasnosti ODKB. (Kolektif Güvenlik Konseyi Oturumu). (Çevrimiçi) <http://kremlin.ru/news/15344> (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2013).

Rus NATO’su 2014 Sonrası Afganistan Senaryolarına Hazırlanıyor. (Çevrimiçi) <http://m.haberler.com/rus-nato-su2014-sonrası-afganistan-senaryolarına-hazırlanıyor> (Erişim Tarihi: 24 Mart 2014).

RF Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sitesi: <http://www.mid.ru/bdomp/sitemap.nsf>

Rusya-NATO Konseyi Resmi Sitesi: <http://www.nato-russia-council.info/en/about/>

SARAÇ, Esme. “Rus Dış Politikasını Şekillendire Temel Dinamikler Çerçevesinde Rusya Federasyonu- Orta Asya Türk Cumhuriyetleri (Türkistan) İlişkileri (1991-1999)”. Yüksek Lisans Tezi. Isparta. 2008.

SEFEROV, Fuad. “Rusya’dan Kazakistan’a Bedava 5 Adet Füze Sistemi”, (Çevrimiçi) <http://haberrus.com/> (Erişim Tarihi: 22 Mart 2014).

SOKOV, Nikolay. “Bezyadernaya Zona v Tsentralnoy Asii: Kak Zapoluchit Pyaterku?” (Nükleer Silahlardan Arındırılmış Orta Asya: Beş Ülke Nasıl Elde Edilir). (Çevrimiçi) http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p1684_1.pdf (Erişim Tarihi: 19 Ekim 2013).

Slaboye Zveno v Sisteme Bezopasnosti – Tadzhikistan (KGAÖ. Güvenlik Sisteminin Zayıf Halkası - Tacikistan). (Çevrimiçi) http://maxala.org/politika/17760-eta-skromnaya-odkb.html#.UzCS-6h_spo (Erişim Tarihi: 27 Mart 2014).

Soglasheniye o Sozdanii Sodruzhestva Nezavisimyykh Gosudarstv (Bağımsız Devletler Topluluğu Kurulmasına İlişkin Anlaşma). 8 Aralık 1991. (Ukrayna Minsk). (Çevrimiçi) <http://www.rusarchives.ru/statehood/10-12-soglashenie-sng.shtml> (Erişim Tarihi: 23 Nisan 2103).

Soglasheniye Mezhdru Pravitelstvom Rossiyskoy Federatsii i Organizatsiyey Dogovora

- o Kollektivnoy Bezopasnosti ob Usloviyakh Prebyvaniya Sekretariata Organizatsii Dogovora o kollektivnoy bezopasnosti na territorii Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu Hükümeti ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü arasındaki Sekreterliğin Rusya Federasyonu'nda Bulunmasının Koşullarına İlişkin Anlaşma). 19 Aralık 2003. (Rusya Moskova). (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=132 (Erişim Tarihi: 18 Haziran 2013).
- Soglasheniye o Mirotvorcheskoy Deyatel'nosti Organizatsii Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Barışı Koruma Faaliyetlerine İlişkin Anlaşma). 6 Ekim 2007. (Tacikistan Duşanbe). (Çevrimiçi) http://odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=1679 (Erişim Tarihi: 27 Haziran 2013).
- Soglasheniye o Podgotovke Voyennykh Kadrov Dlya Gosudarstv-Chlenov ODKB (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Üye Ülkelerinin Askeri Personel Eğitimi ile İlgili Anlaşma). 23 Haziran 2005. (Rusya Moskova). (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=1672 (Erişim Tarihi: 2 Şubat 2013).
- SOMONCUOĞLU, Anar. “Rusya-Orta Asya İlişkilerinde Kolektif Güvenlik”. (Çevrimiçi) <http://www.21yyte.org/arastirma/orta-asya-arastirmalari-merkezi> (Erişim tarihi: 9 Nisan 2013).
- Strategiya Natsionalnoy Bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii do 2020 goda (Rusya Federasyonu 2020 Yılına Kadar Ulusal Güvenlik Stratejisi, 12 Mayıs 2009). (Çevrimiçi) http://news.kremlin.ru/ref_notes/424 (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2014).
- SUZDALTSEV, Andrey. “Slovar Chto Yest Chto v Mirovoy Politike” (Sözlük: Dünya Siyasetinde Ne Var). (Çevrimiçi) http://www.wehse.ru/cgi-bin/wpg/wehse_wpgshow_text_print.pl?term1302252612(Erişim Tarihi: 18 Aralık 2013),
- SYRAEZKHİN. “Tsentral'naya Aziya Segodnya: Vyzovy i Ugrozy” (Orta Asya Bugün: Zorluklar ve Tehditler). (Çevrimiçi) <http://www.kisi.kz/img/docs/5702.pdf> (Erişim Tarihi: 23 Mart 2014).
- Tacikistan Cumhuriyeti Askeri Doktrini, (Çevrimiçi) http://www.geneva-academy.ch/RULAC/pdf_state/Military-Doctrine-TJ.pdf (Erişim Tarihi:27 Mart 2014).
- TİSHCHENKO, Mikhail. “Yevrosoyuz Snyal Poslediye Sanktsi s Uzbekistana” (Avrupa Birliği Özbekistan'a Yönelik Son Yaptırımı Kaldırdı). (Çevrimiçi) <http://lenta.ru/articles/2009/10/28/cancel/> (Erişim tarihi: 29 Nisan 2013).
- TORKUNOV, A. V. “Vneshnepoliticheskiye Protsessy v SNG” (BDT Dış Politika Süreçleri). (Çevrimiçi) <http://www.km.ru/referats/4B3998C559104D01A05C0D83665FCD43#> (Erişim Tarihi: 12 Haziran 2013).

TSARİK, Yuriy. “Geopolitika Belorusi i Potentsial ODKB” (Beyaz Rusya Jeopolitiği ve KGAÖ Potansiyeli). (Çevrimiçi) http://bgr.by/project/geopolitika_belar (Erişim Tarihi: 8 Mart 2014).

Ustav Organizatsii Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün Tüzüğü). 7 Ekim 2002. (Moldova Kişinev). (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=124 (Erişim Tarihi: 15 Haziran 2012).

V Khode Operatsii ODKB "Kanal-2011" Za Nedelyu İzyato 16 t Narkotikov (KGAÖ “Kanal-2011” Operasyonu Sırasında 16 ton Uyuşturuucu Ele Geçirildi), (Çevrimiçi) http://ria.ru/beznarko_danger/20111213/515787278.html (Erişim Tarihi: 26 Aralık 2013).

VLADİMİROVNA, Klevakina. “Strtegiya i Deyatelnost Orgonisationsii Dogovora O Kollektivnoy Bezopasnosti v Otsenkakh Gosudarstv-Chlenov” (Üye Devletlerin Değerlendirmesinde Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Stratejisi ve Faaliyetleri). (Çevrimiçi) <http://www.teoria-practica.ru/-1-2013/politics/klevakina.pdf> (Erişim Tarihi: 8 Mart 2014).

VLADYKİN, Oleg. “Kapremont, Modernizatsiya i Novoye Popolneniye” (Revizyon, Modernizasyon ve Yeni Girenler). (Çevrimiçi) <http://vpk.name/news> (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2014).

YILMAZ, Reha. “Bağımsızlık Sonrası Rus-Gürcü İlişkileri”. (Çevrimiçi) <http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com> (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2013).

ZAYNETDİNOV, Vladimir. “Ob İtogakh Provedeniya Zasedaniya Soveta Ministrov İnostrannykh Gosudarst-Chlenov ODKB 3 Aprelya 2014 Moskva” (KGAÖ Dışışleri Bakanları Konseyi’nin 3 Nisan 2014 Moskova Toplantısının Sonucu). (Çevrimiçi) http://www.odkb-csto.org/authorizatsiya_zedorgans/ (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2014).